

Fényes Hajnalka

Önkéntesség és új típusú önkéntesség a felsőoktatási hallgatók körében

FÉNYES HAJNALKA

Önkéntesség és új típusú önkéntesség
a felsőoktatási hallgatók körében

DUPress

FÉNYES HAJNALKA

Önkéntesség és új típusú önkéntesség
a felsőoktatási hallgatók körében

Debreceni Egyetemi Kiadó
Debrecen University Press
2015

A kutatást és a kötet megjelenését
a Debreceni Egyetem Kutatási Pályázata támogatta
(azonosító: RH/885/2013)

© Debreceni Egyetemi Kiadó, 2015
beleértve az egyetemi hálózaton belüli elektronikus terjesztés jogát is

ISBN 978-963-318-537-7

Kiadta: a Debreceni Egyetemi Kiadó, az 1795-ben alapított
Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének a tagja
Felelős kiadó: Karácsony Gyöngyi főigazgató
Tördelés, borító: Juhászné Marosi Edit
A nyomdai műveletek
a Debreceni Egyetem sokszorosítóüzemében készültek, 2015-ben
www.dupress.hu

Tartalom

Előszó	7
<i>Fényes Hajnalka:</i>	
Önkéntesség és új típusú önkéntesség a debreceni egyetemisták körében	9
<i>Fényes Hajnalka – Lipcsei László – Szeder Dóra Valéria:</i>	
Önkéntesség a Debreceni Egyetem hallgatói táborában	47
<i>Hajnalka Fényes – Gabriella Pusztai:</i>	
Religiosity and Volunteering among Higher Education Students in the Partium Region.....	77
<i>Veronika Bocsi – Hajnalka Fényes:</i>	
Values and the Motivations of Higher Education Students’ Volunteering in a Borderland Central Eastern European Region....	109
<i>Fényes Hajnalka:</i>	
Nemi különbségek a felsőoktatási hallgatók önkéntes munkájában	135
<i>Fényes Hajnalka:</i>	
Pedagógusjelöltek önkéntes munkájának jellemzői	149
<i>Hajnalka Fényes:</i>	
Effect of Religiosity on Volunteering and on the types of Volunteering among Higher Education Students in a cross-border Central-Eastern-European Region.....	165
A tanulmányok megjelenésének helyei	193

Előszó

A jelen kötetben a 2012–2015 között megjelent tanulmányainkat mutatjuk be a felsőoktatási hallgatók önkéntes munkájáról. Napjainkban nem csökken az önkéntesség, hanem kitágul annak jelentése. Az önkéntesség új típusai jelennek meg, a tradicionális motivációk (a másokon való segítség) mellett a modern motivációk is fontossá válnak (pl. karrierépítés), illetve napjaink fiataljai új, rugalmasabb, kevésbé állandó szervezeti keretek között végeznek önkéntes tevékenységet. Mindez indokolja a felsőoktatási hallgatók önkéntességének részletes vizsgálatát, mely a nemzetközi szakirodalomban viszonylag ritkán fordul elő.

A kötetben levő tanulmányok elemzési módszere jórészt kvantitatív, bár második tanulmányunkban kvalitatív kutatási eredményeket is bemutatunk. A vizsgálatok a történelmi „partiumi” régióban, Magyarország két keleti megyéjének, Ukrajna kárpátaljai területének és Románia nyugati határvidékének felsőoktatási intézményeiben zajlottak. Az első két tanulmány a 2010–2013 között folyó „*Campus-lét a Debreceni Egyetemen. Csoportok, csoportthatárok, csoportkultúrák*” című OTKA (K 81858) kutatás keretében született, a következő négy tanulmány a 2012-es HERD („*Higher Education for Social Cohesion Cooperative Research and Development in a Cross-border Area*” (HURO/0901/253/2.2.2.) kutatás adatbázisát használja fel, végül az utolsó a SZAKTÁRNET (TÁMOP-4.1.2.B.2-13/1-2013-0009) 2014-es adatbázist. A hét tanulmányból három angol nyelvű, és szintén három társszerzős.

Az első tanulmányban a részletes szakirodalmi áttekintés után az önkéntesség előfordulását vizsgáljuk a Debreceni Egyetem hallgatói körében és az önkéntességre ható mikroszintű tényezőket. A regressziós modell mellett vizsgáljuk a diákok csoporttagságait is és foglalkozunk az önkéntesség karonkénti különbségeivel is. Második tanulmányunkban a Debre-

ceni Egyetem önkéntes munkát folytató és nem folytató hallgatóival készült fókuszcsoporthoz interjúk eredményeit mutatjuk be, továbbá néhány, az egyetemen kiemelten jellemző önkéntes tevékenységet is bemutatunk.

Következő négy tanulmányunk vizsgálati területe már a történelmi „partiumi” régió. Elsőként a diákok vallásosságát és ennek dimenzióit, majd pedig a vallásosság és az önkéntesség kapcsolatát vizsgáljuk. Itt már az önkéntesség motivációira is rákérdeztünk, így ennek és a vallásosságnak a kapcsolatát is elemezzük. Következő tanulmányunkban a diákok értékrendszerének és önkéntességének kapcsolatát vizsgáltuk szintén a HERD kutatás alapján. Harmadik tanulmányunk az önkéntesség nemi különbségeivel foglalkozik. Végül a negyedik tanulmányban a pedagógus- és nem pedagógushallgatók önkéntességét és annak motivációit hasonlítjuk össze.

Utolsó tanulmányunkban már 2014-es adatokon, és az önkéntesség motivációinak részletesebb vizsgálatával ismét a felsőoktatási hallgatók önkéntessége és vallásossága közti kapcsolatot elemezzük, részletesen áttekintve az ezzel kapcsolatos nemzetközi szakirodalmat is.

A kötet összeállítása az IESA (Effects of Institutional Integration on Student Achievement in Higher Education) kutatócsoport keretében történt, melyet a Debreceni Egyetem RH/885/2013 pályázati projektje támogat. A nyomdai költségeket a Kiss Árpád Alapítvány biztosította. Köszönjük prof. dr. Pusztai Gabriellának a kötet támogatását, a Debreceni Egyetemi Kiadónak a kötet megjelentetését, és Juhászné Marosi Editnek a szöveg gondozását és a borítótervet. Emellett köszönet illeti prof. dr. Szabó Ildikót, aki a „Campus-lét” OTKA kutatást vezette és lehetőséget adott egy, a diákok munkavégzésével kapcsolatos kutatócsoport megalakítására és a tehetséges hallgatók bevonására. Emellett köszönöm a két kollégatárs szerzőmnek, Pusztai Gabriellának és Bocsi Veronikának, hogy együtt dolgozhattunk, valamint a két tanítvány-társ szerzőmnek, Szeder Dóra Valériának és Lipcsei Lászlónak a munkáját. Végül, de nem utolsósorban köszönet illeti dr. Kiss Gabriellát, aki segített az önkéntesség témájának kiválasztásában, és akivel 2011-ben két közös tanulmányunk is megjelent.

Debrecen, 2015. december

Fényes Hajnalka

Fényes Hajnalka

Önkéntesség és új típusú önkéntesség a debreceni egyetemisták körében¹

BEVEZETÉS²

A „Campus-lét a Debreceni Egyetemen” kutatás keretében munkacsoportunk a diákok cselekvési mintáinak csoportképző szerepét vizsgálta. Az önkéntességgel kapcsolatban kvantitatív és kvalitatív vizsgálatokat is végeztünk. A jelen tanulmány empirikus részében az online kérdőíves vizsgálat önkéntességgel kapcsolatos eredményeit mutatjuk be, de más tanulmányokban vannak fókuszcsoportos és egyéni interjúkon alapuló kutatások is az önkéntességgel kapcsolatban a Debreceni Egyetemen (lásd Markos 2014, Szeder 2014).³

A diákok három legfontosabb cselekvési formája a munka, a tanulás és a szabadidő. Az önkéntes munka egy speciális munkaforma, ugyanakkor tanulás is (főleg informális tanulás), és nem utolsósorban szabadidőben, szabadon végzett tevékenység, ha valaki funkciót és feladatot is vállal. Különösen érdekes jelenség a szakirodalomban is előforduló egyik új típusú önkéntesség, az életrajzba beírható, munkatapasztalat-szerző önkéntesség, melynek révén a diákok kulturális és kapcsolati tőkére tesznek szert, amit később anyagi tőkévé konvertálhatnak. Egyrészt az önkéntesség révén formális és informális csoportok is képződhetnek, másrészt a szabadidős csoportok az önkéntes munka potenciális színterei.

¹ A tanulmány Fényes, Kiss (2011a, 2011b), és Fényes (2011) publikációk továbbfejlesztett változata.

² A tanulmány a *Campus-lét a Debreceni Egyetemen. Csoportok, csoportathárók, csoportkultúrák* című kutatás (OTKA K 81858) keretei között készült. A kutatás vezetője prof. dr. Szabó Ildikó. További információk: campuslet.unideb.hu.

³ A Campus-lét kutatás korábbi eredményeit bemutató *Egyetemi élethelyzetek* kötetben lásd Fényes, Lipcsei, Szeder (2012) munkáját.

A szakirodalomban kevésbé vizsgálják a felsőoktatási hallgatók önkéntes munkáját, különösen a közép-kelet-európai régióban. Magyarországon vannak vizsgálatok az önkéntességről a teljes felnőtt lakosság körében (Czike, Bartal 2005; Czike, Kuti 2006; Bartal 2010; Perpék 2012), készültek a fiatalok körében is, de nem voltak külön a felsőoktatási hallgatókról (Szabó, Marián 2010). A külföldi szakirodalomban találunk tanulmányokat a felsőoktatási hallgatók önkéntességéről (például Handy et al. 2010), de ezekben elsősorban az új típusú, életrajzba beírható önkéntességet vizsgálják, és a nemzetközi összehasonlító vizsgálatokban nem elemzik a közép-kelet-európai országokat. Mindezek miatt fontos a mi térségünkben is vizsgálni a hallgatók önkéntességét. Jelen vizsgálatunk a Debreceni Egyetem nappali tagozatos hallgatóira terjed ki.

A tanulmány elméleti részében foglalkozunk az önkéntesség definiálásával, az önkéntesség mikroszintű meghatározó tényezőivel és az önkéntesség motivációs elméleteivel. (Az empirikus részben megfelelő adatok kvantitatív hiánya miatt nem tudjuk vizsgálni a motivációkat, de vizsgáljuk az önkéntesek értékpreferenciáit, ami összefüggésben lehet a motivációikkal is.) Ezután a tradicionális és új típusú önkéntességgel foglalkozunk, valamint az önkéntesség funkcióival a fiatalok körében. Ezt követően az önkéntesség makroszintű meghatározó tényezőit vizsgáljuk, valamint az önkéntesség tendenciáit Közép-Kelet-Európában, végül pedig a demokrácia és az önkéntesség kapcsolatát.

Az empirikus részben az önkéntességre ható mikroszintű tényezők hatását térképezzük fel egy regressziós modell keretében. Számos hipotézist fogalmazunk meg, amit ellenőrzünk a fenti módszer segítségével. Vizsgáljuk a demográfiai tényezők (kor, nem) és a diákok társadalmi háttérének hatását (a szülők iskolázottsága, a diák és szülei anyagi helyzete, a településtípus). További magyarázó változónk a vallásosság és az értékpreferenciák (az *Ifjúság* kutatások értékváltozóit használva). A regressziós modell mellett vizsgáljuk a diákok csoporttagságait is, mivel ezek az önkéntes munka potenciális helyszínei lehetnek. Végül foglalkozunk az önkéntesség karonkénti különbségeivel is.

AZ ÖNKÉNTESÉG MEGHATÁROZÁSA

Az önkéntesség legfontosabb jellemzői a következők: nem kötelező tevékenység; mások (egyének, szervezet, vagy az egész társadalom) érdekében történik; nem jár érte fizetség, és általában szervezett keretek között folyik. Voicu és Voicu (2003) az önkéntességet ennél szűkebb értelemben, formális (szervezeti) keretek között zajló, nem áru jellegű, mások, vagy az egész társadalom érdekében folyó tevékenységnek tekintik, mely önkéntes és nem jár jövedelemmel. A köznyelvben elfogadott definícióval szemben kiemelik, hogy az önkéntesség nem tisztán altruista tevékenység, mivel az önkéntesség egyéni haszonnal is jár. Meijs et al. (2003) szerint az, hogy mit tekintenek önkéntességnek, erősen függ a nettó költségektől (az önkéntesség költségei mínusz az önkéntesség haszna). Annál inkább önkéntességnek tekintenek egy tevékenységet, minél inkább meghaladják a költségei a vele járó hasznót.

Az önkéntesség négy kritériuma bővebben a következő (Wilson 2000; Chaan, Amroffell 1994; Handy et al. 2010; Dekker, Halman 2003 és Bartal 2010 alapján):

1. Anyagi ellenszolgáltatás nélküli – ezzel ki lehet zárni a fizetett munkát (bár lehet anyagilag támogatni az önkénteseket foglalkoztató szervezeteket, és a munkavégzés során felmerült költségeket természetesen el lehet számolni). Nem tartozik ide a „viszonossági alapon” működő kaláka: a családi, rokoni, baráti, szomszédsági munka és az ún. „polgári munka”: a közjóért nyilvánosan végzett „fontos és hatékony”, önkéntes elköteleződés formájában saját ötletre épülő, önállóan szervezett és végzett honorált munka (Beck 2009).

2. Mások (egyén, csoport) számára vagy a közjó, illetve egy „ügy érdekében” végzett anyagi és szellemi javak, szolgáltatások előállítás. Ezzel ki lehet zárni a tisztán szubjektív indíttatású, önmagára irányuló, az öncélúság és önértékeség keretein belül maradó önkéntes, nem kényszer jellegű tevékenységeket (pl. hobbi, amatőr tevékenységek, sport, játék). Általában az önkéntesség segítő célú, amelyre egyre nagyobb szükség van a hagyományos közösségi támogatások gyengülésével, de nem tekintik önkéntes munkának a családon, rokonságon stb. belül végzett segítő tevékenységet.

3. Önként, szabad elhatározásból, szabad akaratból végzett, nem kötelező jellegű. Ezért nem sorolható ide a pártállami rendszerekben szervezett „társadalmi munka” vagy bármilyen kötelező jellegű közösségi munka.

4. Belső (szubjektív, értékorientált) és/vagy külső (instrumentális, de nem közvetlenül anyagi) indítatású vagy motivációjú.

Emellett Voicu és Voicu (2003), valamint Wilson (2000) kiemelik, hogy az önkéntesség általában szervezett keretek között zajlik. Ezen belül megkülönböztetik a szervezeti tagsággal járó és a programcentrikus önkéntességet.

Chaan és Amroffell (1994) bírálják az önkéntesség kifejezést, mivel ez túl sok nem fizetett aktivitást foglal magába. Egy új klasszifikációs rendszert dolgoztak ki. Az önkéntesek tíz jellemzőjét vették sorra (ki az önkéntes; mit nyújt az önkéntesség; mennyire formális keretek között zajlik; milyen gyakorisággal végzik; melyek a kedvezményezettek jellemzői; ki menedzseli az önkénteseket; milyen juttatások vannak stb.). Azonban azok, akik csak azért önkénteskednek, hogy építsék a karrierjüket, nem igazán férnek bele ebbe a klasszifikációba (az önkéntesség ezen típusával még később részletesen foglalkozunk).

Napjainkban terjed az önkéntes munka helyett az önkéntes tevékenység fogalma.⁴ Dahrendorf (1983) a változásokat vizsgálva a munkatársadalmat felváltó „tevékenységtársadalom” vízióját veti fel. Ebben visszaszorul a munka hagyományos formája és jelentősége. A „tevékenység” nem külső céljában teljesül ki, hanem magából a részvétel folyamatából adódó értékekben. A tevékenység az egyén számára értékkel, jelentéssel és jelentőséggel bíró cselekvés. Amennyiben ez a szubjektumon túlra irányul, valamely közösség vagy tagjának javára honorárium nélkül, akkor beszélhetünk önkéntes tevékenységről.

Más felfogás szerint nem kell feltétlenül a munka fogalmán túllépni. A munka fogalmát ki lehet terjeszteni úgy, hogy a mai tendenciák következményei is beleférjenek. Így vezetik be „a munka triád fogalmát”: meg-

⁴ Az önkéntességet kutató magyar szerzők is az „önkéntes munka” kifejezés helyett az „önkéntes tevékenység” fogalmát javasolják (Czike, Kuti 2006), de az argumentálásuk nem helyes, mert „a munkát” „a bér munkával” azonosítják, egy történelmi formájával, ez pedig megengedhetetlen leszűkítés, továbbá önmagában nem választ el az „önkéntes tevékenység” nem mások számára végzett formájától.

különböztetve a „fizetett munka”, az „önkéntes munka” (önkéntes, nem fizetett, mások számára végzett) és az „önértékű” (önkéntes, nem mások számára végzett, szubjektív jelentéssel és értékkel bíró) formáit (Hustinx, Lammartyn 2003; Mutz 2002). Az új típusú munka modelljének terjedésével, amelyben a munka jelentése kitágul és sokféle formát ölt, az önkéntesség új modellje is kialakul. Az önkéntes munka tradicionális formájában az egyházi és a társas élethez kapcsolódott (azaz hagyományosan volt csoportképző funkciója). Később, a jóléti állam kialakulásával, még inkább a harmadik szektor fejlődésével tovább módosult az önkéntes munka jellege és szerepe. A fizetett munkával előállított szolgáltatások egyik kiegészítője lesz, szakmailag tervezett és célzott szolgáltatás. Ezzel inkább közeledik a fizetett munka jellegéhez, bár – fogalmához híven – őrzi távolságát. Ez a folyamat összhangban van a munkatársadalom bérmunka-centrikusságával, amennyiben a munka egyre inkább iskolázottságot és szaktudást igényel. A változás a későmodernitásban még ellentmondásosabbá formálja a szakmunka és az önkéntes munka közötti viszonyt. Amennyiben egyaránt erősödik az önkéntes munka kapcsolata az állami, a forprofit és a nonprofit szektor szervezeteivel, kezd úgy viselkedni, mint a fizetett munka, a főszektor: szervezeti jellege professzionalizálódik, erősödik és gazdagodik, keresletre reagál és hatékonyságra törekszik. Az önkéntes munka növekvő komplexitása és a szociális problémákra irányultsága növeli a speciális tudású és tapasztalatú szakember iránti szükségletet, szemben a korábbi, alapvetően nem szakemberek által végzett önkéntes munkával. Ebben a szemléletben a változó munkaerőpiaccal, a munkaviszony megszakíthatóságával, a foglalkoztatottság és életutak fragmentálódásával eljutunk a „munka triád modelljéhez”, amelyben a fizetett, az önkéntes és az önértékű formák egymást kiegészítő, sőt egyre inkább egymást átható alternatívák lesznek a munkaerőpiacon, a foglalkoztatottságban, de az egyén életútjában is (akár egyidejűleg, akár az életút folyamán egymást váltva), megfelelve a biográfiai és kínálati meghatározottságnak. Ezért is tekintenek az önkéntes munkára mint a munkanélküliség értékes helyettesítőjére (Kiss 2004).

Fontos megjegyezni azonban, hogy az önkéntes tevékenység szabadidőben szabadon választott tevékenység. Az összes szabadidős tevékenység önkéntes, de ez még csak egy a kritériumaink sorában. Fontos, hogy a

javak és szolgáltatások mások számára történő előállítására irányuljon. Így egyszerre teljesül az önkéntesség két alapmotívuma: az, hogy segítsünk másokon (altruista motiváció) és hogy segítsünk magunkon (örömelv vagy érdekelv) (Van Til 1988). S mivel a két motiváció a legtöbb esetben nem különül el, így különösen igaz, hogy a mások számára végzett szabadidős önkéntes tevékenységek valóban egyszerre szolgálják a magunk és mások javát, érdekeit (Kaplan 1975). Egyes értelmezések szerint az önkéntesség komolyan veendő szabadidős tevékenység, ami összhangban van azzal, hogy napjainkban az önkéntesség altruista jellege csökken, nő a szubjektív önértéke, beleértve akár az örömszerzés, a szórakozás szükségletét, motivációját is (Stebbins 1996).

Az önkéntes munka négy dimenzióját lehet elkülöníteni, amelyek mentén funkciói is csoportosíthatók:

1. társadalmi-közösségi dimenzió (az önkéntesség közösségépítő szerepe, az emberi erőforrás és a társadalmi tőke képződéséhez történő hozzájárulása);
2. gazdasági dimenzió (az önkéntesség anyagi, szellemi, pszichés értéktermelő mivolta, a költség- és munkaidő-ráfordítás és megtérülés [pl. bérmeztakarítás] az önkéntesség által);
3. politikai dimenzió (társadalmi szervezetekben pl. pártokban, szakszervezetekben, új társadalmi mozgalmakban való részvétel, feladat- és funkcióvállalás, politikai szocializáció, demokratikus értékrend alakítása stb.);
4. szociálpszichológiai dimenzió (az önkéntesség szubjektív értelme, jutalma, szocializációs funkciója, motívumai, attitűdök, identitás, emberi erőforrás, pszichoszociális funkciói révén az anómia csökkentése stb.).

Wilson (2000) szintén foglalkozik az önkéntesség funkcióival. Bemutatja, hogy az önkéntesség révén nő az állampolgári tudatosság, nagyobb a politikai aktivitás; az önkéntesség véd az antiszociális viselkedések ellen, növeli a mentális és fizikai egészséget, a társadalmi-gazdasági teljesítőképességet, segíti a fiatalokat a karrierépítésben, és további tanulmányokra ösztönzi őket. Természetesen az önkéntesség funkciói másképp érvényesülnek aszerint, hogy milyen típusú önkéntességről van szó (lásd később).

AZ ÖNKÉNTESSÉG MIKROSZINTŰ MAGYARÁZÓ ELMÉLETEI

Wilson (2000) sorra veszi az önkéntességgel kapcsolatos elméleteket, és főként a mikroszintű elméletekre koncentrál. Elsőként az önkéntesség racionális döntéelméleti és humán tőke modelljének jóslatait mutatja be. A modell szerint az iskolázottság növeli az önkéntességet, de a munkaerőpiaci részvétel hatása már nem ilyen egyértelmű (az erősebb munkaerőpiaci szocializáció növeli az önkéntességet, de aki nem aktív a munkaerőpiacon, több szabadideje révén szintén többet önkénteskedhet). A modell további jóslata, hogy az értelmiségi és menedzseri állásokban gyakoribb az önkéntesség, és a gazdagabbak gyakrabban önkénteskednek.

Az elméletek második csoportja a társadalmi (kapcsolati) tőke hatásai-val foglalkozik (az erős és gyenge kötések hatása az önkéntességre). A nagyobb társadalmi tőke növeli az önkéntesség valószínűségét, ugyanakkor az önkéntesség által nő az emberek kapcsolati tőkéje. Itt jegyezzük meg, hogy a kiterjedt kapcsolatok csökkenthetik az új típusú önkéntesség valószínűségét, hiszen így nincs szükség kapcsolatépítésre (Wilson 2000).

A két modellcsoportot összefoglalva a „társadalmi erőforrás elmélet” szerint a nagyobb gazdasági tőke (például a jövedelem), a nagyobb humán tőke (például az iskolázottság), illetve a nagyobb társadalmi tőke (például a kapcsolatháló kiterjedtsége, a szervezeti tagság, a politikai kötődés, a vallási aktivitás) növeli az önkéntesség valószínűségét.

A harmadik modellcsoport az önkéntesség demográfiai hatásait vizsgálja, miszerint az önkéntesség eltérő mértékű az önkéntesek életkora, neme és etnicitása szerint. Végül hatnak az önkéntességre kontextuális hatások is, mint az iskola, a szomszédság és a településtípus (Wilson 2000).

Perpék (2012) magyarországi vizsgálata szerint a magasabb iskolázottság növeli a másokon való segítség valószínűségét. Az önkéntesség gyakoribb a gazdaságilag aktív népesség körében, bár ahogy írtuk, az inaktívak (tanulók, nyugdíjasok, háztartásbeliek) is gyakran önkénteskednek. Az önkéntesség és a jövedelem között gyenge az összefüggés, de a gazdagabbak valamivel gyakrabban önkénteskednek. További eredmény, hogy a vallásosság, különösen a templomba járás növeli az önkéntesség esélyét. Szintén kimutatható, hogy a társadalmi tőke változók erősebb előrejelzői

az önkéntességnek, mint a szociodemográfiai tényezők (például a kiterjedtebb baráti kör, több formális és nem formális interakció, több családi kapcsolat, több gyerek, a vallásosság mint társadalmi tőke indikátor, a szervezeti tagság, a személyes társasági kapcsolathálózatok, a bizalom mértéke másokban) (Perpék 2012).

Voicu és Voicu (2003) az önkéntesség olyan egyéni meghatározóit vizsgálják Romániában, mint a nem, az iskolázottság, a jövedelem, a kapcsolati tőke, a vallásosság, a településtípus, az értékrend és az életkor. Egyéni szinten az erőforrások (az anyagi, a kulturális és a kapcsolati tőke) meghatározó szerepét feltételezték, és különösen a kapcsolatháló szerepét hangsúlyozták. Eredményeik szerint az erős kötések jelenléte (rokon, szoros baráti kapcsolatok) és az önkéntes tevékenység között nincs érdemi kapcsolat, de a gyenge kötések (távoli ismerősök, munkahelyi kapcsolatok, társadalmi osztályokon átívelő kapcsolatok) és az emberek közti bizalom elősegítik az önkéntességet. Emellett kimutatták azt is, hogy az iskolázottabbak, a gazdagabbak, a fiatalabbak, a vallásosabbak (a vallásos gyakorlat számít, nem a vallásos hit), és a városi lakosok hajlamosabbak az önkéntességre. Nemi különbségeket azonban nem tudtak kimutatni. Hodgkinson (2003) eredményei szerint is a vallásos aktivitás, az önkéntes szervezeti tagság és a kapcsolatháló kiterjedtsége (családi és baráti kapcsolatok) szoros kapcsolatban állnak az önkéntességgel, de a politikai aktivitással, a várakozásokkal ellentétben, viszonylag gyenge a kapcsolat.

Chaan és Amroffell (1994) eredményei szerint a kor, a nem, az iskolázottság és a társadalmi-gazdasági státusz az önkéntesség fontos meghatározó tényezői. Bartal (2010) kimutatta, hogy egy 2008-as felnőtt lakosság körében végzett kutatás szerint a szociodemográfiai faktorok közül a férfiak, a középkorúak (30 és 50 év közöttiek), a közép- és felsőfokú végzettségűek, a nagyobb jövedelműek, a vallásosak, a falusi, illetve fővárosi lakosok felülreprezentáltak az önkéntesek között Magyarországon.

Bennünket különösen is érdekelhet, hogy Handyék (2010) 12 országot átfogó kutatása szerint a felsőoktatási hallgatók közül a gazdagabbak, a nem gazdasági pályákon tanulók, a középiskolában „kötelező” önkéntes munkában résztvevők és a nem materialista értékeket vallók gyakrabban és hosszabb időn keresztül önkénteskednek.

Az értékek szerepét vizsgálva Dekker és Halman (2003) hangsúlyozza, hogy azok egyéni és csoportszinten is befolyásolják az önkéntességet, és hatásuk erősebb, mint a szociodemográfiai tényezőké. Egyéni szinten az altruizmus, a szolidaritás, a reciprocitás, az igazságosság, a mások segítése, az egyenlőség és egyenlőtlenséghez való viszony van hatással az önkéntes tevékenységre. Az önkéntességet erősen befolyásolja az individualizmus terjedése is. Ennek hatására az önkéntesség új formái terjednek el. Az értékek azonban társadalmi szinten is hatnak az önkéntességre, és az önkéntesség is hat a társadalomban érvényesülő értékekre, például erősítheti a demokráciát. Eredményeik szerint azonban az önkéntesség a civil társadalom fontos, de mítosza ellenére nem feltétlenül központi eleme.

Wilson (2000) szerint az értékek nem direkt, hanem indirekt módon hatnak az önkéntesek viselkedésére. Eredményei szerint az önkéntesség és az értékek között viszonylag gyenge a kapcsolat. Az értékek nem determinálják, hogy valaki önkéntes lesz-e vagy sem, de az önkéntesek értékrendje különbözik a nem önkéntesekétől. Az értékek nem mikroszinten, hanem aggregált szinten befolyásolják az önkéntességet. Vannak kollektív értékek, melyek népszerűbbek az önkéntesek körében. Emellett Wilson azt is hangsúlyozza, hogy az értékek segítenek megérteni az önkéntesség motívációit is.

Reed és Selbee (2003) megvizsgálta, hogy különböznek-e az önkéntesek értékeikben és eszményeikben a nem önkéntesektől, illetve képeznek-e értékeik önálló ethoszt Kanadában. Megkülönböztették az informális önkéntes tevékenységet a szervezeti keretek között folyó önkéntességtől. Az eredmények szerint kicsik a különbségek az önkéntesek és nem önkéntesek értékei között, ugyanakkor jelentősebbek a különbségek az aktív (gyakori) önkéntesek és a nem önkéntesek, illetve a formális és informális keretek között működő önkéntesek között. Köztük elsősorban a nagylelkűségben, az állampolgári elkötelezettségben és a közjó iránti érzékenységben volt különbség.

Bartal (2010) vizsgálata szerint az értékek közül a szabadidő innovatív eltöltése és a társadalmi kapcsolatok hatékony ápolása fontosabb volt az önkéntesek, mint a nem önkéntesek számára. Emellett az önkéntesek munkaértékei és munkaattitűdjei is eltértek. A munkaértékek közül fontos volt

számukra az önmegvalósítás, a társadalmilag hasznos munka, az érdekes munka, a felelősségteljes és kihívást jelentő munka, míg azok, akik nem önkénteskedtek, a jó fizetést, a biztonságos állást és a nem túl megterhelő munkát tartották fontosabbnak (Bartal 2010).

Mi úgy véljük, hogy az értékek jelentik az önkéntesség motivációs bázisát. Amikor tehát az értékpreferenciákat vizsgáljuk, megtudhatunk valamit az önkéntesség motivációiról is. Empirikus vizsgálatunkban nem tudtuk direkt megvizsgálni a fiatalok önkéntességének motivációit a megfelelő adatok hiánya miatt, de egy másik kutatásban (HERD projekt) már rákérdeztünk az önkéntesség motivációira. Ennek eredményei Fényes, Pusztai (2012) és Bocsi, Fényes (2012) munkáiban olvashatók. A szakirodalom alapján azonban be tudjuk mutatni az önkéntesség eltérő motivációs bázisait, és az önkéntesség típusaival is foglalkozunk.

AZ ELTÉRŐ MOTIVÁCIÓK ÉS AZ ÖNKÉNTESSEG TÍPUSAI

Az önkéntesség mikroszintű elméletei közé sorolhatjuk az önkéntesség motivációival kapcsolatos elméleteket is. Dekker és Halman (2003) szerint ezek lehetnek belső indíttatású, egyéni személyiségjellemzők (például segítőkészség, aktivitás, nagylelkűség), de külső indíttatásúak is (például a körülmények, mások viselkedése stb.). Altruista és egoista motivációk egyaránt vezethetnek önkéntes tevékenységhez. Napjainkban egyre inkább a racionális motivációk dominálnak.

A motivációkutatásban arra keressük a választ, miért végez valaki önkéntes tevékenységet. A motivációs modellek kezdetben egyszerűek, két- vagy háromfaktorosak (altruisztikus, egoisztikus, szociális motivációjú) voltak, ma – elméleti-gyakorlati bonyolultságának, összetettségének felismerésével – inkább multifaktorális modelleket használnak. Itt is erősödik az interdiszciplináris megközelítés: szociológiai, pszichológiai és szociálpszichológiai, közgazdasági stb. faktorokat vizsgálnak. A motivációk nem függetlenek egymástól, egyesek között szoros a kapcsolat, így inkább motivációs bázisról lehet beszélni. A régi típusú önkéntesség koherensebb, az új típusú önkéntesség motivációrendszere kevésbé az. Ez utóbbi önkéntesség tudatosan tervezett, olykor szervezett, növekvő reciprocitás és pro-

fesszionalizáció jellemzi, kevésbé szokásjellegű vagy spontán, az érdeklődés és élmény vezérli, ezért a szabadidős önkéntesség válik vonzóbbá (Czike, Kuti 2006).

A motívumok különbözőek lehetnek. Meg kell különböztetni az önkéntesség objektív, strukturális vonatkozását és szubjektív motivációs szintjét. A motívumok egyszerre függenek egyrészt a strukturális különbségektől, a társadalmi státusztól, a demográfiai csoport-hovatartozástól, az intézményes szervezeti keretektől, másrészt az értékpreferenciáktól, az egyéni reflexióktól, az elkötelezettség jellegétől és erősségétől. A motiváció megfelel a demográfiai helyzetnek (kor, nem, családi állapot, anyagi-jövedelmi helyzet, lakóhely stb.), amely korlátokat is állít (például kevés szabadidő, pénzkeresés szükséglete, az önkéntesség végzésének rossz feltételei, alulmotiváltság stb.).

A modernizációban az önkéntesség motivációjának két fő történeti típusát különböztethetjük meg: a *kollektív* és a *reflexív motivációs törekvéseket* (Hustinx, Lammertyn 2003). A „kollektív motiváció” a közös orientációból, közös értékrendből fakadó kötelezettség. Az ilyen önkéntesség hagyományosan vallási közösségek tradíciójába ágyazódik. Erős benne az altruista attitűd és a közjó előmozdításának törekvése. Az egyéni motiváció reflektálatlan és alárendelődik a közösségi érdekeknek. A közösségbe erősen integrált egyén természetes beállítódásának része. A többé-kevésbé zárt közösség határozza meg, és a betöltött szereppel, közösségi szerepértelmezéssel, előírással és elvárással függ össze.

A „reflexív motiváció” erőteljesebben kapcsolódik az individualizált életúthoz, mint a közösségi léthez. Az önreflektált életút vezető elve az öncentrikusság és reflektáltság, ami új önkéntes attitűdöt alakít ki. Sajátosságait meghatározzák a késő modern társadalom jellegzetességei, így a motivációjára jellemző lesz az egoizmus, a folytonosság hiánya, a megszakítottság, a biografikus bizonytalanságból fakadó kockázat (Beck 2003; Beck et al. 1994). A reflexív motiváció önorientáltsága határozza meg az altruizmus, a szolidaritás, a felelősség értékehez való viszonyát. A késő modern kor életstílusa kevésbé altruista, kedvez – különösen fiataloknál – az „önvezérelt instrumentális motívumoknak”. A motívumok sokfélék, és nem alkotnak koherens rendszert.

Más osztályzásban a motívumok két fő típusaként a *gyakorlati-pragmatista* (főleg fiatalok) és az *altruista-idealista* (főleg idősebb vallásos emberek) motívumbázisát jelölik meg: „Az önkéntesek motivációi ezerfélék, de két jól elkülöníthető típust mégiscsak fel lehet vázolni: a társadalmi, közösségi hasznosság szempontjából mindegy, hogy valaki gyakorlatias, pragmatista értékek mentén, vagy altruista, idealista értékek birtokában önkéntes. Tulajdonképpen mindkét motiváció vallója a közösségek fejlődését, a tudatos, felelős, munkavégző állampolgárok sorát gazdagítja” (Czike, Kuti 2006: 58).

Czike és Bartal (2005) nonprofit szervezetek önkéntesei között a következő leggyakoribb nyolc motivációt találták: (1) a szegényeken való segítség; (2) tapasztalatszerzés; (3) a vallás, a hit fontossága; (4) kihívás, szakmai fejlődés; (5) erkölcsi kötelesség; (6) a szabadidő hasznos eltöltése; (7) új barátok szerzése és (8) közösséghez tartozás. A motivációk alapján két fő típus rajzolódott ki. A *régi típusú* (más elnevezéssel tradicionális vagy közösségi) *önkéntességet* jellemzi az 1., 3., 5. és 8. pontok alatt megjelölt motiváció. Ennél a típusnál erős a vallási indíttatás. Jellemző rá az idealisztikus-altruista attitűd, az értékelvűség, a közösségi motívum, a szolidaritás, a segítség szándéka, azaz a hagyományos értékekhez kapcsolódik, emellett általában csoport- vagy szervezeti tagsággal jár. Az *új típusú* (vagy modern, reflexív) *önkéntességet* jellemzi a 2., 4., 6. és 7. pontok alatt megjelölt motiváció. Ez a típus érdekalapú, kevésbé altruista, értékrend szempontjából megosztott, ellentmondásos (egyszerre instrumentálisabb és posztmodern értékrendű), a tudás vágya inkább vezérli, individualizáltabb, egoistább, reflexívebb, kreatív, innovatív, önmaga kipróbálására, az élményre lehetőséget adó, kísérletező munka motiválja, tudatos választás jellemzi, és inkább a fiatalokra jellemző. A rövidebb elkötelezettségű, változatosságot nyújtó „forgóajtós önkéntesség” (Hustinx 2001) lesz a vonzó, főleg az „élménytársadalom” (Schulze 2000, 2003) fiataljai számára, összhangban „kísérletező szocializációjukkal” (Galland 2004).

Az önkéntesség motivációi tehát altruista, instrumentális (egoista) és vegyes motivációk lehetnek. A tradicionális önkéntesség altruista motivációkra épül (jó másokon segíteni), és fontos benne a szociális interakció és a közösség. A modern önkéntesség motivációi között találjuk a karrierépítést, a személyes és szakmai fejlődés igényét, a szabadidő hasznos eltölté-

sének, a kapcsolatépítésnek és a munkatapasztalat-szerzésének szándékát (Perpék 2012; Czike, Kuti 2006).⁵

Magyarországon az önkéntesség leggyakrabban vallásos, ifjúsági, szabadidős, rekreációs (sport), egészségügyi, oktatási, szakmai és kulturális szervezetekben folyik, tehát mind a régi, mind az új típusú önkéntesség előfordul. Fontos megjegyezni azonban, hogy az önkéntességet biztosító nonprofit szervezetek száma még mindig alacsony (Bartal 2010). Érdekes, hogy a formális szervezetekhez kötődő önkéntesek gyakrabban önkénteskednek, általában magasabb státuszúak és modern motivációk vezérlik őket, de a szervezeti tagsággal nem járó önkéntesség és a tradicionális motivációk között nincs szignifikáns összefüggés (Perpék 2012).

ÚJ TÍPUSÚ ÖNKÉNTESSEG, FIATALOK ÉS AZ ÖNKÉNTESSEG

Wollebek és Selle (2003) eredményei szerint Norvégiában (de a fejlett országok többségében is) az új típusú önkéntesség a jellemző, amely specializáltabb, kevésbé ideologikus, kevesebb szervezeti követelménnyel jár, mint a régi típusú önkéntesség. A tradicionális, értékalapú önkéntesség csökken, miközben a kulturális és a szabadidős önkéntesség, a sport- és a fogyatékosokat támogató szervezetek, a szomszédsági csoportok jelentősége nő. Megfigyelhető, hogy egyre több olyan helyi szervezet van, amelynek nincs országos vagy regionális központja. Az új típusú önkéntesség érdekes és értelmes elfoglaltságot ajánl, cselekvésorientált, rövid időtartamú elkötelezettséggel jár; a szervezetekben erős a fluktuáció. A változások szoros kapcsolatban állnak az individualizációval, de az individualizáció nem feltétlenül azonos az egoizmussal.

Norvégiában fejlett az önkéntes szektor, de az utóbbi időben gyökeres változások történtek. Az ideológiai alapú tömegmegmozdulások helyett napjainkban a szabadidős és érdekorientált szervezetek keretében zajlik az önkéntesség. Wollebek és Selle (2003) szerint az önkéntes munka paradigmájában bekövetkezett változások hátterében az egyéni értékek változása

⁵ A magyar önkéntesek többségének motivációja altruista és értekorientált (lásd Perpék 2012; Czike, Kuti 2006).

állhat. Inglehart (1977; 1990) kutatásaiból tudjuk, hogy a materialista értékeket olyan posztmaterialista értékek váltották fel, mint a demokrácia, az emberi jogok, a nemi egyenlőség, az önmegvalósítás, a környezetvédelem, valamint a szabadidő fontossága. Putnam (1995; 2000) szerint azonban napjainkban nő a politikai apátia, csökken az alulról szerveződés, miközben a materialista és individualista értékek erősödnek a fiatalok körében. Míg az első tendencia növeli, az utóbbi gyengíti az önkéntes munka valószínűségét.

Wollebek és Selle (2003) szerint a tradicionális értékek kisebb szerepet játszanak a fiatalok önkéntes tevékenységeiben, mint az idősekéiben. Bár az elemzés nem tudja szétválasztani a generációs váltást és az életciklus hatását, de a szerzők közvetett adatok alapján (az egyéni és a szervezeti életben bekövetkező változások hasonlósága miatt) azt állítják, hogy ténylegesen generációváltás zajlik az önkéntességben. További megállapításuk, hogy az önkéntesség fontossága a demokratikus értékek szempontjából csökkent, miközben a mértéke viszonylag stabil maradt (Wollebek, Selle 2003).

Inglehart (2003) ellenőrizte Putnam (1995, 2000) amerikai eredményeit, miszerint a fiatalok körében csökkent, az idősek körében viszont nőtt az önkéntesség a „tudásalapú társadalom” kialakulásával. Az okokat keresve felmerülhet, hogy a fiatalok általában kevésbé preferálják az önkéntességet (életciklus-hatás), illetve az is, hogy a ma fiataljai kevésbé végeznek önkéntes munkát a későbbiekben is (generációs váltás). Putnam ez utóbbit prognosztizálta. Inglehart (2003) a két hatást nem tudta szétválasztani. Eredményei szerint az önkéntesség napjainkban nem csökken, ugyanakkor a fiatalok új, rugalmasabb, kevésbé állandó szervezeti keretek között végeznek önkéntes tevékenységet (főleg karitatív és sportszervezetekben).

Butcher (2003) az önkéntesség hozamaival, a segítők és a segítettek közti humanisztikus viszonyral foglalkozik egy mexikói kutatásban. A vizsgálat során húsz strukturálatlan etnográfiai interjút készítettek. Mexikóban korábban az önkéntesség elsősorban morális és/vagy vallásos kötelezettség volt, és az önkéntességet tradicionálisan paternalista viszony jellemezte. Azonban napjainkban itt is megfigyelhető a szolgáltatáscentrikus attitűd terjedése (amely az új típusú önkéntesség jellemzője). Ennek eredménye, hogy megteremtí a bizalom légkörét, élvezetesebb és terméke-

nyebb kapcsolat jön létre az önkéntes és a segítettek között, szemben a korábbi, „csak” segítő attitűddel, ahol nem feltétlenül érvényesül a reciprocitás.

A fiatalokra tehát inkább az új típusú önkéntesség a jellemző. Például azért önkénteskednek, hogy beírassák az önéletrajzukba. Ennél az új típusú önkéntességnél a fiatalok az önkéntességgel szerzett kulturális és kapcsolati tőkét később (a munkavállaláskor) anyagi tőkévé konvertálják. Azokban az országokban (például USA, Kanada), ahol az önkéntesség erős pozitív jelzés a munkáltatók felé, több fiatal lesz önkéntes (Handy et al. 2010).

A fiatalok önkéntességének motivációi két nagy csoportba sorolhatóak:

1. önértékesítő, szakmai tapasztalatszerző motivációk (például kapcsolatépítés, hasonló érdeklődésű körűekkel való találkozás, a szabadidő hasznos eltöltése, sport és kulturális aktivitások tanulása és végzése, információszerzés, készségfejlesztés, könnyebb munkához jutás);

2. altruista motivációk (hasznos legyen a társadalomnak, másokért cselekszik, a saját és mások jogainak és érdekeinek védelme).

Ezeket kívül lehetnek kevert motivációk is. Romániában az új típusú motivációk gyakrabban fordultak elő a Nagyvárad Állami Egyetem szociális területen tanuló hallgatói körében. Fontos számukra a szakmai tudás- és tapasztalatszerzés, a kapcsolatépítés és a szervezet jobb megismerése, míg a régi típusú motivációk kevésbé jellemzőek rájuk (Stefanescu, Osvat 2011).

A felsőoktatási hallgatók új típusú önkéntességén belül a fentiek és saját tapasztalataink alapján megkülönböztethetjük az életrajzba beírható önkéntességet (instrumentális motívumokkal), a szabadidős önkéntességet és a posztmodern önkéntességet (ahol maga a részvétel a fontos; mert jó másokkal együtt lenni; mert identitást ad, például a zöld- és békeszervezetekben való részvétel).

Handy és munkatársai (2010) a felsőoktatási hallgatók önkéntességének három motivációs típusát különítik el. Az első a karrierépítő motiváció, a második az altruista, értékvezérelt motiváció, a harmadik pedig az önmagát és a társadalmat védő motiváció (mások hatására lett önkéntes). Itt jegyezzük meg, hogy a karrierépítő motivációt nem feltétlenül egoista motivációk vezérlik. Ez inkább jelzés a munkáltató felé, hogy valaki kar-

riertudatos, és hogy alkalmasabb a feladatra, mint aki nem volt önkéntes. Handyék (2010) kimutatták azt is, hogy az Egyesült Államokban és Kanadában a fiatal generáció pragmatikusabb, a karrierépítés fontosabb számukra. Az, hogy valaki végzett-e önkéntes munkát, fontos jelzés a munkáltatók felé. Érdekes eredmény, hogy a karrierorientált önkéntesek körében az altruista értékek is fontosak voltak, tehát a fiatalok önkéntességének motivációja inkább kevert. (Meglépő módon nem az új típusú motivációk voltak a leggyakoribbak a fiatalok körében a vizsgált 12 országban, hanem az értékvezérelt motivációk.) Handyék hipotézise, miszerint a karrierépítő önkéntesek kevésbé intenzíven, rövidebb ideig önkénteskednek („forgóajtós” önkéntesség, lásd Hustinx 2001) nem nyert megerősítést. Az Egyesült Államokban és Kanadában a karrierépítő önkéntes fiatalok hosszabb ideig voltak önkéntesek, mint a nem karrierépítő önkéntesek (Handy et al. 2010).

Egy 2005-ös magyarországi vizsgálat szerint a fiatal önkéntesek motivációi a közösséghez tartozás, a kihívás, a szakmai fejlődés, a szabadidő hasznos eltöltése és új barátok szerzése, tehát a motivációk inkább új típusúak (lásd Szabó, Marián 2010).

A fiatalok önkéntes tevékenységének funkciói tehát a következők:

1. lehetőséget ad társadalmi, szakmai és állampolgári szocializációra, szereptanulásra;
2. „híd szerepet” tölt be az iskola, az oktatás és a munka világa között, ezzel együtt
3. közvetítő szerepe van a felnőtt-lét felé, a munka, a felelős állampolgári lét felé;
4. az önkéntes tevékenység informális tanulás: tudás, tapasztalat, információszerzés hosszú távra, a konkrét szakismerettől az általános társadalomismeretig, a speciális készségektől az általánosan hasznosíthatókig;
5. az emberi kapcsolatok szélesítése, gazdagítása;
6. a szakmai karrier elindítása és építése, változtatása, a munka világába illeszkedés, kapcsolati tőke építése, szakmai szocializáció: szakmai tapasztalatszerzés, csoportmunka (együttműködés, konfliktuskezelés) tanulása, gyakorlása, a hozzá szükséges értékek (felelőség, szolidaritás) elsajátítása és

7. az innováció, az aktivitás formáinak (szakmai, politikai, szabad-idős) megújítása, a modern technika alkalmazása az interakcióban és a kommunikációban.

AZ ÖNKÉNTESSÉG MAKROSZINTŰ MAGYARÁZÓ ELMÉLETEI

Az értékek makroszintű hatásával kapcsolatban Inglehart (2003) a kulturális változás (indusztriális társadalomból a posztindusztriális társadalomba való átmenet) önkéntességre gyakorolt hatását vizsgálja. Az értékek változásának két irányát különbözteti meg: a tradicionális értékek felől a szekularizált racionális értékek felé való elmozdulást, és a túlélés értékei felől az önkifejezés értékei felé való elmozdulást. Az országokat e két dimenzió mentén csoportokba sorolja, és megnézi a kapcsolatot az értékek és az önkéntes tevékenységek típusai között. Az önkéntes tevékenységek három típusát írja le: (1) zöld- és békemozgalmak, jóléti aktivitások, a harmadik világ problémáinak megoldása, emberi jogok védelme; (2) politikai pártok aktivistáinak tevékenysége, helyi szervezetek a munkanélküliség és szegénység kezelésére, nőmozgalmak, szakszervezetek; (3) egyházi, vallási kötődésű önkéntesség, a fiatalok önkéntes szervezetei, sportegyesületek, szakmai, oktatási és kulturális szervezetek. Az első típusú önkéntesség pozitív kapcsolatban állt az önkifejezés értékeivel és a nagyarányú agrártevékenységgel. A második típusú negatív kapcsolatban állt a szolgáltatói szektor kiterjedtségével, de pozitív kapcsolatban az önkifejezés értékeivel. A harmadik típusú önkéntesség negatív kapcsolatban állt az iparban foglalkoztatottak arányával és a tradicionálistól a szekularizált racionális értékek felé való elmozdulással, viszont pozitív volt az összefüggés a túlélés felől az önkifejezés értékei felé való elmozdulással.

A „társadalmi eredet elmélet” szerint az önkéntesség a szélesebb társadalmi és szervezeti erők és intézmények függvénye, és azokban az országokban gyakoribb, ahol fejlettebb a nonprofit szektor. Solomon és Sokolowski (2003) az önkéntesség szervezeti gyökereit és az önkéntesség makrostrukturális tényezőit vizsgálják. A korábbi elemzésekben az önkéntesség szorosan kapcsolódott az alulról építkezés, az önszerveződés ro-

mantikus mitológiájához, és ennek fényében sokan úgy vélték, hogy az önkéntesség sok társadalmi problémát megold, például a szegénységet, a gazdasági fejletlenséget, a környezetszennyezést. Az ezredfordulón azonban a helyzet változóban van. Putnam (2000) szerint a mai fejlett társadalmakban csökken az önszerveződés. Ezzel összefüggésben Solomon és Sokolowski (2003) megállapítják, hogy az önkéntesség is egyre inkább formális szervezeti keretek között, állami támogatással folyik, az adott ország szociálpolitikája és a szervezeti háttér fejlettsége függvényében. Solomon és Sokolowski négy hipotézist tesztelnek ezzel kapcsolatban:

1. A heterogenitás-elmélet szerint az önkéntesség ellensúlyozza a piaci kudarcokat, ezért minél nagyobb a kormányzati beavatkozás a társadalmi jólét és biztonság érdekében, annál kisebb lesz az önkéntesség az adott országban.

2. A kölcsönös függőség-elmélet szerint viszont kooperáció van az önkéntes tevékenységek és a kormányzati beavatkozás között, ezért minél nagyobb a kormányzati beavatkozás, annál nagyobb arányú lesz az önkéntesség.

3. Az erőforrás-mozgósítási elmélet szerint minél nagyobb a társadalmi és szervezeti kapacitás az önkéntesség előmozdítása érdekében, annál nagyobb arányú lesz az önkéntesség.

4. Végül a társadalmi eredet elmélet szerint a nonprofit szektor kiterjedtsége növeli az önkéntesség valószínűségét.

Eredményeik szerint egyedül a heterogenitás-elmélet jóslata nem teljesült, a másik három tétel igazolódott. Összességében tehát az önkéntesség nemcsak önkéntes választás vagy spontán altruizmus következménye, hanem befolyásolja a szélesebb társadalmi és intézményrendszeri hatások is.

Az önkéntesség makroszintű magyarázata során egyes szerzők vizsgálják a rendszer típusának, a GDP nagyságának, a szabadság mértékének vagy a nonprofit szektor fejlettségének hatását is. Voicu és Voicu (2003) eredményei szerint az iparosodottság, gazdasági fejlettség (a GDP és az iskolázottság), a városias jelleg, a kapcsolathálókon belül a gyenge kötelékek dominanciája és a protestantizmus elterjedtsége növeli az önkéntesség valószínűségét.

Salamon, Anheier (1992) és Salamon et al. (1999) vizsgálták az önkéntesség intézményi hátterét, a nonprofit szektort és a civil társadalmat. A nonprofit szervezetek számos típusát különböztették meg (szociális, kulturális, szabadidős, védelmi, egészségügyi stb.), és körülhatárolták ezek tevékenységi területeit is (kultúra, oktatás és kutatás, egészségügy, szociális szolgáltatások, környezetvédelem, fejlesztés, gazdasági, szakmai, érdekvédő, szakszervezeti és vallással kapcsolatos tevékenységek stb.). Kimutatták, hogy az oktatási, egészségügyi és a szociális szolgáltatások területe a legnépszerűbb, de a kultúra, rekreáció, környezeti, fejlesztési és érdekvédelmi területek népszerűsége szintén nő, és ezeken a területeken jelentős számban önkéntesek is dolgoznak.

ÖNKÉNTESÉG KÖZÉP-KELET-EURÓPÁBAN

A kommunizmus összeomlása és a demokrácia növekedése hatással volt az önkéntességre Közép- és Kelet-Európában. Juknevičius és Savicka (2003) eredményei szerint a térségben csökkent a szocialista rendszert jellemző erőltetett, sokszor kötelező jellegű önkéntesség, és nőtt az új szervezetekben zajló „önkéntes alapú” önkéntesség. Azonban a növekedés nem volt töretlen. A civil társadalom erősödésével a rendszerváltásokat követő években gyorsan nőtt az önkéntesség, majd a gyors változások után ezek a folyamatok lelassultak, sőt csökkent az önkéntesség. Az ezredfordulón a térségben igen alacsony volt az önkéntesség mértéke a nyugat-európai országokhoz képest.

A rendszerváltások előtt az önkéntesség általában ellenzéki jelleget öltött (vallásos mozgalmak, „földalatti” politikai mozgalmak és zöldmozgalmak), emellett jellemző volt az állam által kontrollált, nagyarányú szakszervezeti és szakmai érdekvédelmi tagság. A rendszerváltások után azonban csökkent a szakmai érdekcsoportok és szakszervezeti mozgalmak jelentősége, és az egyházi, vallási jellegű önkéntesség is csak kezdetben nőtt, később csökkent. A szerzők hipotézise szerint a rendszerváltások után elsősorban az „új típusú” önkéntesség erősödik (jóléti szervezetek, érdekcsoportok, emberjogi és zöld mozgalmak, fiatalok klubjai). A várakozások ellenére azonban 1990 és 1999 között Közép-Kelet-Európában

csökkent a jóléti problémák (munkanélküliség és szegénység) kezeléséhez, az érdekcsoportokhoz kötődő és az ideológiai alapú önkéntesség is.

Juknevičius és Savická (2003) a térség országai közti különbségeket is vizsgálták. Az önkéntesség mértékére és típusára országonként elsősorban a korábbi kommunista ideológia erőssége, a demokratikus reformok gyorsasága, a civil szektor kiterjedtsége volt hatással, bár ellenpéldákat is találtak.

Voicu és Voicu (2003) Romániát vizsgálták, ahol napjainkban viszonylag kis arányú az önkéntesség. Ennek oka lehet az erős állami kontroll, és az, hogy az egyéni kezdeményező készséget kevésbé támogatják. Romániában a kommunista örökség (az erős állami kontroll, a kötelező önkéntesség), az ország 1945 előtti, tradicionális agrárjellege (az önkéntesség elsősorban az urbánus térségekben erős), az önkéntes szervezetek kis száma, a szegénység, az alacsony iskolázottság, a kapcsolathálón belül az erős kötések dominanciája, az ortodox vallású többség (az önkéntesség a protestáns országokban erősebb) befolyásolta leginkább az önkéntességet. Összességében Románia alacsony önkéntességi mutatóiért az egyéni erőforrások (a három főkefajta) hiánya, és a kontextuális (csoportszintű) hatások a felelősek.

DEMOKRÁCIA ÉS ÖNKÉNTESSÉG

Az eddigi kutatások szerint az önkéntesség hidat képezett az állampolgárok és az állam között. Putnam (1995; 2000) szerint az állampolgárok elsősorban az önkéntes szervezetekben tanulják meg a társadalmi és állampolgári készségeket és szokásokat. Ehhez kapcsolódva Halman (2003) arra volt kíváncsi, hogy vajon az egyének szintjén van-e kapcsolat az önkéntesség és a demokratikus attitűd között, illetve hogy a fennálló lehetőségek, az önkéntes szervezetek száma, a gazdasági fejlettség, a vallásos kultúra, a demokrácia hagyománya országonként hogyan hat az önkéntességre.

Halman eredményei szerint az önkéntesség és a demokrácia között nincs kölcsönös összefüggés sem egyéni, sem országos szinten. Az önkéntesek valamivel magasabb értékeket értek el a demokratikus attitűd skálán,

mint azok, akik nem végeztek önkéntes tevékenységet, de a hatás igen gyenge (például az iskolázottság hatása jóval erősebb a demokratikus attitűdre). Országos szinten is gyenge a kapcsolat az önkéntesség mértéke és a demokratikus attitűdök előfordulása között. A vallásosság sem egyéni, sem csoportszinten nem hatott az önkéntességre, valamint a GDP nagysága sem. Viszont a demokratikus múlt években mért időtartama és az emberi jogok helyzete erős pozitív hatást gyakorolt az önkéntesség gyakoriságára.

Eliapson (2003) egy etnográfiai (részrtvevő megfigyeléses) vizsgálat eredményét mutatja be. Amerikában kétféle önkéntes szervezetben vett részt. A vizsgálat során kétely merült fel benne azzal kapcsolatban, hogy az önkéntesség és az önkéntes szervezetekben való részvétel szélesíti-e a polgárok látókörét, és erősíti-e a politikába való bekapcsolódásukat. A vizsgált önkéntesek, illetve a feletteseik direkt elkerülték a politikával kapcsolatos diskurzusokat az önkéntes munka-megbeszélések során, és inkább a konkrét feladatokra koncentráltak. A politikai témákat kisebb csoportokban egymás közt, illetve otthon beszéltek meg. Az elemzés tanulsága, hogy az önkéntes munka nem erősíti a politikába való bekapcsolódást, egyre kevésbé generál igazi közösségeket, és az önkéntes tevékenység nagymértékben individuális aktivitássá vált.

HIPOTÉZISEK

A továbbiakban a debreceni egyetemisták önkéntességgel kapcsolatos magatartásának vizsgálatára térünk rá. A szakirodalmi tapasztalatok alapján a következő hipotézisek állíthatók fel:

1. A diákok önkéntességével kapcsolatban nem számítunk nagy nemi és életkori különbségekre. A diákok életkora amúgy is behatárolt, hiszen csak a nappali tagozatosok vettek részt a kutatásban, bár az elsőévesek és végzősök feltehetőleg ritkábban önkénteskednek, mint a többiek, egyéb elfoglaltságaik miatt.⁶

⁶ Azaz a hatás nem lineáris, és a regressziós modellben feltehetőleg kioltja egymást a két hatás, és emiatt a kor hatását nem tudjuk majd kimutatni.

2. Azt is feltételezzük, hogy a szociodemográfiai tényezők önkéntes-ségre gyakorolt hatása gyengébb a felsőoktatási hallgatók körében is, mint a vallásé és az értékeké, bár a kutatás regionális jellege miatt azt is feltételezzük, hogy elsősorban a jobb módú diákok önkénteskednek, mert a hátrányos helyzetűek inkább fizetett munkát kénytelenek elvállalni (lásd Markos 2013).

3. Az értékek hatását tekintve a szakirodalom alapján feltételezzük, hogy a vallásosság növeli az önkéntesség előfordulását, és különösen a közösségi vallásgyakorlat számít,⁷ nem a hit önmagában.⁸

4. Az önkéntes diákok értékpreferenciáinak vizsgálata fontos, hiszen ezáltal az önkéntesség motivációinak alapjaira derül fény (a motivációkról nem volt direkt adatunk). A szakirodalom eredményei alapján azt feltételezzük, hogy az altruista, nem materiális értékrend (másokon való segítség preferálása) növeli, az anyagi jólét és élvezetes élet preferálása viszont csökkenti az önkéntesség esélyét a diákok körében.

5. Vizsgálni fogjuk a diákok szabadidős önkéntességét is (a diákok csoporttagsága alapján végzünk becsléseket). Ezzel kapcsolatban azt feltételezzük, hogy a szabadidős önkéntesség még nem olyan gyakori a Debreceni Egyetem hallgatói körében, mint a többi fejlett országban, egyrészt a szabadidős csoportok alacsony száma, másrészt a diákok – a térségre jellemző – speciális attitűdje miatt (a szabadidős csoportokban való aktív részvétel és az önkéntesség kultúrája még nem annyira elterjedt).

6. Azt is feltételezzük, hogy a régi típusú, szervezeti tagsággal járó, rendszeres önkéntesség (segítő szolgáltatások, karitatív tevékenység) inkább a lányokra, az új típusú szabadidős önkéntesség pedig (például sport-szervezetekben végzett önkéntesség) inkább a fiúkra jellemző, valamint hogy a fiúk körében gyakoribb a civil szervezeti aktivitás és a környezet-védelmi mozgalmakban, illetve politikai szervezetekben való részvétel.

⁷ A templomba járás során kiépített kapcsolatok és információk elősegíthetik az önkéntes munkát, valamint az egyházas vallásosság szervezeti kötődést is jelent egy olyan szervezethez, amelyben nagy valószínűséggel belső elvárás az önkéntes munkavégzés.

⁸ Nem vizsgáljuk a felekezeti hatását, mivel Rosta és Tomka (2010) kutatásaiból tudjuk, hogy a vallásgyakorlat elemeit kevésbé befolyásolja a felekezeti hovatartozás Magyarországon.

7. Végül feltételezzük, hogy az önkéntesség eltérő a karok között, és a segítő szakmákat tanulók körében nagyobb lesz az önkéntesség gyakorisága.

ADATBÁZIS, MÓDSZEREK ÉS VIZSGÁLT VÁLTOZÓK

Munkánkban a Campus-lét kutatás online kérdőíves adatbázisát használtuk fel. Az adatfelvétel a Debreceni Egyetem nappali tagozatos hallgatói körében zajlott 2010-ben. A súlyozott adatbázist használtuk (N=2384), mely nemek és karok szerint reprezentatív. Gyakorisági megoszlásokat, keresztábrákat és logisztikus regressziós modellt alkalmaztunk az SPSS programcsomag segítségével. Regressziós modellünk függő változója, hogy végzett-e valaki önkéntes munkát a tanulmányai során, vagy nem. A magyarázó változóink: (1) kor [csak nappalisok!]; (2) a diák neme; (3) a diákok társadalmi háttere, mint például a szülők iskolázottsága, a diák anyagi helyzete, az állandó lakhely településtípusa; (4) a vallásos önbesorolás; (5) és végül a 36 értékpreferencia változó, ahol az értékek fontossága 1–5 értékeket vett fel (az értékpreferencia-változókat az *Ifjúság* kutatásokból vettük át). Végül végeztünk egy rövid elemzést a szabadidős önkéntességről is, ahol a diákok szabadidős csoporttagságát vizsgáltuk. Ezen belül megnéztük a nemi különbségeket, valamint utolsó táblázatunkban megvizsgáltuk az önkéntesség kari előfordulásait is.

EMPIRIKUS EREDMÉNYEK

Önkéntes munkavégzés a Debreceni Egyetem fiataljai körében

A hallgatók, bár elsőrendű feladatuk a tanulás, különböző munkavállalási motívumok (az élménykeresés vagy a munkahelyi tapasztalatszerzés) miatt egyre nagyobb mértékben végeznek önkéntes munkát. Következő táblázatunk a hallgatók tanulás melletti önkéntes és fizetett munkavégzését mutatja 2005-ben és 2010-ben.

1. táblázat

A hallgatók munkavégzése az egyetemi évek alatt nemenként,
2005-ben és 2010-ben (százalék)⁹

	2005		2010	
	<i>Fiúk</i>	<i>Lányok</i>	<i>Fiúk</i>	<i>Lányok</i>
Rendszeres fizetett munka	16,5	11,2	11,2	10,5
Alkalomszerű	33,3	31,2	44,6	38,8
Nem fizetett munka	3,3	2,3	7,1	7,0
Nem dolgozott	46,9	55,3	37,1	43,8

Az eredmények szignifikánsan különböztek nemenként mindkét évben
(Chi-négyzet: $p < 0,05$)

Amint az 1. táblázatban látható, a fiúk mindkét évben valamivel gyakrabban dolgoztak az egyetemi évek alatt. 2005 és 2010 között a diákok tanulás melletti munkavégzésének aránya emelkedett, de főleg az alkalomszerű munkáé, és nem a rendszeres munkavégzésé. A rendszeres önkéntes munkavégzés viszont több mint kétszeresére nőtt a diákok körében 2010-re, ami mutatja az önkéntesség növekvő népszerűségét (bár a részvételi arányok jóval kisebbek nálunk, mint a fejlett nyugati országokban). Érdekes eredmény, hogy az önkéntes munkavégzésben nemi különbségek alig mutathatók ki, ami összhangban lesz későbbi regressziós modellünk eredményeivel és a korábbi nemzetközi vizsgálatok eredményeivel is.

A következőkben az önkéntes munkavégzés gyakoriságát vizsgáljuk, ami segít abban, hogy elkülöníthessük az önkéntes munkát soha nem végzőket az alkalmi és rendszeres önkéntes munkavégzőktől. (Lásd a 2. táblázatot.)

2. táblázat

Az önkéntes munkavégzés gyakorisága a hallgatók körében (százalék) (2010)

Évente 1-2	19,4
Havonta 1-2	4,5
Hetente 1-2	2,1
Soha	73,9

⁹ A 2005-ös adatok a „Regionális egyetem” kutatás eredményeiből származnak, ahol a partiumi régió felsőoktatási hallgatóit kérdezték le, tehát a minta kicsit bővebb, nem csak a Debreceni Egyetem hallgatói szerepelnek benne.

Ahogy a 2. táblázatból látható, a diákoknak összesen 26,1 százaléka végez önkéntes munkát valamilyen gyakorisággal.¹⁰ Nemenként itt sem volt szignifikáns eltérés az önkéntes munkavégzés gyakoriságában. A 2008-as *Ifjúságkutatás* adatai szerint a fiataloknak csak 13 százaléka végzett önkéntes munkát valamilyen gyakorisággal, de a mintában a teljes 15–29 éves populáció szerepelt, és nem csak a felsőoktatási hallgatók (Szabó, Marián 2010). A mi mintánkat viszont csak a Debreceni Egyetem nappali tagozatos hallgatói alkotják, akik feltehetőleg magasabb végzettségük miatt önkénteskedtek gyakrabban.

Az önkéntesség mikroszintű magyarázó modellje

A továbbiakban egy kétértékű változóval dolgozom, az önkéntes munkát soha nem végzőket és a többé-kevésbé rendszeres önkéntes munkavégzőket különböztetem meg. A 3. táblázatban az önkéntes tevékenységre ható okokat térképezem fel egy regressziós modell keretében.

3. táblázat

Logisztikus regressziós modell eredményei az önkéntesség előfordulására (az értékváltozók közül csak a szignifikáns hatásokat tüntettük fel) (2010)

	<i>Exp(B)</i>	<i>Sig.</i>
Nem	0,94	0,64
Életkor	0,99	0,78
Apa iskolai végzettsége ¹¹	0,95	0,08
Anya iskolai végzettsége	1,06	0,03
A diák anyagi helyzete ¹²	1,11	0,00
Településtípus ¹³	0,81	0,07
Vallásosság ¹⁴	1,47	0,00

¹⁰ Az adatok szerint ebből 6,6 százalékot tekinthetünk rendszeres önkéntes munkavégzőnek. A 6,6 százalék közel van a 7 százalékhoz, amit az első táblázatban kaptunk, tehát ott feltehetőleg a rendszeres önkéntes munkát végzők választották a nem fizetett munka válasz opciót.

¹¹ Az apa és az anya iskolai végzettségét az elvégzett osztályok számával mértük.

¹² A diák anyagi helyzetét a tartós fogyasztási cikkek számával mértük.

¹³ Értékei: város vagy falu.

¹⁴ Értékei: vallásos (a maga módján, vagy egyházasan), vagy nem vallásos.

	<i>Exp(B)</i>	<i>Sig.</i>
Anyagi jólét	0,79	0,00
Boldogság	1,86	0,00
Igaz barátság	1,38	0,01
Élvezetes élet	0,76	0,01
Segítőkézség, másokért cselekvés	1,35	0,00
Szeretetteljes, ragaszkodó, gyöngéd	0,79	0,03
Konstans	0,01	0,00

–2*Loglikelihood csökkenése: 6,8%. A hatások szignifikánsak, ha a szign<0,05.

A szakirodalommal összhangban a tradicionális szociológiai háttérváltozók (nem, életkor) hatása csekély, bár az anya magasabb iskolai végzettsége kissé növeli az önkéntességet, és a hallgató saját jobb anyagi helyzete szintén növeli az önkéntesség valószínűségét. Emellett kimutatható, hogy a falusi lakóhely is kissé növeli az önkéntességet, bár a hatás nem szignifikáns. (A családi állapot, és az, hogy a diák bejáró, albérletben vagy saját lakásban él, illetve hogy kollégista-e, nem mutatott szignifikáns összefüggést az önkéntességgel a keresztátlák tanulsága szerint, így ezeket a változókat nem is vontuk be a regressziós modellbe.)

Vizont a vallásosság, de főleg az egyházas vallásosság szignifikánsan növeli az önkéntesség valószínűségét a hallgatók körében. A keresztátlák szerint a maga módján vallásosak 28,4 százaléka végez önkéntes munkát (kissé az átlag felett), viszont az egyházasan vallásosak 45 százaléka végez önkéntes munkát évente vagy gyakrabban, ami jóval nagyobb arány, mint az átlag.

Az értékek hatásának vizsgálatánál a kérdőívben 36 értéket rangsoroltak a hallgatók egy ötfokú skálán. Ezek közül az önkéntesség előfordulásával több érték is szignifikáns kapcsolatban volt. A boldogság preferálása, az igaz barátságot fontosnak tartók, a segítőkézség, másokért cselekvés preferálása szignifikánsan növeli az önkéntesség valószínűségét. Viszont más értékek, mint az élvezetes élet preferálása, az anyagi jólét fontossága és furcsa módon a szeretetteljes ragaszkodás, gyöngédség preferálása is csökkenti az önkéntesség valószínűségét. Mindezek szintén összhangban vannak a külföldi eredményekkel.

A diákok csoporttagsága és a potenciális önkéntes munkavégzés

A szakirodalom tanulsága szerint napjaink fiataljaira az új típusú önkéntesség a jellemző. Ezzel összhangban megvizsgáljuk, hogy a klasszikus rendszeres önkéntes munkavégzés mellett milyen szabadidős önkéntes tevékenységeket folytatnak. Természetesen ezek csak akkor tekinthetők önkéntes munkának, ha az adott szervezetben mások javára végzett tevékenységről van szó.¹⁵

4. táblázat

A hallgatók részvétele különféle szervezetekben,
2010-ben a Debreceni Egyetemen (százalék)

	<i>Részt vesz</i>	<i>Nem, de szeretne</i>	<i>Nem vesz részt</i>
Vallási csoport	12,3	6,4	81,3
Hobbi csoport	7,3	29	63,7
Tudományos kör, szakmai egyesület	6,7	41,6	51,8
Rendszeres önkéntes munka	6,2	93,8	
Hagyományörző csoport	3,7	21,7	74,8
Tanuló csoport, önképzőkör	3,4	96,6	
HÖÖK mentor program	3,1	96,9	
HÖÖK	2,0	25,3	72,7
Mentálhigiénés klub	1,4	98,6	
IK öntevekeny csoport	0,5	99,5	
Puzzle személyiségfejlesztő klub	0,3	99,7	
Nekem senkim sincs klub	0,2	99,8	

A 4. táblázatban látható, hogy a diákoknak csak kis része vesz részt olyan csoportban, amely önkéntes tevékenységre lehetőséget kínál. A valóságos csoportban való részvétel (ami a diákok körében viszonylag népszerű: 12,3 százalék) különféle önkéntes tevékenységekkel járhat, például zenei kíséret és karvezetés, étel és ital biztosítása az ifjúsági összejöveteleken, ökumenikus szervezetek keretében a hajléktalanok segítése stb. (erről részletesen lásd Fényes et al. 2012). Viszont egyes, a nyugati orszá-

¹⁵ Itt jegyezzük meg, hogy az adatbázis alapján készített 4. és 5. táblázatban szereplő általános önkéntesség kategória is sokféle tevékenységet takarhat, illetve hogy a többi szervezeti tevékenységben is folyhat önkéntes munka.

gokban népszerű szervezetekben (például a táblázatban szereplő „nekem senkim sincs” klub, az informatikai kar öntevékeny csoportja, személyiségfejlesztő klub) nálunk nagyon alacsony a hallgatók részvétele.¹⁶

Eredményeink összhangban vannak Hatos (2011) eredményeivel, akiknek az adatai nemcsak a felsőoktatási hallgatókra, hanem a teljes magyar népességre vonatkoztak. Az aktív csoporttagság Hatos munkájában jóval alacsonyabb (3-4 százalék), ami arra utal, hogy a mi adataink is csak felülbecslik a potenciális önkéntes aktivitást. Bár Hatos kimutatta azt is, hogy a magasabb végzettség növeli a csoportokban résztvevők aktivitását, tehát az aktivitás valamivel magasabb lehet a diákok körében, mint a Hatos által kimutatott 3-4 százalékos arány.

5. táblázat

A diákok részvétele egyetemi szervezetekben, 2010-ben,
nemenként szignifikáns különbségek (százalék)

	<i>Férfiak</i>	<i>Nők</i>	
Sportegyesület, klub	19,8	8,2	Férfiak inkább szeretnék
Kulturális csoport	9,3	8,6	Nők inkább szeretnék
Ifjúsági diákszervezet	6,0	5,6	Nők inkább szeretnék
Extrém sportot űző csoport	4,1	1,2	Férfiak inkább szeretnék

¹⁶ A továbbiakban a fenti táblázat egy jellegzetes, az egyetemistákra különösen jellemző csoportját mutatjuk be röviden. A *mentálhigiénés klub*, illetve az ehhez kapcsolódó lelkiegyesület egy segítő csoport. Szolgáltatásuk két fő tevékenységre terjed ki: telefonos lelki tanácsadást és mozgó társszolgálatot végeznek. Ez utóbbi keretében az önkéntesek feladata közérzeti és pszichológiai problémák kezelése, konzultáció, elsősegélynyújtás és segítség hívása a bulikon. Az önkéntesek többsége kortárssegítő, évente, két évente változó összetétellel. A tanév kezdetekor 20-30 diák jelentkezik a feladatra. Az önkéntes munkában való részvételt kötelező felvételi beszélgetés előzi meg és egy 50 órás tréning, valamint vizsga (személyiségfejlesztés, drogismeret, egészségügyi ismeretek témában), ami összhangban van azzal, hogy az önkéntesség egyre professzionizáltabbá válik. A tréning után havonta 2-3 alkalommal egy éjszakát kell dolgozniuk (egy adott bulin). Fizetést nem kapnak, de nyáron ingyen mehetnek azon nyári fesztiválokra, amelyeken a szervezet részt vesz. A diákok elmondása szerint az önkéntesek motivációja a segítség, a szakmai tapasztalatszerzés mellett az új emberek megismerése is. Az öntevékeny csoport kétharmada lány, a többi fiú. Jellemző, hogy a fiúk hosszabb ideig vesznek részt a szervezetben. Az önkéntes segítők nem összejáró társaság, nem alkotnak igazi közösséget (ez összhangban van az új típusú önkéntességgel), elsősorban a feladatra összpontosítanak, és jellemző rájuk a rövid időtartamú elkötelezettség és a tevékenység projekt jellegű végzése (Marczali, Tercza 2010).

	<i>Férfiak</i>	<i>Nők</i>	
Civil szervezet	3,9	2,9	Nők inkább szeretnék
Természet-, állat- és környezetvédelem	3,5	2,8	Nők inkább szeretnék
Politikai szervezet, párt	3,2	1,3	Férfiak inkább szeretnék
Segítő szolgálat, karitatív munka	3,9	7,0	Nincs adat
Önkéntes szervezet, csoport	4,1	6,3	Nők inkább szeretnék
Lelki és szociális problémák-szervezet	1,1	1,5	Nők inkább szeretnék
Érdekvédelmi szervezet	1,0	1,0	Nők inkább szeretnék
Emberjogi mozgalom	0,6	0,6	Nők inkább szeretnék

Szűrővel jelöltük a nemként szignifikánsan nagyobb értékeket
(a Chi-négyzet értéke $p < 0,05$)

A 5. táblázatban azokat a potenciális önkéntes tevékenységeket (csoporttagságokat) mutatjuk be, amelyekben nemként szignifikáns eltérések voltak. A táblázatból látható, hogy a lányokra inkább a tradicionális típusú önkéntesség jellemző (segítő szolgálat, karitatív munka, önkéntes szervezeti tagság). A fiúk ugyan hasonló arányban végeznek rendszeres önkéntes munkát, mint a lányok (lásd az előző táblázatokat), de nem feltétlenül van szervezeti tagságuk (például pályázatírás, önéletrajzba beírható, új típusú önkéntesség jellemzi őket). A fiúk körében viszonylag népszerű a sport és a kultúra, valamint az ezekhez kapcsolódó önkéntesség is, de a civil szervezetekben, természetvédő csoportokban, politikai szervezetekben is gyakrabban vesznek részt, mint a lányok. Látható az is, hogy az érdekvédelmi szervezetekben és emberjogi mozgalmakban alig vesznek részt a diákok, és távolmaradásukban nincs különbség a fiúk és a lányok között. Itt megint valamivel magasabb csoporttagságokat észleltünk, mint Hatos (2011), aki a teljes magyar népességet tekintette.

Az önkéntesség kari különbségei

Azt is feltételeztük, hogy az önkéntesség eltérő arányú karonként is. Ennek egyik oka, hogy számos vonatkozásban hasonló emberek tanulnak hasonló karokon (lásd Pusztai 2011), és emellett a kar is homogenizáló hatással van az ott tanulókra. A diákok három legfontosabb aktivitása, a tanulás, a munkavégzés és a szabadidős tevékenységek jelentősen eltérnek karonként, és a karokon kiépülő kapcsolatok hatással vannak önkéntes tevékenységükre és ezek motivációira is (Pusztai 2011).

6. táblázat

Az önkéntes munkavégzés gyakorisága karonként a Debreceni Egyetemen (százalék)

	Önkéntes munkát		N
	végez	nem végez	
Állam- és Jogtudományi Kar	22,1	77,9	163
Általános Orvostudományi Kar	29,3	70,7	205
Bölcsészettudományi Kar	29,8	70,2	349
Egészségügyi Kar	33,0	67,0	97
Fogorvostudományi Kar	18,7	81,3	32
Gazdálkodástudományi és Vidékfejlesztési Kar	18,9	81,1	217
Gyermeknevelési és Felnőttképzési Kar	44,0	56,0	50
Gyógyszerésztudományi Kar	33,3	66,7	39
Informatikai Kar	19,6	80,4	214
Közgazdaság- és Gazdaságtudományi Kar	24,5	75,5	147
Mezőgazdaság-, Élelmiszertudományi és Környezetgazdálkodási Kar	34,9	65,1	166
Műszaki Kar	24,1	75,9	249
Népegészségügyi Kar	25,0	75,0	56
Természettudományi és Technológiai Kar	24,2	75,8	367
Zeneművészeti Kar	29,2	70,8	24
Összesen	26,1	73,9	2375

A kar és az önkéntes munkavégzés összefüggése szignifikáns a Chi-négyzet próba adatai szerint ($p < 0,05$)

A 6. táblázat alapján az önkéntesség gyakorisága szerint három kategóriába soroltuk a Debreceni Egyetem karait. Jóval az átlag feletti (29 százalékos feletti) arány jellemzi a Gyermeknevelési és Felnőttképzési (Hajdú-

böszörmény),¹⁷ Egészségügyi, Bölcsészettudományi, Orvostudományi, Zeneművészeti, Mezőgazdasági, Élelmiszer-tudományi és Környezetgazdálkodási és a Gyógyszerészeti Kar hallgatóit. Jóval az átlag alatti (24 százalék alatti) önkéntesség figyelhető meg az informatikai, agrár, fogorvosi és jogi karokon. Végül átlagos (24-29 százalék közötti) önkéntesség jellemző a Közgazdasági, Műszaki, Népegészségügyi és a Természettudományi és Technológiai Karon.

Az eredmények értelmezése során megállapíthatjuk, hogy nemenként ugyan nem volt szignifikáns különbség az önkéntességben (lásd a korábbi adatokat), de a tradicionális férfias képzési területeken (műszaki, TTK, informatika) átlagos vagy átlag alatti az önkéntesség. A tradicionális segítő szakmáknál viszont (óvónő, egészségügyi, orvosi, gyógyszerészeti) a várakozásoknak megfelelően átlag feletti az önkéntesség, és ezeken a területeken, ahogy a karokon is, felülreprezentáltak a női hallgatók.¹⁸

ÖSSZEGZÉS

Célunk az önkéntes tevékenység vizsgálata volt a Debreceni Egyetem hallgatói körében. Ezen belül regressziós modellünk segítségével az önkéntességre ható okokat is feltérképeztük, így a szociodemográfiai tényezők, a vallás és az értékpreferenciák hatását. Végül megpróbáltuk megbecsülni a diákok szabadidős önkéntességét is a diákok csoporttagságaira vonatkozó adatok alapján, és vizsgáltuk az önkéntesség kari különbségeit is.

Eredményeink szerint a rendszeres önkéntes munka gyakorisága megkétszereződött a diákok körében 2005 és 2010 között (2010-ben 6-7 százalék), és 2010-ben a diákok 26 százaléka végzett ilyen munkát évente vagy gyakrabban. Megállapíthatjuk, hogy az önkéntesség ugyan egyre népszerűbb, de jelentőségéhez és más, fejlett országok adataihoz képest még mindig kevésbé elterjedt. Pedig különösen az új típusú karrierépítő önkéntesség segíthetné a diákokat a későbbi elhelyezkedésben.

¹⁷ Itt a kisvárosi lét hatása sem kizárható.

¹⁸ A férfias és nőies karok elkülönítéséről lásd Fényes (2010) korábbi munkáját.

Regressziós modellünkben az önkéntességre ható tényezőket vizsgáltuk. Eredményeink szerint a klasszikus szociodemográfiai változók önkéntességre gyakorolt hatása csak kevésbé érvényesül (összhangban a szakirodalom eredményeivel), bár az anya magasabb iskolázottsága és a diák jobb anyagi helyzete növelte az önkéntesség valószínűségét. Ez az eredmény a vizsgált térség speciális karakterével függhet össze. A Debreceni Egyetem Magyarország viszonylag elmaradott térségében helyezkedik el, és csak a jobb háttérű, jobb anyagi helyzetű diákok engedhetik meg maguknak, hogy önkénteskedjenek. A szerényebb anyagi háttérű diákok inkább fizetett munkát kénytelenek elvállalni, ami sok esetben nem kapcsolódik tanulmányaikhoz (erről lásd Markos [2014] munkáját is).

Az önkéntesség meghatározó tényezője volt a vallásosság, és hatottak rá az értékpreferenciák is. Összhangban a szakirodalom eredményeivel, mi is azt találtuk, hogy különösen a templomba járás növelte az önkéntesség gyakoriságát. Az értékek közül az anyagi jólét és élvezetes élet preferálása csökkentette, míg a boldogság, az igaz barátság és a másokon segítség preferálása növelte az önkéntesség valószínűségét, ami szintén összhangban van a korábbi eredményekkel.

Az értékekből következtethetünk a diákok önkéntességének motivációira is. Látható, hogy a tradicionális motivációk (a másokon segítség) fontosak voltak az önkéntesek számára. Ebből arra következtethetünk, hogy a vizsgált diákok önkéntességének motivációi inkább vegyesek, mint tisztán új típusúak. Ez összhangban áll Handy et al. (2010) eredményeivel. (A motivációk részletes elemzését egy másik [HERD] adatbázis alapján lásd Bocsi és Fényes [2012], valamint Fényes és Pusztai [2012] munkáiban.)

Kutatásunkban vizsgáltuk a diákok szabadidős csoporttagságát is, amelyből következtethetünk a diákok szabadidős önkéntességére is. Eredményeink szerint a diákok viszonylag kevés csoportban és csak kis arányban vesznek részt a fejlett országok diákjaihoz képest. Ennek oka a szabadidős csoportok viszonylag kis száma a térségben és a diákok speciális attitűdje lehet.

Végül megemlítjük, hogy a Campus-lét kutatás főtémájához igazodva vizsgáltuk az önkéntesség csoportképző szerepét is. Erre azonban az on-

line adatbázis nem alkalmas, így erről a dolgozat elején hivatkozott kvalitatív interjúk elemzéseiben olvashatunk részletesebben.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- BARTAL Anna Mária (2010): Élnek köztünk boldog emberek is... – a magyar önkéntesek és nem-önkéntesek jellemzői a 2008. évi Európai Értékrend Vizsgálat tükrében. In: Rosta Gergely, Tomka Miklós (szerk.): *Mit értékelnek a magyarok? Az Európai Értékrend Vizsgálat 2008. évi magyar eredményei*. Budapest, OCIFE Magyarország, Faludi Ferenc Akadémia. 143–186.
- BECK, Ulrick (2003): *A kockázat-társadalom. Út egy másik modernitásba*. Budapest, Századvég Kiadó
- BECK, Ulrick, GIDDENS, Antony, LASH, Scott (1994): *Reflexive Modernisation. Politics, Tradition and Aesthetics in the Modern Social Order*. Cambridge, Polity Press
- BOCSI Veronika, FÉNYES Hajnalka (2012): Values and the Motivations of Higher Education Students' Volunteering in a Borderland Central Eastern European Region. In: Pusztai Gabriella, Hatos Adrian, Ceglédi Tímea (eds.): *Third Mission of Higher Education in a Cross-Border Region*. Debrecen, Center for Higher Education Research and Development – Hungary, University of Debrecen. 160–178.
- BUTCHER, Jacqueline (2003): A Humanistic Perspective on the Volunteer-Recipient Relationship: A Mexican Study. In: Dekker, Paul, Halman, Loek (eds.): *The Values of Volunteering. Cross-Cultural Perspectives*, New York, Boston, Dordrecht, London, Moscow, Kluwer Academic/Plenum Publishers. 111–126.
- CNAAN, Ram A., AMROFELL, L. M. (1994): Mapping Volunteer Activity. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly* 4. 335–351.
- CZIKE Klára, BARTAL Annamária (2005): *Önkéntesek és non-profit szervezetek*. Piliscsaba, Országos Foglalkoztatási Közalapítvány, Pázmány Péter Katolikus Egyetem
- CZIKE Klára, KUTI Éva (2006): *Önkéntesség, jótekonyság és társadalmi integráció*. Budapest, Nonprofit Kutatócsoport Egyesület, Önkéntes Központ Alapítvány
- DAHRENDORF, Ralf (1983): *Die Chancen der Kriese. Über der Zukunft des Liberalismus*. Stuttgart, Deutsche Verlag
- DEKKER, Paul, HALMAN, Loek (2003): Volunteering and Values: An Introduction. In: Dekker, Paul, Halman, Loek (eds.): *The Values of Volunteering. Cross-Cul-*

- tural Perspectives*. New York, Boston, Dordrecht, London, Moscow, Kluwer Academic/Plenum Publishers. 1–18.
- ELIASOPH, Nina (2003): Cultivating Apathy in Voluntary Associations. In: Dekker, Paul, Halman, Loek (eds.): *The Values of Volunteering. Cross-Cultural Perspectives*. New York, Boston, Dordrecht, London, Moscow, Kluwer Academic/Plenum Publishers. 199–212.
- FÉNYES Hajnalka (2010): *A nemi sajátosságok különbségének vizsgálata az oktatásban. A nők hátrányainak felszámolódása?* Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen
- FÉNYES Hajnalka (2011): Az önkéntes tevékenység definíciói, nemzetközi trendjei, valamint egyéni és csoportszintű meghatározó tényezők. *Szociológiai Szemle* 2. 153–162.
- FÉNYES Hajnalka, KISS Gabriella (2011a): 2011 – az Önkéntesség Európai Éve. Az önkéntesség társadalmi jelensége és jelentősége. *Debreceni Szemle* 4. 360–368.
- FÉNYES Hajnalka, KISS Gabriella (2011b): Az önkéntesség szociológiája. *Kultúra és Közösség* 1. 35–48.
- FÉNYES Hajnalka, LIPCEI László, SZEDER Dóra Valéria (2012): Önkéntesség a Debreceni Egyetem hallgatói táborában. In: Dusa Ágnes, Kovács Klára, Márkus Zsuzsanna, Nyüsti Szilvia, Sörös Anett (szerk.): *Egyetemi élethelyzetek. Ifjúságszociológiai tanulmányok II*. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó. 99–120.
- FÉNYES Hajnalka, PUSZTAI Gabriella (2012): *Religiosity and volunteering among higher education students in the Partium Region*. In: Györgyi Zoltán, Nagy Zoltán (eds.): *Students in a Cross-Border Region. Higher Education for Regional Social Cohesion*. Nagyvárad (Oradea, Románia): University of Oradea Press. 147–167.
- GALLAND, Oliver (2004): *Sociologie de la jeunesse*. Paris, Armand Collin
- HALMAN, Loek (2003): Volunteering, Democracy, and Democratic Attitudes. In: Dekker, Paul, Halman, Loek (eds.): *The Values of Volunteering. Cross-Cultural Perspectives*. New York, Boston, Dordrecht, London, Moscow, Kluwer Academic/Plenum Publishers. 179–198.
- HANDY, Femida, CNAAN, Ram A., HUSTINX, Lesley, KANG, Chulhee, BRUDNEY, Jeffrey L., HASKI-LEVENTHAL, Debbie, HOLMES, Kristen, MEIJIS, Lucas C., PESSI, Anne B., RANADE, Bhagyashree, YAMAUCHI, Naoto, ZRINCSAK, Sinisa (2010): A Cross-Cultural Examination of Student Volunteering: Is It All About Résumé Building? *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly* 3. 498–523.
- HATOS, Adrian (2011): Önkéntes részvétel a határmenti régióban. In: Balogh Béla, Bernáth Krisztina, Bujalos István, Hatos Adrian, Murányi István (szerk.): Eu-

- rópai, nemzeti és regionális identitás. Debrecen, Debrecen University Press. 231–242.
- HODGKINSON, Virginia (2003): Volunteering in Global Perspective. In: Dekker, Paul, Halman, Loek (eds.): *The Values of Volunteering. Cross-Cultural Perspectives*. New York, Boston, Dordrecht, London, Moscow, Kluwer Academic/Plenum Publishers. 35–54.
- HUSTINX, Lesley (2001): Individualization and New Styles of Youth Volunteering: an Empirical Exploration. *Voluntary Action* 2. 57–76.
- HUSTINX, Lesley, LAMMERTYN, Frans (2003): Collective and Reflexive Styles of Volunteering: A Sociological Modernization Perspective. *Society* 2. 167–187.
- INGLEHARD, Ronald (1977): *The Silent Revolution. Changing Values and Political Styles among Western Publics*. Princeton, NJ Princeton University Press
- INGLEHART, Ronald (2003): Modernization and Volunteering. In: Dekker, Paul, Halman, Loek (eds.): *The Values of Volunteering. Cross-Cultural Perspectives*. New York, Boston, Dordrecht, London, Moscow, Kluwer Academic/Plenum Publishers. 55–70.
- INGLEHART, Ronald (1990): *Culture Shift in Advanced Industrial Society*. Princeton, NJ Princeton University Press
- JUKNEVICIUS, Stanislovas, SAVICKA, Aida (2003): From Restitution to Innovation: Volunteering in Postcommunist Countries. In: Dekker, Paul, Halman, Loek (eds.): *The Values of Volunteering. Cross-Cultural Perspectives*. New York, Boston, Dordrecht, London, Moscow, Kluwer Academic/Plenum Publishers. 127–141.
- KAPLAN, Max (1975): *Leisure Theory and Policy*. New York, Wiley.
- KISS Gabriella (2004): A szabadidő-szociológia legújabb trendjei és aktuális problémái. In: Kiss Gabriella, Csoba Judit, Czibere Ibolya (szerk.): *Idővonat. Tanulmányok a társadalomtudományok köréből*. Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó. 6–36.
- MARCZALI Veronika, TERCZA Gabriella (2010): „Segíthetek?” A Debreceni Egyetem kortárssegítői (kézirat)
- MARKOS Valéria (2014): Egyetemisták a munka világában. In: Szabó Ildikó, Fényes Hajnalka (szerk.): *Egyetemisták társas világa. Campus-lét a Debreceni Egyetemen*. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó. 109–132.
- MEIJS Lucas, HANDY Femida, CNAAN Ram, BRUDNEY Jeffrey L., ASCOLI Ugo, RANADE Shree., HUSTINX Lesley, WEBER, Suzanne, WEISS Idit (2003): All in the Eyes of the Beholder? Perceptions of Volunteering Across Eight Countries. In: Dekker, Paul, Halman, Loek (eds.): *The Values of Volunteering. Cross-Cultural*

- Perspectives*. New York, Boston, Dordrecht, London, Moscow, Kluwer Academic/Plenum Publishers. 19–34.
- MUTZ, Gerd (2002): Pluralisierung und Entgrenzung in der Erwerbsarbeit, im Bürgerengagement und in der Eigenarbeit. *Arbeit* 1. 21–32.
- PERPÉK, Éva (2012): Formal and informal Volunteering in Hungary, Similarities and Differences. *Corvinus Journal of Sociology and Social Policy* 1. 59–80.
- PUSZTAI Gabriella (2011): *A láthatatlan kéztől a baráti kezekig. Hallgatói értelmző közösségek a felsőoktatásban*. Budapest, Új Mandátum Kiadó
- PUTNAM, Robert (1995): Bowling Alone. America's Declining Social Capital. *Journal of Democracy* 6. 65–78.
- PUTNAM, Robert (2000): *Bowling Alone*. New York, Simon and Schuster
- REED, Paul, SELBEE, Kevin (2003): Do People Who Volunteer Have a Distinctive Ethos? In: Dekker, Paul, Halman, Loek (eds.): *The Values of Volunteering. Cross-Cultural Perspectives*. New York, Boston, Dordrecht, London, Moscow, Kluwer Academic/Plenum Publishers. 91–110.
- ROSTA Gergely, TOMKA Miklós (szerk.) (2010): *Mit értékelnek a magyarok? Az Európai Értékrend Vizsgálat 2008. évi magyar eredményei*. Budapest, OCIPE Magyarország, Faludi Ferenc Akadémia
- SALAMON, Lester M., ANHEIER, Helmut K. (1992): In Search of the Nonprofit Sector II: The Problem of Classification. *Working Papers of the Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project* 3. Baltimore, The Johns Hopkins University Institute for Policy Studies
- SALAMON, Lester M., ANHEIER, Helmut K., LIST, Regina., TOEPLER, Stefan, SOKOLOWSKI, S. Wojciech (1999): *Global Civil Society. Dimensions of the nonprofit Sector*. Baltimore, The Johns Hopkins Center for Civil Society Studies
- SALAMON, Lester M., SOKOLOWSKI, S. Wojciech (2003): Institutional Roots of Volunteering: Toward a Macro-Structural Theory of Individual Voluntary Action. In: Dekker, Paul, Halman, Loek (eds.): *The Values of Volunteering. Cross-Cultural Perspectives*. New York, Boston, Dordrecht, London, Moscow, Kluwer Academic/Plenum Publishers. 71–90.
- SCHULZE, Gerhard (2000): Élménytársadalom. A jelenkor kulturszociológiája. A mindennapi élet esztétizálódása. *Szociológiai Figyelő* 1–2. 135–157.
- SCHULZE, Gerhard (2003): A Német Szövetségi Köztársaság kulturális átalakulása. In: Wessely Anna (szerk.): *A kultúra szociológiája*. Budapest, Osiris Kiadó. 186–204.
- STEBBINS, Robert A. (1996): Volunteering: A Serious Leisure Perspective. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly* 2. 211–224.

- STEFANESCU, Florica and OSVAT, Claudia (2011): Volunteer Landmarks among College Students. *The Yearbook of the „Gh. Zane” Institute of Economic Researches*. 01/2011, 20 (2): 139–149.
- SZABÓ Ildikó, MARIÁN Béla (2010): *Észak-alföldi ifjúsági stratégia*. Debrecen, Nullpont Kulturális Egyesület
- SZEDER Dóra Valéria (2014): Munkahelyi konfliktusok az önkéntesség világában. In: Szabó Ildikó, Fényes Hajnalka (szerk.): *Egyetemisták társas világa. Campus-lét a Debreceni Egyetemen*. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó. 133–158.
- VAN TIL, Jon (1988): *Mapping the Third Sector. Voluntarism in a Changing Political Economy*. New York, Foundation Center
- VOICU, Malina, VOICU, Bodgan (2003): Volunteering in Romania: A Rara Avis. In: Dekker, Paul, Halman, Loek (eds.): *The Values of Volunteering. Cross-Cultural Perspectives*. New York, Boston, Dordrecht, London, Moscow, Kluwer Academic/Plenum Publishers. 143–160.
- WILSON, John (2000): Volunteering. *Annual Review of Sociology* 26. 215–240.
- WOLLEBÆK, Dag, SELLE, Per (2003): Generations and Organizational Change. In: Dekker, Paul, Halman, Loek (eds.): *The Values of Volunteering. Cross-Cultural Perspectives*. New York, Boston, Dordrecht, London, Moscow, Kluwer Academic/Plenum Publishers. 161–179.

Önkéntesség a Debreceni Egyetem hallgatói táborában¹

BEVEZETÉS

Manapság az önkéntesség, az önkéntes munka Magyarországon is elterjedt jelenség, 2011-ben pedig – az Önkéntesség Európai Évében – kiemelt figyelmet kapott, éppen ezért tanulmányunkban azt a célt tűztük ki, hogy bemutassuk jellemzőit egy szűkebb csoportra, a Debreceni Egyetem hallgatóira vonatkozóan.

Kutatásunk egyik fontos része, hogy tisztázzuk az önkéntesség fogalmát a fontosabb hazai és nemzetközi rendeletek, törvények segítségével, hangsúlyt helyezve a szakirodalmi megállapításokra, elméletekre is. Fontosnak tartjuk bemutatni, hogy az önkéntesség mai társadalmunkban változáson megy keresztül, funkciója, szerepe, céljai és keretei is átalakulnak. Éppen ezért különbséget teszünk az új és régi típusú önkéntesség között, tanulmányunkban az előbbi típusra helyezve a hangsúlyt, hiszen ez a típus kap kiemelt szerepet a fiatalok körében, amelyet sajátos motivációk, funkciók, tevékenységformák és keretek jellemeznek.

A Campus-lét a Debreceni Egyetemen. Csoportok, csoporthatások, csoportkultúrák című OTKA kutatás önkéntességre vonatkozó adatait használjuk fel kutatásunkban, hiszen átfogó képet nyújtanak a vizsgálati területünk célcsoportjáról, és a Debreceni Egyetem hallgatóinak önkéntességhez való viszonyáról. Továbbá néhány, az egyetemen kiemelten jellemző önkéntes tevékenységet is bemutatunk. Végül pedig vizsgálatunk egyik fontos eleméről, a Debreceni Egyetem önkéntes munkát folytató hallgatóival készült fókuszcsoportos interjúk eredményeiről számolunk be. Az interjúkat különböző típusú önkéntes munkát végző/végzett hallgatókkal

¹ A tanulmány a *Campus-lét a Debreceni Egyetemen. Csoportok, csoporthatások, csoportkultúrák* című kutatás (OTKA K 81858) keretei között készült. A kutatás vezetője prof. dr. Szabó Ildikó. További információk: campuslet.unideb.hu.

készítettük, összesen öt csoportban. Az interjúk során személyes tapasztalataikról kérdeztük a hallgatókat: milyen keretek között önkénteskedtek, mennyire tartják megbecsültnek az önkéntes munkát, szerintük milyen a megbecsültsége a különböző társadalmi csoportok körében; milyen gyakran látják a Debreceni Egyetem hallgatói között az önkéntességet; mi motiválta őket az önkéntes munkára, milyen előnyeit és hátrányait látják. A fókuszcsoportos interjúk egyik fontos része annak feltárására vonatkozott, hogy a hallgatók önkéntes tevékenységük során milyen ismereteket szereztek, milyen kapcsolatokat alakítottak ki, és ehhez kapcsolódóan az önkéntesség csoportképző szerepéről is megkérdeztük őket. Hipotézisünk szerint a mai fiatalokra – így az általunk vizsgált önkéntes munkát végző hallgatókra is – inkább az új típusú önkéntesség jellemző, illetve másik hipotézisünk, hogy továbbra is jelentős az önkéntesség csoportképző szerepe a fiatalok körében.

AZ ÖNKÉNTESSÉG FOGALMÁNAK KONCEPTUALIZÁLÁSA

Az önkéntesség, önkéntes munka és önkéntes tevékenység² meghatározásához a Magyarországon érvényes közérdekű önkéntes tevékenységről szóló törvényt, a vonatkozó szakirodalmat, valamint az ENSZ 2001-es dekrétumát vesszük alapul.

Magyarországon az önkéntes tevékenységet *A közérdekű önkéntes tevékenységről szóló 2005. évi LXXXVIII. törvény* (röviden Köt.) szabályozza. Ez a törvény az önkéntességet mint jogviszonyt értelmezi, ezáltal intézményesíti a magyar jogrendszerben, tehát nem a fogalom definíciójára, jellemzésére törekszik. A Köt. szabályozása alapján hatósági nyilvántartást vezetnek, amely azoknak a szervezeteknek (jelenleg 1600) az adatait tartalmazza, akik a törvény szerint foglalkoztathatnak önkénteseket. A törvény hatálya kiterjed a Magyar Köztársaság területén és azon kívül vég-

² A tanulmányban a három kifejezést szinonimaként használjuk, azonban a fogalmak megkülönböztettként is alkalmazhatók. A kifejezések jelentésbeli különbségeit az alábbi tanulmány tárgyalja részletesen: Fényes Hajnalka, Kiss Gabriella (2011c): Az önkéntesség szociológiája. *Kultúra és Közösség* 1. 35–48.

zett tevékenységekre is. Nem tartoznak a törvény hatálya alá az önkéntes véradás, az önkéntes tűzoltóként és a polgári természetőrként végzett tevékenységek.

A törvény³ értelmében azt tekintjük önkéntesnek, aki közérdekű tevékenységét a fogadó szervezetnél anyagi ellenszolgáltatás nélkül végzi. A törvény nem érinti a magánszemélyeknél végzett önkéntes tevékenységet, sem a benne fel nem sorolt szervezeteket (Czike, Szabóné 2010).

Az önkéntességről átfogóbb képet kapunk, ha a fenti meghatározásokat szakirodalmi megfontolásokkal bővítjük, ezek alapján a következő négy kritérium szerint határozhatjuk meg az önkéntes tevékenység fogalmát (Fényes, Kiss 2011a alapján):

1. Az önkéntes munka anyagi ellenszolgáltatás nélküli tevékenység, ugyanakkor az önkénteseket fogadó szervezeteket lehet anyagilag támogatni – sőt a fogadó szervezetekben dolgozhat fizetett munkatárs –, és a munkavégzés során felmerülő költségeket (étkeztetés, útiköltség-térítés, jelképes díj) téríteni lehet az önkéntes számára. A „viszonossági alapon” működő kaláka ugyanakkor nem tekinthető önkéntes munkának, sem az ún. „polgári munka”, melyet a közjóért nyilvánosan végeznek – ugyan önkéntes elköteleződés formájában –, de ez saját ötletre épül, önállóan megszervezett, végzett és jutalmazott munka.

2. Az önkéntesség mások – egyén, csoport, közösség – vagy a közjó, illetve valamilyen „ügy érdekében” végzett tevékenység: anyagi, szellemi javak, szolgáltatások előállítása. Ezzel ki is zárhatjuk a tisztán szubjektív indíttatású, az öncélúság és önértékeség keretein belül maradó, önmagára irányuló, nem kényszer jellegű tevékenységeket, pl. játék, sport, amatőr tevékenységek, hobbi. Az önkéntesség általában segítő célú, amelyre egyre inkább szükség van a hagyományos közösségi támogatások, szolidaritás, reciprocitás gyengülésével, viszont nem tekintik önkéntes munkának a családon, rokonságon stb. belül végzett segítő jellegű tevékenységet, valamint az ILO és a 2005. évi LXXXIII. törvény vonatkozó bekezdése is kizárja a közeli hozzátartozó számára végzett tevékenységet az önkéntesség

³ 2005. évi LXXXVIII. törvény a közérdekű önkéntes tevékenységről.

definíciójából.⁴ Nem önkéntes tevékenység a „politikából élés” (honorált politikai tevékenység pl. képviselőség), ugyanakkor a „politikáért élés” (pl. új társadalmi mozgalmakban való részvétel), önkéntességnek számít.

3. Az önkéntes munka szabad elhatározásból, szabad akaratból, önként végzett, nem kötelező jellegű tevékenység. Éppen ezért nem sorolható ide a régi „társadalmi munka”, vagy bármilyen egyéb kötelező jellegű közösségi munka (pl. a most tervezett érettségit megelőző kötelező közösségi munka sem tartozik az önkéntes munka kategóriába).

4. Az önkéntesség lehet belső (szubjektív, értékorientált, például vallási meggyőződés által motivált) és/vagy külső (instrumentális, de nem közvetlenül anyagi, például tapasztalatszerzés egy bizonyos területen) indíttatású.

A fenti jellemzők az ENSZ által 2001-ben, az Önkéntesek Nemzetközi Évében kibocsátott dekrétumában is megjelennek, kiegészülve azzal, hogy az önkéntességnek szervezeti keretek között – formálisan – kell folynia. Ennek ellenére mégsem kezelhetjük kizáró tényezőként ezt, tekintve, hogy nem elhanyagolható a szervezeten kívüli – informális – önkéntes tevékenység sem (Czike, Szabóné 2010).

AZ ÚJ TÍPUSÚ ÖNKÉNTESSEG ÉS A FIATALOK

Az önkéntesség új modelljének kialakulása az új típusú munka modelljének terjedéséhez köthető, amelyben a munka jelentése kitágul, sokféle formát ölt. Tradicionális formájában az önkéntes munka az egyházi és a társas élethez kapcsolódott (tehát volt csoportképző funkciója). Ezt követően, a jóléti állam kialakulásával, sokkal inkább a harmadik szektor

⁴ International Labour Organization *Manual on the measurement of volunteer work* című 2011-es kiadványában gyakorlatias példákon keresztül szemlélteti ezt a talán nehezen konceptualizálható elméleti szabályozást. Így tehát „fűszer vásárlása egy idős szomszédnak” beletartozik az önkéntesség keretébe, míg ugyanez a tevékenység a saját háztartásban élő személy részére végezve már nem fér bele ebbe a keretbe. Másik szemléltető példa, hogy ha valaki ún. „népkonyhán” főz a hajléktalanok számára, önkéntességnek minősül, viszont családtag, közös háztartásban élő számára főzni nem fér bele ebbe a terminusba. Például segítségnyújtás választói nyilvántartásba vétel során már önkéntesség, de a választás már szintén nem fér bele a definíciós keretbe (ILO 2011: 17).

fejlődésével tovább változott az önkéntes munka szerepe és jellege. Ezzel a fizetett munkával előállított szolgáltatások egyik kiegészítője lett, mint szakmailag tervezett és célzott szolgáltatás. Ez a folyamat összhangban van a munkatársadalom bér munka-centrikusságával, más szóval a munka sokkal inkább iskolázottságot és szaktudást igényel. Az átalakulás a késő-modernitásban még ellentmondásosabbá formálja a kapcsolatot a szakmunka és az önkéntes munka között. Ahogy erősödik a kapcsolata az önkéntes munkának az állami, a forprofit és a nonprofit szektor szervezeteivel, elkezd úgy viselkedni, mint a fizetett munka, a főszektor: erősödik és gazdagodik szervezeti jellege, keresletre reagál és hatékonyságra törekszik, professzionalizálódik.

Az önkéntes munka növekvő összetettsége és szociális problémákra összpontosítása növeli a speciális tudású és tapasztalattal rendelkező szakemberek iránti szükségletet az önkéntes munkában, szemben a hagyományos, alapvetően nem szakemberek által folytatott önkéntességgel. Ebben a közelítésmódban a változó munkaerő-piacca, a munkaviszony megszakíthatóságával, a foglalkoztatottság és életutak fragmentálódásával eljutunk a „munka triád modelljéhez”. Itt a fizetett, az önkéntes és az önértékű munka és tevékenységformák egymást kiegészítő, sőt egyre inkább egymást átható választási lehetőségek lesznek a munkaerő-piacon, a foglalkoztatottságban, de az egyén életútjában is, akár az életút folyamán egymást váltva, megfelelő a biográfiai és kínálati meghatározottságnak. Éppen ebből az okból is tekintenek az önkéntes munkára úgy, mint a munkanélküliség értékes helyettesítőjére.

A szakirodalom (Wollebæk, Selle 2003) állítása szerint az új típusú önkéntesség specializáltabb, kevésbé ideologikus, kisebb a tagoktól elvárt szervezeti követelmény. A tradicionális, érték alapú önkéntesség csökken, miközben a kulturális és a szabadidős önkéntesség (pl. sportszervezetekben való aktív részvétel) jelentősége nő. (De a szabadidős önkéntességnél továbbra is fontos a mások javára végzett jelleg – pl. funkció- és feladatvállalás – a belső önérték mellett.) Az új típusú önkéntesség érdekes és értelmes elfoglaltságot biztosít, cselekvésorientált, rövid idejű elkötelezettséggel jár, projekt jellegű, és a szervezetekben erős a fluktuáció – kevésbé jellemző a csoportképződés. Fontos emellett a reciprocitás (nem a

kalákamunka) és a tevékenység belső önértéke, szemben a korábbi tradicionális, paternalisztikus, „csak” segítő attitűddel (Butcher 2003).

Wollebæk és Selle (2003) szerint az önkéntes munka típusában bekövetkező változások hátterében az egyéni értékek változása állhat. Inglehart (1977; 1990) kutatásaiban kimutatja, hogy a materialista értékeket a posztmaterialista értékek váltották fel, mint a demokrácia, az emberi jogok, a nemi egyenlőség, az önmegvalósítás, a környezetvédelem, valamint a szabadidő fontossága. Vele ellentétben Putnam (1995; 2000) szerint napjainkban nő a politikai apátia, csökken az alulról szerveződés és önszerveződés, valamint a materialista és individualista értékek nyernek teret a fiatalok körében. Míg az első megállapítás feltételezi az önkéntesség növekedését, az utóbbi esetében értelemszerűen csökkenhet az önkéntes munka megjelenésének gyakorisága.

Inglehart (2003) felülvizsgálja Putnam (1995; 2000) amerikai eredményeit is, miszerint a fiatalok körében csökkent, az idősök körében viszont nőtt az önkéntesség aránya a „*tudás alapú társadalom*” kialakulásával. Az okokat keresve felmerülhet, hogy a fiatalok általában kevésbé részesítik előnyben az önkéntes tevékenységet (életciklus-hatás), illetve az is, hogy a mai fiatalokra nem jellemző, hogy a későbbiekben végeznek önkéntes munkát (generációs váltás). Putnam ez utóbbi bekövetkezését prognosztizálja. Inglehart vizsgálatában a két hatást nem tudja különválasztani, eredményei szerint azonban az önkéntesség manapság nem csökken, hanem a fiatal önkéntesek új, rugalmasabb, nem feltétlenül állandó szervezeti keretek között végeznek önkéntes munkát (elsősorban karitatív és sportszervezetekben).

A „*kísérletező szocializáció*” nagyobb aktivitást kíván, a hagyomány szerepe elenyésző, a kipróbálás, változtatás és újrakezdés jellemzi azt. Ezzel összhangban van a fiatalokat jellemző önkéntes tevékenység is: jellemző az önkéntesség attraktív jellegének növekedése, a változatosság keresése, a rövidebb idő eltöltése az adott tevékenységgel, az úgynevezett „*forogóajtós*” önkéntesség, a különféle tevékenységek kipróbálása. Főként a jobb társadalmi státuszú fiatalok rendelkeznek azzal az idővel és anyagi tőkével, amit szabadon kísérletezésre, önkipróbálásra fordíthatnak (Fényes, Kiss 2011a).

AZ ÖNKÉNTESSÉG FUNKCIÓI A FIATALOKNÁL

Manapság a fiatalokra elsősorban az új típusú önkéntesség jellemző, mely számos funkciót is betölt, pl. lehetőséget ad társadalmi, szakmai és állampolgári szocializációra (Fényes, Kiss 2011b). Ha valaki a szocializációja során gyenge kulturális és kapcsolati tőkét kapott a családjától, az a társadalmi és munkaerő-piaci esélyeinek szempontjából önkéntes munkával akár kompenzálhatja ezt a hátrányát.

Az önkéntesség lehetőséget teremt a szereptanulásra, emellett hidat képez az iskola, az oktatás és a munka világa között. Segíti a munka világába való beilleszkedést, a kapcsolati tőkeépítést, a szakmai szocializációt, a szakmai tapasztalatszerzést, és ezzel együtt közvetítő szerepet tölt be a felnőtt-élet, a munka, és a felelős állampolgári lét felé (Fényes, Kiss 2011b). Az egyén az önkéntes munka révén képes szakmai tapasztalatot szerezni, illetve a fizetett munka során felhasználható készségeket – milyen normákat kell követni egy munkahelyen, időkeretek betartása, munkatársakkal, főnökkel való viszony kezelése stb. – is magáévá teheti közben.

Az önkéntes munka informális tanulás: tudás, tapasztalat, információ-szerzés hosszú távra, a konkrét szakismerettől a társadalom általános ismeretéig, a speciális készségektől az általánosan hasznosíthatókig (Fényes, Kiss 2011c). Így az önkéntes egyfajta inkorporált kulturális tőkéhez jut, melynek elsajátítását egy folyamat előzi meg – tanulás, idő – és ezt az időt, energiát az egyénnek kell befektetnie. Az idő beruházása áldozatokkal és lemondással jár, viszont a közben megszerzett inkorporált tőke a személyiség részévé válik, annak tulajdonsága lesz, és senki sem foszthatja meg tőle.

Aki bizonyos fajta kulturális kompetenciával rendelkezik, egyfajta különlegességi értékkel is bír, melyből profitálhat. Ahhoz viszont, hogy valaki ilyen tőkére tegyen szert, megfelelő gazdasági és kulturális eszközökkel kell rendelkeznie. Ezek nem állnak mindenki rendelkezésére, éppen ez adja a tőke különlegességét, illetve ritkaságértékét (Bourdieu 2002). Az önkéntesség szempontjából ilyen eszköz nélküli az az egyén, aki a gazdasági tőke hiánya miatt fizetett munkát kényszerül vállalni olyan munka-

körben, mely nem járul hozzá olyan mértékben a kulturális és társadalmi tőkéjének bővítéséhez, mint amit önkéntes munkával elérhetne.

Az önkéntes tevékenység alkalmas az emberi kapcsolatok szélesítésére, gazdagítására, a szakmai karrier elindítására, építésére, változtatására, a csoportmunka (együttműködés, konfliktuskezelés) tanulására (Fényes, Kiss 2011b). Az egyén társadalmi tőkéjének nagysága azon kapcsolatok hálójának kiterjedtségétől függ, melyeket ténylegesen mozgósítani tud, másrészt azon tőke nagyságától, melyet azok birtokolnak, akikkel kapcsolatban áll (Bourdieu 2002). Bizonyos szakmai vagy egyéb csoportokhoz való tartozás egyik útja lehet az önkéntesség. Önkéntesként bekerülni egy szervezetbe nemcsak kulturális tőkét jelent, hanem társadalmi tőkét, később hasznos kapcsolatokat is. Ezek haszna ténylegesen attól függ, hogy mennyire kiterjedtek, illetve az egyénnel kapcsolatban állók milyen tőkét birtokolnak és ezek mennyire mozgósíthatók. Ezekből származhatnak egyéb, később gazdasági tőkévé konvertálható profitok is. Van egy másik társadalmi tőkeforrás is az önkéntes csoportokban, amihez az odatartozók a közjóként jutnak hozzá: a devianciától való visszatartás és a teljesítményre való ösztönzés nem tervezett haszna (Coleman 1988). Az önkéntesek egy adott csoportja (egy adott szervezetnél lévő önkéntesek) a tagoknak külön-külön rendelkezésre álló kapcsolati hálójával multiplikálhatja azok hasznát, értékét. Ilyen módon az önkéntesség mint kulturális és/vagy mint kapcsolati tőke konvertálható gazdasági tőkévé is.

ÖNKÉNTESÉG, A HALLGATÓI TEVÉKENYSÉGSTRUKTÚRA ÉS A CSOPORTKÉPZŐDÉS

Az önkéntesség, a fiatalok tevékenységstruktúrája és a csoportképződés kapcsolatát sok más résztémával együtt a bevezetésben már említett Campus-lét kutatás keretében vizsgáltuk. A kutatás célja a Debreceni Egyetem hallgatói csoportképződéseinek társadalmi, demográfiai és kulturális vizsgálata, a cselekvési minták – a tanulás, a munka, a szabadidős elfoglaltságok – csoportképző szerepének feltárása. Vizsgálatunkban feltételezzük, hogy a diákok körében zajló önkéntességnek csoportképző hatása is van.

A nappali tagozatos hallgatók elsődleges feladata az egyetemi évek alatt a *tanulás*. Ha az önkéntesség funkcióit vizsgáljuk, láthatóvá válik, hogy a tudatos és tudattalan informális tanulás mindig jelen van, és ez képezi az egyik jelentőségét, de elsősorban az új típusú formájánál, a „*szabadidős perspektíva*” megvilágításban. A mai fiatalokra, ezen belül a férfi hallgatókra ez különösen jellemző. A tanulási motívum tehát direkt, tudatos módon is jelen van az önkéntesség vállalásánál (Fényes, Kiss 2011c). Az önkéntesség alatt elsajátítható tudás megszerzése során kiemelt szerepet kap az élményszerzés mint motiváció: az egyén élményorientációja arra irányul, hogy birtokoljon valamit; ez tulajdonképpen olyan szándék-ként is felfogható, hogy valakivé akar válni. Az önkéntes az élményszerzés – jelen esetben az önkéntes munkavégzés – során maga választja meg és maga alakítja a befogadni kívánt élményanyagot, hozzájárulva személyisége fejlődéséhez, tudása, tapasztalatai bővüléséhez (Éber 2008).

Másrészt a mai hallgatókra egyre inkább jellemző a tanulás melletti növekvő multifunkcionális *munkavégzés*. Az önkéntes munka ettől abban különbözik, hogy nincs anyagi ellenszolgáltatás, amivel az önkéntesség vállalásakor tisztában vannak a jelentkezők. Így ez a munkavégzés divergál, és más funkciója lesz, mint a fizetett munkának – amit sok hallgató kénytelen elvállalni, és ami nem feltétlenül van összhangban az egyetemen választott szakjával. Megvizsgálhatjuk, hogy milyen eltérések tapasztalhatóak a két munka sajátosságaiban, például bár az önkéntes munka a megélhetést nem biztosítja – az új típusú önkéntes munkának a növekvő instrumentális motivációi és funkciói miatt közvetve –, hosszú távon lehet anyagi hozadéka. A rendelkezésre álló idő választott eltöltésénél – amennyiben az önkéntes munkát választják – a hallgatók ennek tudatában vannak. Az önkéntesség ilyen materiális hasznának tekinthető, hogy hozzájárul a jobb munkaerő-piaci helyzet eléréséhez, megkönnyítheti az elhelyezkedést, a beilleszkedést egy munkahelyre, a sikeres karriert, a későbbi jobb pozíciót és az ezzel együtt járó nagyobb fizetséget stb. (Fényes, Kiss 2011b).

A felsőoktatásban résztvevő hallgatók harmadik fontos tevékenységi körét a *szabadidős tevékenységek* alkotják. Ezek közé illeszkedik be értelemszerűen az önkéntes tevékenység/munka. Ezt figyelembe veszik a társadalmi idő felosztásánál az időmérleg-kutatásokban is (Falussy 2004),

ugyanis a tanulásra (és a munkára) fordított idő után megmaradt szabadidőben végezhető. Minél többet tanul valaki és ezért – vagy más okból – munkavállalásra kényszerül tanulmányi ideje alatt, annál kevesebb szabadideje marad, azon belül pedig jellegzetes időmintázat alakulhat ki. A más szabadidős tevékenységektől elsősorban az választja el az önkéntes munkát, hogy mások javára végzett jellege is van (Fényes, Kiss 2011c).

A Campus-lét kutatás keretében végzett vizsgálatunk az önkéntesség csoportképző funkcióját állítja elemzésének fókuszába. Az önkéntesség eme szerepének vizsgálatát a csoportlét, a közösség mai és régi helyzetébe, szerepébe és keretébe lehet állítani. Az önkéntes munkának hagyományosan jelentős csoportképző szerepe az egyházi és közösségi indíttatásának köszönhető. A tradicionális önkéntes munkát életre szólóan, tagsági csoportokban végezték. Bár manapság individualizáltabb a csoporthoz való viszonyulás, ugyanakkor nem kevésbé fontos, egyszerűen csak más. Az egyén már nem alárendelt része, hanem kreatívan és szabadon formálja ezt a változó viszonyt. Az ilyen csoporthoz való tartozás jellemzője, hogy rövidebb idejű, ritkán jár együtt tagsággal, inkább programcentrikus, szerződéses. Az önkéntes munka csoportformáló, csoportépítő szerepét több vonatkozásban betölti (javító, melioratív funkció; csoportokban, csoportokért dolgozhat).

KUTATÁSI EREDMÉNYEK

Ebben a fejezetben röviden bemutatjuk a Campus-lét című kutatás önkéntességre vonatkozó eddigi eredményeit, leírjuk egy esettanulmány tapasztalatait, végül pedig értelmezzük a debreceni egyetemistákkal készült csoportos interjúk eredményeit.

Az online kérdőíves kutatás tapasztalatai szerint a rendszeres önkéntes munkavégzés megkétszereződött a hallgatók körében 2005-ről 2010-re (2–3 százalékról 6–7 százalékra nőtt), ami az önkéntesség növekvő népszerűségét mutatja (ugyanakkor ezek az arányok még így is jóval alacsonyabbak nálunk, mint a fejlettebb nyugati országokban). 2010-ben a Debreceni Egyetem hallgatóinak összesen 26,1 százaléka végzett önkéntes munkát évente vagy annál gyakrabban (Fényes, Kiss 2011b).

A karonkénti megoszlást nézve, átlag feletti (több mint 29 százalék) önkéntes arány jellemzi a Gyermeknevelési és Felnőttképzési (Hajdúböszörmény), Bölcsészettudományi, Orvosi, Gyógyszerészeti, Egészségügyi, Zeneművészeti, Mezőgazdasági, Élelmiszertudományi és Környezetgazdálkodási Karok hallgatóit. Átlag alatti (kevesebb mint 24 százalék) az önkéntesség aránya az Informatikai, Agrár, Fogorvosi és Jogi Karokon. Végül, de nem utolsósorban átlagos (24–29 százalék közötti) önkéntes aktivitás jellemzi a Közgazdasági, Műszaki, Népegészségügyi és a Természettudományi Karok hallgatóit.

Nemenként ugyan nem volt szignifikáns különbség az önkéntesség gyakoriságát illetően, de a tradicionális férfias képzési területeken – természettudományi, műszaki, informatikai – átlagos, vagy átlag alatti az önkéntesség aránya. A tradicionális segítő jellegű szakmák esetében viszont (óvónő, egészségügyi, orvosi, gyógyszerészeti) a várakozásokkal egyezően átlag feletti önkéntesség tapasztalható, és ezek hagyományosan „nőies” képzési területek. Továbbá kimutatható az is, hogy a lányokra inkább a tradicionális típusú önkéntesség a jellemző: karitatív jellegű munka, segítő szolgáltatnál végzett tevékenység, önkéntes szervezeti tagság. A fiúk ugyan hasonló arányban végeznek rendszeres önkéntes munkát, mint a lányok, de nem feltétlenül állnak tagsági viszonyban bármilyen szervezettel, őket inkább az új típusú önkéntesség jellemzi, pl. pályázatírás, önéletrajzba beírható tevékenységek. A fiúknál népszerűbb a sport és a kultúra területeihez kapcsolódó önkéntes munkavégzés is, de civil szervezetekben, természetvédő csoportokban, politikai szervezetekben is gyakrabban vesznek részt, mint a lányok.

Az önkéntes tevékenységre ható okokat is vizsgáltuk, és eredményeink azt mutatják – a szakirodalommal összhangban (lásd például Decker, Halman 2003) –, hogy a tradicionális szociológiai háttérváltozók (nem, életkor) nincsenek jelentős hatással a Debreceni Egyetem hallgatóinak önkéntes tevékenységére. Azonban az anya magasabb iskolai végzettsége és a hallgató saját jobb anyagi helyzete növelik az önkéntesség valószínűségét. A külföldi kutatásokkal összhangban, az értékek hatása az előzőeknél sokkal jelentősebb befolyással bír az önkéntességre. A vallásosság, de főleg az egyházas vallásosság, a boldogság preferálása, az igaz barátság fontosságának hangsúlyozása, a segítőkészség, másokért cselekvés preferá-

lása szignifikánsan növeli az önkéntesség valószínűségét. Ezzel szemben más értékek, mint az élvezetes élet és az anyagi jólét előnyben részesítése csökkenti annak valószínűségét (Fényes, Kiss 2011b).

ÖNKÉNTESSEGTÍPUSOK ÉS NÉHÁNY KIEMELT CSOPORT

A szakirodalom tanulsága szerint napjaink fiataljaira leginkább az új típusú önkéntesség a jellemző (Wollebæk, Selle 2003). Ezzel összhangban kutatásunkban a klasszikus, rendszeres önkéntes munkavégzés mellett megvizsgáltuk az egyes szabadidős önkéntes tevékenységeket is, viszont az ilyen jellegű tevékenységek csak akkor tekinthetők önkéntes munkának, ha az illető valamilyen funkciót vállal, valamint mások javára is végez munkát az adott szervezetben.

Néhány kiemelt csoporttal kapcsolatban a következő eredményekre jutottunk: egyes nyugati országokban is népszerű szervezetekben (pl. a Nekem Senkim Sincs Klub, az Informatikai Kar Öntevékeny Csoportja, vagy a Személyiségfejlesztő Klub) meglehetősen alacsony (1 százalék alatti) a hallgatói részvétel. A vallásos csoportokban való részvétel viszont már gyakoribb a hallgatók körében (12,3 százalék), amely különböző önkéntes tevékenységekkel járhat (lásd a csoportos interjúk elemzését). Nem túl magas (1,4 százalék) a debreceni HÖÖK Mentorprogramban való részvétel, melynek keretében felsőbb éves hallgatók segítik az elsőéves szociálisan hátrányos helyzetűek beilleszkedését.⁵

A Mentálhigiénés Klubban, illetve az ahhoz kapcsolódó Lelkierő Egyesületben a hallgatók 1,4 százaléka vesz részt, melynek keretében a hallgatók telefonos lelki tanácsadást nyújtanak, illetve mozgó társzolgálatban tevékenykednek. Egy erről készült esettanulmányban (Marczali, Tercza 2010), mely a résztvevő megfigyelés módszerén alapult, a következő eredményekre jutottak a szerzők, akik maguk is részt vettek a szervezet mun-

⁵ Egy mentornak 4–5 mentorált hallgatója van, akikkel rendszeresen tartják a kapcsolatot. Bár fizetség jár a tevékenységért (egy félévben nettó 32 eFt/fő), de ez inkább csak a felmerülő költségeket fedezi (telefonszámla, utazás, postaköltség), ebből a szempontból tehát önkéntes munkának tekinthető.

kájában. A mozgó társszolgálat keretében az önkéntesek feladata az egyetemi bulikon a szórakozó hallgatók közérzeti és pszichológiai problémáinak kezelése, konzultáció, szükség esetén elsősegélynyújtás és mentő hívása. Az önkéntesek nagy része kortárssegítő, évente, kétfévente változó összetétellel, általában szeptemberben 20–30 jelentkező hallgató van a feladatra. Ebben az önkéntes munkában való részvételt kötelező felvételi beszélgetés előzi meg, és egy 50 órás tréning, valamint vizsga (személyiség-fejlesztés, drogismeret, egészségügyi ismeretek), ami szintén arra utal, hogy az önkéntesség egyre professzionalizáltabbá válik. A tréning után az önkénteseknek havonta két-három alkalmat kell dolgozniuk egy adott bulin, éjszaka. Díjazásban nem részesülnek a tevékenységükért, viszont nyáron ingyenesen mehetnek azokra a nyári fesztiválokra, amelyeken a szervezet részt vesz (például Campus Fesztivál). A hallgatók elmondása szerint az önkéntesek legfőbb motivációja mások segítése és a szakmai tapasztalatszerzésen túl az új emberek megismerése is (Marczali, Tercza 2010).

A FÓKUSZCSOPORTOS INTERJÚK ELEMZÉSÉNEK EREDMÉNYEI

A Debreceni Egyetem hallgatóinak önkéntes tevékenységét kvalitatív módszerrel is vizsgáltuk. Fókuszcsoportos interjúkat készítettünk hallgatókkal 2011 márciusa és októbere között. Vizsgálatunk során a következő elemzési szempontokat alkalmaztuk:

- a hallgatók önkéntességről alkotott képe, önkéntesség definíciója;
- az önkéntesség motivációi (különböző belső és külső indítástások);
- az önkéntes tevékenység során született kapcsolatok;
- az ideáltípus önkéntes személyiségjegyei;
- az önkéntesség csoportképző szerepe;
- az önkéntes tevékenység megbecsültsége az önkéntes környezetében.

Végül összevetjük eredményeinket az új típusú és a tradicionális önkéntesség ismertett jellemzőivel, hogy hipotézisünket – miszerint a vizsgált hallgatókra inkább az új típusú önkéntesség a jellemző – a rendelkezésre álló interjúk tükrében verifikáljuk vagy falszifikáljuk. Másik

hipotézisünket – miszerint a fiatalok önkéntes munkavégzésének van csoportképző szerepe – szintén vizsgálni fogjuk. Elsősorban ugyan a régi típusú önkéntességnek volt csoportképző szerepe, de véleményünk szerint napjainkban is jellemző, hogy a fiatalok az önkéntes tevékenység során kapcsolatokra tesznek szert, és ezek túlnyúlnak a konkrét önkéntes munkavégzés keretein.

Öt fókuszcsoportos interjú készült összesen, amelyben 18 hallgatót kérdeztünk meg. Az interjúalanyokat hólabda módszerrel választottuk ki, ez az oka annak, hogy a mintában a legtöbben a Szociológia és Szociálpolitika Tanszék hallgatói, bár igyekeztünk más hallgatókat is bevonni. Eredményeink tehát nem általánosíthatók a Debreceni Egyetem összes hallgatójára, nem is ez volt az interjú vizsgálat célja, csupán az adott közösségekben az önkéntesség motivációit, jellemzőit szeretnénk volna mélyebben is megvizsgálni. Kíváncsiak voltunk a hallgatók kutatási témával kapcsolatos véleményére, ezért alkottunk bizonyos szempontok szerint homogén csoportokat, melyek között külön vizsgáltuk az önkéntes tevékenységet nem végző hallgatókat is.⁶ A csoportosítás fő szempontja a motivációs bázis volt, ezért lehetőségünk szerint az új típusú, illetve a feltételezett régi típusú önkéntességgel jellemezhető hallgatókat külön interjúban kérdeztük meg. Az első fókuszcsoport vallásos, önkéntes munkát végző résztvevőkkel készült, a második, harmadik és negyedik csoport szintén önkénteskedő, de vallásosságukat tekintve heterogén hallgatói csoportot fedett le, míg ötödik csoportunk olyan fiatalokat foglalt magába, akik nem voltak vallásosak és nem végeztek önkéntes munkát sem. Az egyes fókuszcsoportos interjúrészleteknél csak az interjúk sorszámát tüntetjük majd fel.

Meg kell jegyeznünk – amit a szakirodalom (pl. Cziike, Kuti 2006) is kiemel –, hogy a motivációk két fő típusát határolhatjuk körül (régí és új típusú). Ez a két típus sohasem lehet teljes mértékig tiszta: ahogy az új tí-

⁶ A kutatás során vallásos, nem vallásos és vegyes csoportokat vizsgáltunk (vallásosnak azt tekintettük, aki annak tartotta magát, függetlenül vallási közösséghez való tartozástól, a vallásgyakorlás módjától stb.). A csoportok többségében nők vettek részt, volt azonban vegyes csoport is, korosztályukat tekintve 20-25 évesek. Döntő többségük a Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Karának hallgatója. A szülők iskolai végzettségét, a településtípust, illetve a jelenlegi lakásformát tekintve pedig változatos képet mutatnak a résztvevők.

pusú önkénteseknél is megjelenik az altruizmus, a segítő szándék, a közjóért való működés, úgy a tradicionális típusba tartozó önkéntesek is élvezhetik az önkéntesség egyéb előnyeit (például beírhatják azt önéletrajzukba).

A fókuszcsoporthoz tartozók interjúja alatt lehetőségük nyílt a résztvevőknek véleményeik ütköztetésére, megvitatására, illetve kompromisszumok keresésére is. Az oldott légkörű beszélgetések gyakran az interjúvázlat kérdéseinek megvitatása után is folytatódtak. Ilyen körülmények között tettünk szert a körülbelül nyolcórányi, felvételen rögzített rendkívül gazdag információhalmazra.

AZ ÖNKÉNTESÉG DEFINÍCIÓJA

Először az önkéntesség-képükről kérdeztük a résztvevőket. Arra voltunk kíváncsiak, hogyan definiálják az önkéntes tevékenységet, milyen kritériumokat állítanak fel vele kapcsolatban, milyen jellemzőket társítanak hozzá. A szakirodalmi forrásokhoz és a kapcsolódó törvényekhez hasonlóan a hallgatók is kiemelték az anyagi ellenszolgáltatás hiányát, az önkéntes tevékenység nem materiális jellegét:

„Ilyen szempontból olyan, mint hogyha egy munkahelyen lennénk, szereztem. Kivéve a „money”-t.” (3. csoport)

„[...] karitatív tevékenységek sok esetben emberekkel kapcsolatosak, amikért tehát olyan ellenszolgáltatást kapunk, mondjuk, egy mosoly vagy kedvesség, vagy stb., tehát nem pénzübeli, de más jellegű.” (1. csoport)

„Pénz nélküli munka, önkéntes segítségnyújtás, amit nem anyagi jutttásért cserébe végzünk, hanem azért, hogy másokon segítsünk [...]” (2. csoport)

A hallgatók az önkéntesség definiálásánál fontosnak tartották a kényszerítő erő hiányát, tehát kiemelték azt is, hogy szabad akaratból végzett tevékenység:

„[...] ha az ember elvégzi az egyetemet, akkor muszáj, hogy elkezdjen dolgozni, viszont az önkéntes munkának nincs ilyen kényszerítő jellege, elkezdhetem most, vagy egy év múlva is, tehát ez szabadabb.” (1. csoport)

Az interjúkban már az önkéntesség fogalmának tárgyalásakor megjelentek a személyes motivációk. Az alanyok kitértek rá, hogy rájuk milyen tények és hogyan hatottak ezzel kapcsolatban. A belső indíttatás szóba kerülésénél már akadtak véleménykülönbségek: annak ellenére, hogy mindenki szabad akaratból végezte az önkéntességet, voltak alanyaink között olyanok is, akik inkább valamilyen külső, instrumentális okból végezték azt:

„[...] megmondták, hogyha szeretnénk munkát, akkor a hároméves képzés alatt nekünk érdemes önkénteskedni, tehát gazdasági okokból is.” (3. csoport)

Az interjúk során kiemelték a hasznosságérzetet és a szabadidő tartalmas eltöltésének igényét is, így az önkéntes tevékenység újabb tulajdonságát emelték be a definícióba:

„[...] nekem ilyen belső motivációk segíthettek, meg így nem otthon ülök.” (3. csoport)

Az önkéntesség definiálása során felmerült motiváló tényezőkről a Debreceni Református Egyetemi Gyülekezet tagjai más megközelítésben beszéltek: említették a már bemutatott definíciós kereteket is, mint a fizetésnélküliséget, vagy a belső indíttatást, de ezt a szabadság fogalmával egészítették ki:

„[...]szerintem valahogy olyan szabadabb, mert az ember lelke szabadabb, közben meg ott van az a jó érzés, hogy segítettem [...]” (1. csoport)

Ebben az interjúban a tradicionális önkéntesség több jegye is azonosítható: a közösség építése, illetve a közösségi érdek szolgálata, akár annak az egyéni érdekek elé helyezése. A tradicionális típusnál az individuális haszonszerzésnél – legyen az akár élmény, vagy a szabadidő tartalmas eltöltése – fontosabb a közösség iránti elkötelezettség. Esetünkben ez az Egyetemi Gyülekezet közössége felé irányuló altruista magatartás, amelyre az interjú során többször – vallásos közösségekben gyakori módon – nem az önkéntességet, vagy annak valamely rokonfogalmát, hanem a szolgálat szót használták:

„Igen, tehát valamivel gazdagítom azt, akinek adok, vagy azt a közösséget, amiben szolgálom.” (1. csoport)

„[...] Ha nincs olyan, aki ezt fizetett munkaidőben, fizetésért csinálja, én megcsinálom úgymond ingyen, nekem fontos, hogy tudok adni, és nem csinálja azt meg más.” (1. csoport)

Az önkéntesség fogalmának meghatározásánál az idő dimenziója is megjelent, ugyanis a fizetett munkát vagy bér munkát inkább hosszabb ideig végzik, míg az önkéntesség szólhat rövidebb intervallumra, illetve ad hoc jellegű is lehet. Ezek ugyan inkább az új típus jellemvonásai, de megjelentek a gyülekezeti tagokkal készített interjúbán is:

„[...] a munka, az nekem ilyen végtelen sok idő, vagy legalábbis egy élet vagy egy évtized, viszont az önkéntes munka az inkább meghatározott időre szól.” (1. csoport)

„[...] az önkéntes munkát addig csinálja, amíg szeretné, tehát nincsen kötött munkaidő, de persze benne lehet, hogy ott kell lenni egy ideig, de nincs az, hogy minden nap kötelezően be kell járni, és ha nem megy be, akkor kirúgnak, hanem amikor neked időd van, és amikor tudsz menni, és ahogy te szeretnéd, szerintem ez nagyon lényeges, és azon kívül a fizetés az nincs.” (2. csoport)

AZ ÖNKÉNTESSEG KERETEI

Elméleti áttekintésünkben említettük lehetséges kritériumként az önkéntesség szervezeti keretekhez kötődését, így interjúink során erről is megkérdeztük a hallgatókat. Kérdésünkre sokféle választ kaptunk, tanulságuk szerint előfordulnak az akár teljesen kötetlen, szabályozásoktól mentes tevékenységek is.

„[...] az önkéntesség nincs időhöz kötve, ha nem tudunk jönni, akkor majd jövőnk később, nincs az a kényszer, hogy ettől eddig vagy ezt és ezt csináld, tehát ahogy tudunk, úgy segítünk.” (1. csoport)

Ezzel szemben volt olyan önkéntes, aki tevékenységét szigorú szervezeti keretek között és a bér munkához hasonló, kötött munkaidőben végezte:

„[...] én írtam meg egy pályázatot, ami nyert és most van az elszámolás, és hogy csináljam meg időre, és hogy figyeljek oda mindenre, és tényleg mintha egy projektmenedzsernek a munkáját végezném önkéntesen, és

hogyan úgy határidőre kell, és ugyanúgy szólnak, hogy miért nem csinálsz már, csak éppen fizetést nem kapsz érte. Ugyanúgy tekintenek rám, mint egy teljes értékű munkatársra. [...]” (2. csoport)

Az önkéntes tevékenységet nem végző hallgatókkal készített interjúk során a szerveztetés kérdése a beszélgetés ideje alatt újra és újra felmerült. A hallgatók nem jutottak kompromisszumra, hogy önkéntességnek tekinthető-e az a tevékenység, ami nem szervezett formában, nem meghatározott keretek között zajlik, illetve felmerült kérdésként, hogy az önkéntesség mennyire szorosan kötődik a nonprofit szférához:

„Nyilvánvalóan ennek is van valamilyen intézményes kerete, tehát nem össze-vissza önkénteskedünk, arra akarok kilyukadni, hogy valaki megszervezi, valaki koordinálja, valaki megmondja, hogy mikor menjél ide és ide, tehát ilyen módon mégsem teljesen szabad az út, tehát vannak azért korlátozások [...]” (4. csoport)

„Igen, tehát ezért kell, hogy intézményes keretek között legyen, nem tudom egy flashmob például nem önkéntes munka, mert annak nincsen pénzelt intézményes kerete.” (4. csoport)

„[...] valamilyen minimális keretet ki kell jelölni, [...] mert az, hogy én most gondolok egyet, és összeszedem az összes szemetet a buszmegállóban, az most önkéntes munka?” (4. csoport)

Az interjúk során a fentebb bemutatott tényezők, jellemzések, vélemények hangzottak el az önkéntesség definiálásának kérdésében. Amint egy példával is szemléltettük, többször maguk a hallgatók is feltették a kérdést, mikor az önkéntesség határmezsgyéjéhez kanyarodott a beszélgetés: *„Vajon ez önkéntesség?”* A szervezeti keretek hiányára azonban – mind az elmélet, mind az interjúk alapján – nem szabad kizáró faktorként tekintünk, ugyanúgy önkéntességnek tekinthető a szervezeti keretek nélkül végzett önkéntes tevékenység is. Czike Klára (2001) egyik tanulmányában a nemzetközi összehasonlítások meg is különbözteti egymástól a formális szervezetben és az informálisan végzett önkéntességet.⁷

⁷ Magyarországon 1995-ben a felnőtt lakosság 5 százaléka végzett önkéntes tevékenységet formális szervezetben, míg 29 százaléka volt jellemző az informális önkéntesség. Az elemzésben legelső helyen szereplő Egyesült Királyságban ezek az arányok 48 és 78 százalékot érték el 1999-ben (Czike 2001).

ÉLMÉNYEK, TAPASZTALATOK AZ ÖNKÉNTESSÉG SORÁN

A hallgatókat megkérdeztük arról is, hogyan érezték magukat az önkéntesség alatt, illetve ajánlanák-e másoknak azt a szervezetet, illetve tevékenységet, ahol és amit ők végeztek. Néhány kivételtől eltekintve az önkéntes tevékenységet végző hallgatók elégedettek voltak, és pozitív élmény volt számukra ez az aktivitás. Előfordultak azonban negatív példák is, itt a problémák legtöbbször szervezési nehézségekből és félreértésekből fakadtak, ám akadt olyan önkéntes is, aki a rossz élmény ellenére újból nekivágna ugyanannak a tevékenységnek. Az interjúalanyok pozitívként említették, hogy lehetőségük nyílt közben új ismeretségek, barátságok kialakítására, így összességében a tapasztalattal rendelkezőkkel készült négy fókuszcsoportos interjú résztvevői hasznosnak tartották az önkéntes tevékenységet. Az a hallgató is, akinél kellemetlen élmény fordult elő, jelezte, hogy ennek ellenére az önkéntesség intézményét fontosnak és hasznosnak tartja, legfeljebb új területet keres magának:

„[...] Jó hallani, akinek pozitív tapasztalata van. Nekem nagyon sok negatív volt, én a mai napig önkénteskedek, meg csinálom, meg szeretném, de mindig váltok helyet, hogyha már kiégtem, akkor megyek tovább, vagy nem becsülnek, akkor megyek tovább [...]” (2. csoport)

Megkérdeztük a hallgatókat, mit gondolnak az önkéntesség előnyeiről és hátrányairól, valamint tapasztalták-e azokat tevékenységük során. Rendkívül sokféle előnyt soroltak fel alanyaink, melyek sok esetben egyéni motivációkhoz kapcsolódtak. Így az általunk új típusú önkéntes tevékenységet végzőknek tekintett interjúalanyok fontosnak tartottak olyan előnyöket, hogy az önkéntes tevékenység gazdagítja az önéletrajzot, éppen ezért előnyt jelent a munkaerőpiacon. Azonban a szakmai és munkaerő-piaci előnyökön túl, az önkéntesség szubjektív, önértékű hozama is szóba került, például az önkifejezés, önmegvalósítás stb. képében.

Az előnyöket összegezve, a legtöbb önkéntesnél inkább célracionálisnak tekinthető az önkéntesség, és kevésbé altruista jellegűnek:

„A másik a munkatapasztalat, ami szintén nagyon fontos. Hát igazából nekem ez a belső indíttatás nem erős, ahol én vagyok, ott nem ez a legfőbb motiváció.” (3. csoport)

„Hátrányt én nem látok, amit mondtam, hogy kapcsolatok, szakmai tapasztalat, önmagunk megismerése, kipróbálása munkaszituációban.” (2. csoport)

Az önkéntes tevékenységet nem végzők elsősorban a fentiekhez hasonló előnyöket fogalmazták meg: kiemelték a kapcsolatháló bővülésének lehetőségét, illetve az általa szerezhető későbbi bértmunka vagy fizetett munka megszerzésének nagyobb valószínűségét. Szubjektív előnyökről is beszámoltak az interjúalanyok, melyek ugyan nem közvetlenül anyagi jellegűek, mégis az önkéntesség anyagi profitjaként realizálódnak:

„[...] például ők nem feltétlenül kapnak ezért pénzt, de az, hogy például elmennek Észak-Koreába [...] az is valahol egy világlátás, tehát nem pénzbeli, hanem valami másfajta lehetőséget biztosít az embereknek.” (4. csoport)

„Előnye nyilvánvaló, mert egyrészt nő a kapcsolatháló, az ismeretségi köröd, megismeresz egy csomó embert.” (4. csoport)

Az eddig bemutatott előnyöktől eltérően a vallási közösség tagjaival készült interjúban elsősorban lelki szempontok merültek fel. Például a közösségteremtő erő, egymás kölcsönös segítése és kiegészítése:

„[...] mindenképp előnye, hogy azt, amit csinálunk, abban jobbak leszünk, mert gyakoroljuk, nyilván abban is előnye van, hogy akikkel csináljuk, azokkal összekovácsolódunk, tehát közösséget is épít mindenképpen, ismerve egymás jó tulajdonságait, hiányait, ki tudjuk egészíteni, vagy megtanuljuk kiegészíteni egymást.” (1. csoport)

Hátrányokat általában nem tulajdonítottak az önkéntességnek, néhány negatív tapasztalattól eltekintve legfeljebb az egyetemi időbeosztással való összeegyeztetés jelent meg esetleges nehézségként.

Felmerült a kérdés, hogy vajon az önkéntességtől elvárt előnyök előrekalkuláltan, befektetésként funkcionálhatnak-e. Ahogy korábban említettük, az önkéntes tevékenység során felhalmozódott kulturális és kapcsolati tőke konvertálható gazdasági tőkévé: a kiépített hálózatok felhasználásával az önkéntes fizető munkát találhat, vagy az önéletrajzában az önkéntes tevékenységgel való gazdagításával sikeresebben léphet be a munkaerőpiacra. Az új típusú motivációk között megjelent ennek befektetésként értelmezése, ám ez különböző intenzitással szerepelt a résztvevők motivációi között: volt, akit a tevékenység során megszerzett tőkéik, munkaerő-

piaci versenyképesség és ahhoz szükséges tapasztalatszerzés motivált, míg mások inkább csak másodlagosként, egyfajta plusz hozamként értékelték az előnyöket, tehát kevésbé befektetés-orientált megközelítés jellemezte őket:

„Én eredetileg nem tekintettem befektetésnek. Legelőször eszembe sem jutott, hogy nekem ez hosszú távon hasznos lesz. Inkább csak arra gondoltam, hogy kimegyek külföldre, megtanulok egy új nyelvet, új kultúrát megismerek. [...] Azért amikor hazajöttem, tehát inkább most már, jobban gondolok ilyenekre is. Hogy tényleg az önéletrajzba [...]. (3 csoport)

„[...] szerintem a kapcsolati tőke szempontjából nagyon fontos önkénteskedni, rengeteg embert lehet megismerni, nem csak barátokat, de szakmabelieket és intézményeket, és ez nagyon fontos, másként nem lehet érvényesülni, akik elhelyezkedtek most diplomaszerzés után, ők is mind így helyezkedtek el, nem mind, de sokan.” (2. csoport)

Az individuális, racionális célok és a fentebb említett befektetési szempontok egyértelműen elhangzottak az új típusba sorolható önkéntesekkel készült interjúkban, és bár a gyülekezeti tagok is befektetésként tekintettek az önkéntességre, a tevékenységből származó hasznot nem tekintették elsődleges motiváló erőnek:

„Nekem egyáltalán nem jutott eszembe (hogy befektetés), hát így félúton jöttem rá erre, és akkor ez még jobban kedvet adott hozzá, ez megerősített, de amúgy nem. Szerettem volna csinálni, és akkor elkezdtem.” (1. csoport)

AZ ÖNKÉNTESSEG MEGBECSÜLTSGÉGE

A következő részben az önkéntesség megbecsültségéről, családi, baráti, illetve tágabb körökben való elismertségről kérdeztük a hallgatókat. Sokan a megkérdezett önkéntesek környezetében élők közül nem értékelik a tevékenység altruista voltát, és még ha befektetés jellegű is az adott tevékenység, inkább preferálnának valamilyen fizetett munkát. Akadt azonban olyan alany is, akire a környezete büszke volt az önkéntes tevékenysége miatt.

„Mikor meghallották, hogy önkénteskedek, hogy önkéntes munka, szinte kiröhögtek. [...] Az anyámékra gondolok. [...] Nekik ez akkor érthetetlen volt, hogy miért dolgozok önkéntesként.” (3. csoport)

„[...] Vannak olyanok, akiket sajnós hidegen hagy, nem érinti meg őket. Erre példa, hogy anyunak a csoporttársa – anyu most mesterképzést végez szociálpolitikusként – és a csoporttársa, ő szocmunkán végzett, kiment Németországba önkénteskedni idősek otthonába, és tényleg nagyon imádja az időseket, szereti őket fürdetni, pelenkázni, beszélgetni velük. És ezt el is meséli, hogy milyen jó ez neki [...] de egy másik illető, akivel beszéltem, azt mondta, hogy lehetsz ilyen idióta, hogy te ezt kibírod, meg hogy én nem tudnám pelenkázni, meg hogy mit beszéljek vele. [...] Mintha úgy mondta volna, hogy mit segítesz neki, szerintem nagyon sok ember hátráltatja az önkénteseket meg a munkájukat is [...]” (5. csoport)

„[...] nem mondják azt, hogy örülnek ennek az önkénteskedésnek, de szoktak vele dicsekedni, tehát akkor csak örülnek neki, másnak mondják, hogy hú, ezt csinálja R., tehát szerintem örülnek neki.” (1. csoport)

ÖNKÉNTESSEG A DEBRECENI EGYETEMEN, MOTIVÁCIÓK

Amint az online felmérésből kiderült, a Debreceni Egyetem hallgatóinak körülbelül 6 százaléka önkénteskedik rendszeresen és mintegy 26 százaléka végzett valaha önkéntes tevékenységet. Az önkéntes csoportokban, különösen a gyülekezeti tagok körében az önkéntes tevékenységet végzők számát nagyságrendileg túlbecsülték, míg a nem önkéntes csoportban alulbecsülték a valós adatokhoz képest. A hallgatók szinte minden esetben alacsonynak tartották ezeket az arányokat. Több interjú során felmerült ennek okaként az információ hiánya, így hiába a hallgatók esetleges vállalkozókészsége, nem tudnak önkéntes szervezethez eljutni, illetve nem tudnak önkéntes tevékenységbe kezdeni. A személyes ismerősök és a bizalom is fontos tényező, tehát az önkéntesség valószínűségét növelheti egy barát, ismerős ajánlása. Érdekes, hogy a nem önkéntes hallgatókból álló csoportban is kiemelt szerephez jutottak a kapcsolatok és az interperszonális információáramlás jelentősége, de az önkéntesség elterjedtségének növelésével kapcsolatban úgy vélték, hogy nem lehet külső eszközzel vál-

toztatni rajta. Az interjú végén azonban elmondták, hogy bizonyos feltételek mellett ők is vállalnának önkéntes munkát: míg egyedül inkább nem, de csoportban, barátokkal szívesen végeznének. Úgy tűnik tehát, hogy az önkéntesség iránti hajlandóságuk feltételezhetően nekik is megvan, viszont társaság szükséges annak aktivizálásához. Emiatt feltételezhető, hogy az önkéntes munkavégzés egyik feltétele az erre motiváló társas közeg. Az interjúkban sok ötlet született arra vonatkozóan, hogy milyen eszközökkel terjeszthető az önkéntesség a hallgatók körében:

„[...] lehetne egy olyan honlap, ami a Neptunon keresztül is elérhető lenne, vagy az egyetem honlapjáról át lehetne menni, hogy észrevegyék az emberek [...] azt látom, hogy nem elég látható, az információ valahogy nem jut el, Facebookon is lehetne akár ilyen eseményt is meghirdetni [...]” (1. csoport)

„Szerintem az a fontos, hogy legyen személyes kapcsolat. Én külföldre sem mentem volna ki, ha nem egy ismerősöm ajánlja [...] az önkéntességet. Ha valaki nekem azt mondja, hogy menjek el magam önkénteskedni, úgy, hogy még sohasem voltam, akkor tutira nem mennék el. [...] De ha ismerős ajánlja, meg elmondja, hogy az milyen jó meg ilyenek, akkor sokkal nagyobb az esély arra, hogy elmegyek.” (3. csoport)

„[...] csoportba verődve, hogy összeverődünk tízen és akkor menjünk el és csináljuk, jelentkezünk együtt, járjunk együtt, csoportosan.” (4. csoport)

Kíváncsiak voltunk, mit gondolnak az interjúban résztvevő hallgatók az ideális önkéntesről, milyen személyiségjegyeket társítanak hozzá. Kiemelték, hogy a szükséges tulajdonságok tevékenységfüggők lehetnek. Ezt leginkább a második interjú során elhangzott példa erősíti meg: az egyik telefonos lelkisegély-szolgálatnál dolgozó interjúalany a feladatra alkalmatlan munkatársának leírásával szemléltette, mennyire fontos, hogy bizonyos önkéntes tevékenységeket a megfelelő önkéntes végezze:

„[...] volt nálunk a telefonos lelkisegélynél egy abszolúte antiszociális ember, én nem tudom őt mi motiválta, nagyon kíváncsi lettem volna rá, mert így nem igazán derült ez ki, mert nagyon rosszindulatú volt, ítélkező, egy ember ne menjen így segíteni rászorulókon [...]” (2. csoport)

Az interjúalanyok az önkéntes személyiségét illetően elsősorban az altruizmust hangsúlyozták, illetve az áldozatkészséget, empatikusságot, melyek inkább a régi típusú önkéntességre jellemzőek:

„Empatikus, barátságos, nyitott.” (4. csoport)

„Az önkéntes, [...] aki emberekkel dolgozik, és saját meggyőződéséből csinálja ezt, akkor biztos, hogy emberközeli tulajdonságokkal bír.” (4. csoport)

„Legyen kész áldozatot hozni a cél érdekében, tehát nem mindig csak az a helyzet, hogy mindig csak jó lehet [...] türelem, már csak a közösség miatt is, hogy egymással szót értsünk, meg előre tudjuk billenteni a dolgokat.” (4. csoport)

[...] empatikus készség, hogy az embert meghallgatja, meg türelem is kell, meg olyan hozzáállás, hogy nem sértődöm meg [...]” (1. csoport)

AZ ÖNKÉNTESÉG ÉS A KAPCSOLATOK

Az önkéntes tevékenységet az interjúban megkérdezett hallgatók legtöbbször más önkéntesekkel, esetleg fizetett dolgozókkal együtt, de mindenképpen valamilyen csoportban végezték. Az aktivitás tehát lehetőséget és teret nyújt új kapcsolatok kialakítására, melyek lehetnek akár barátiak, szakmaiak vagy formálisak. A korábbiak során említettük, hogy az új típusú önkéntességet végzőket gyakran a kapcsolati tőke építése motiválta, ezért megkérdeztük a hallgatókat, hogy az önkéntességhez kapcsolódóan milyen új ismeretségekre tettek szert, hogyan tudták bővíteni kapcsolati hálójukat.

Volt olyan önkéntes, aki meghívta a munkatársait szakestre, egy külföldi önkéntességet végző hallgató a szerzett ismeretségeit mai napig ápolja, beszámoltak közös szabadidős tevékenységekről (bográcsozás, fesztiválatogatás stb.), emellett manapság divatos „Facebook kapcsolatok” is születtek. A tradicionális önkéntességet végzők is beszámoltak új kapcsolatok születéséről, sőt az interjú során többször beszéltek a közösség szerepéről, illetve új ismeretségek, barátságok lehetőségéről. Természetesen szükséges a közös vallási és értékrendbeli alap, azonban a beszélgetés során kiderült, hogy az önkéntes tevékenység valóban generált új kapcsolatokat.

„[...] a Kontraszton,⁸ akivel pont egy nap, egyszerre voltunk, vele tényleg annyira jóba lettünk, hogy elmentünk a minap is kávézni. Nekem nem csak arra terjed ki az ismeretség, vagy a barátság, hogy azt a valamit együtt csináltuk, hanem más programot is szervezünk, sőt mi azóta alig találkozunk, de megoldjuk, hogy felhívjuk egymást.” (1. csoport)

„A csoporttársakkal volt olyan, hogy előtte sose beszélgettem vele, és ott lettünk jóba, a sok önkénteskedés hatására.” (2. csoport)

„Nálunk nagyon jó csapatszellem volt, de tettünk is érte, meg tett érte az egyesület meg T. rengeteget, mert nagyon sok ilyen csapatépítő szabadidős tevékenységet találtunk ki, elmentünk biliárdozni, bowlingozni, akár beültünk valahova, volt ilyen vacsora [...]” (2. csoport)

Az interjúkban előkerült az önkéntesség szakfüggősége is, amire már a mintavétel leírásánál is kitértünk:

„Jó, de én azt akartam mondani, hogy a mi szakmánkhoz, a szociális munkához és a szociológiához, szociálpolitikához sokkal több ilyen lehetőség kapcsolódik, mint mondjuk a közgázhoz vagy a műszakisokhoz.” (3. csoport)

Az önkéntes tevékenységet nem végző hallgatók passzivitásának két fő okát különböztettük meg a velük készített interjú alapján. Volt olyan hallgató, aki szívesen vállalkozna önkéntességre, de nem tudja, hol van lehetősége erre, tehát vannak, akik ismeretek és kapcsolatok híján nem tudnak önkéntes tevékenységet végezni, míg más résztvevők egyértelműen kijelentették, hogy bennük nem született meg az igény az önkéntességre, ezen a téren nem motiváltak.

„[...] sohasem hallottam senkitől, hogy figyelj, ez a lehetőség van, szeretnél-e vele élni, vagy sem.” (5. csoport)

„[...] Komolyan, nem vagyok elhivatott ezzel, kevésbé érdekel ez a szféra.” (5. csoport)

Az interjúkat az Önkéntesség Európai Évének minősítésével kapcsolatos kérdéssel zártuk.⁹ Többen nem is hallottak róla, illetve csak felületes

⁸ A Debreceni Református Egyetemi Gyülekezet temploma adott otthont a Kontraszt Kiállításnak 2010. szeptember 1. és 2011. január 31. között. (www.kontrasztkiallitas.hu)

⁹ Az Önkéntesség 2011 Európai Évéről részletesen lásd: <http://www.onkentesseg2011.hu/bemutakozas.html>.

információik voltak a hozzá kapcsolódó programokról, lehetőségekről. Emellett a legtöbben inkább szkeptikusok voltak az Önkéntesség Európai Évének eredményességét, illetve ennek az önkéntességre gyakorolt bármilyen pozitív hatását illetően:

„Szerintem nagyon jó, hogy egy évnek adtak egy ilyen nevet, hogy önkéntesség, egyébként, hogyha nem járnék gyülekezetbe, én nem tudnék róla.” (1. csoport)

„Én most tudtam meg.” (1. csoport)

„Rendezvényen is voltam már ezzel kapcsolatban, igazából hatását nem látom, mert nem érzem, hogy több önkéntes jelentkezne most, ennek hatására.” (2. csoport)

„Én már tudtam, talán év eleje óta, voltak is olyan programok, amikről hallottam, de azokon nem igazán vettem részt. Nem tudom, hogy mit lehetne tenni annak érdekében, hogy aktívabban bekapcsolódjunk, például ezek az önkéntes programok jó része Pesten volt, nagyon sok a fővárosra koncentrálódott, vidéken szerintem jóval kevesebb ilyen programot rendeztek, vagy rendeznek. Az meg egy másik kérdés, hogy milyen haszna tud lenni egy ilyen programnak, és egyáltalán, miben tudjuk lemérni a hasznát egy ilyen évnek.” (3. csoport)

„[...] hogy önkéntesség 2011 éve van, de lassan 2012-t írunk és négyen vagyunk itt, és egyikünk sem tudott arról, hogy idén az Önkéntesség Éve van, pont ez, hogy a marketing hiánya, meg a kommunikációnak a hiánya.” (4. csoport)

ÖSSZEGZÉS

Kutatási eredményeink szerint a fiatalok – bár növekvő arányban – de viszonylag kevesen végeznek önkéntes munkát (6-7 százalék rendszeres, 20 százalék alkalmi). A kérdőíves vizsgálat alapján ennek legfontosabb oka a hallgatók szerint az információ, az idő és a felkészültség hiánya, valamint az anyagi okok. Ez összhangban van a fókuszcsoportos interjúkon elhangzottakkal, ahol a hallgatók leginkább az információhiányt említették hátráltató tényezőként.

A szakirodalom tanulsága szerint napjaink fiataljaira az új típusú (nem feltétlenül altruista motivációjú) önkéntesség a jellemző, ami felhívja a figyelmet az önkéntesség újfajta mérésének szükségességére is. A debreceni fiatalok körében – a szakirodalommal egyezően – a klasszikus demográfiai változók a Campus-lét kutatás online kérdőíves adatai szerint csak kismértékben hatnak az önkéntességre, míg az értékorientációjuk jobban befolyásolja az önkéntességgel kapcsolatos döntéseiket.

Fókuszcsoportos vizsgálatunk eredményei arra utalnak, hogy bár napjaink fiataljaira inkább az új típusú önkéntesség (szabadidő hasznos eltöltése, tapasztalatszerzés, önéletrajzba beírhatóság stb.) a jellemző, nem elhanyagolható, hogy a vizsgálatunkban részt vevő fiatalok többségére a régi típusú motivációk – altruizmus, segítő szándék stb. – is hatnak. Tehát a típusok keveredését figyeltük meg: volt, akiknél mind az új, mind a régi típusú önkéntesség motívumai megjelentek. Fontos szerepet játszik a fiataloknál a vallásosság (érték) ténye, hiszen a vallásos, gyülekezetbe járó hallgatók csoportjában a régi típusú motivációk (belső indíttatás, segítő szándék stb.) többségben voltak.

Az új típusú önkéntesség jellemzői előnyként jelentek meg a fókuszcsoportos interjúk során: a különböző nem anyagi jellegű profitok – beírható önéletrajzba, a kapcsolati háló bővülése, tapasztalatszerzés stb. – miatt az önkéntességet a fókuszcsoport résztvevői egyfajta befektetésnek tekintették. A gyülekezetbe járó hallgatók is befektetésként tekintettek az önkéntességre, de mégsem ez volt az elsődleges szempont e tevékenység választásánál.

Másik fontos eredménye kutatásunknak, hogy megerősítettük azt a feltevélezt, miszerint az önkéntesség fontos szerepet játszik a kapcsolatok építésében, emellett a fiatalok csoportképződésében is, ami a Campus-lét kutatás központi kérdésköre. Az önkéntesség hozzájárul a kapcsolati tőke építéséhez, de az önkéntességnek egyszerre előfeltétele is, hogy hasznos kapcsolatai legyenek az egyénnek. Alanyaink többsége az önkéntes tevékenységen túl is kapcsolatban volt korábbi önkéntes társaival, és egyes esetekben jellemző volt a szabadidő közös eltöltése is.

Kutatásunk folytatásaként tervezzük további fókuszcsoportos interjúk lekérdezését olyan speciális közösségekben, mint például a debreceni HOÖK Mentorprogram mentorainak köre. Emellett tervezzük a vallásos

és nem vallásos önkéntesek motivációi között fellelhető különbségek célzott vizsgálatát, valamint további kvantitatív elemzéseket, ahol az önkéntesség motivációira is rákérdezőnk.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- BOURDIEU, Pierre (2002 [1986]): Gazdasági tőke, kulturális tőke, társadalmi tőke. In Felkai Gábor, Némethi Dénes, Somlai Péter (szerk.): *Olvasókönyv a szociológia történetéhez – Szociológiai irányzatok a XX. században II.* Budapest, Új Mandátum Kiadó
- BUTCHER, Jacqueline (2003): A Humanistic Perspective on the Volunteer-recipient Relationship: A Mexican Study. In Dekker, Paul, Halman, Loek (2003) (eds.): *The Values of Volunteering. Cross-Cultural Perspectives.* New York, Boston, Dordrecht, London, Moscow, Kluwer Academic/Plenum Publishers. 111–126.
- COLEMAN, James (1988): Social Capital in the Creation of Human Capital. *The American Journal of Sociology* 94. 95–120.
- CZIKE Klára (2001): Önkéntesség – számokban. *Esély* 6. 18–46.
- CZIKE Klára, KUTI Éva (2006): *Önkéntesség, jótékonyság és társadalmi integráció.* Budapest, Nonprofit Kutatócsoport Egyesület, Kutatócsoport és Önkéntes Központ Alapítvány
- CZIKE Klára, SZABÓNÉ IVÁNKU Zsuzsanna (2010): *Online kutatás az önkéntességről a lakosság körében.* Budapest, Önkéntes Központ Alapítvány
- DEKKER, Paul, HALMAN, Loek (2003) (eds.): *The Values of Volunteering. Cross-Cultural Perspectives.* New York, Boston, Dordrecht, London, Moscow, Kluwer Academic/Plenum Publishers
- ÉBER Márk Áron (2008): Túl az élménytársadalmon? Avagy az élménytársadalom másfél évtizede. *Szociológiai Szemle* 1. 78–105.
- FALUSSY Béla (2004): *Az időfelhasználás metszetei.* Budapest, Új Mandátum Kiadó
- FÉNYES Hajnalka, KISS Gabriella (2011a): 2011 – Az Önkéntesség Európai Éve – Az önkéntesség társadalmi jelensége és jelentősége. I. rész. *Debreceni Szemle* 4. 360–368.
- FÉNYES Hajnalka, KISS Gabriella (2011b): 2011 – az Önkéntesség Európai Éve. Az önkéntesség társadalmi jelensége és jelentősége. II. rész. *Debreceni Szemle* (megjelenés alatt)

- FÉNYES Hajnalka, KISS Gabriella (2011c): Az önkéntesség szociológiája. *Kultúra és Közösség* 1. 35–48.
- INGLEHARD, Ronald (1977): *The silent revolution. Changing values and political styles among western publics*. Princeton, NJ Princeton University Press
- INGREHARD, Ronald (1990): *Culture shift in advanced industrial society*. Princeton, NJ Princeton University Press
- INGLEHART, Ronald (2003): Modernization and Volunteering. In Dekker, Paul, Halman, Loek (eds.): *The Values of Volunteering. Cross-Cultural Perspectives*. New York, Boston, Dordrecht, London, Moscow, Kluwer Academic/Plenum Publishers. 55–70.
- INTERNATIONAL Labour Organization (ILO) (2011): *Manual on the measurement of volunteer work*. Forrás: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@stat/documents/publication/wcms_162119.pdf. Utolsó látogatás: 2011. 11. 15.
- MARCZALI Veronika, TERCZA Gabriella (2010): „Segíthetek?” *A Debreceni Egyetem kortárssegítői*. (kézirat)
- PUTNAM, Robert (1995): Bowling alone. America’s declining social capital. *Journal of Democracy* 6. 65–78.
- PUTNAM, Robert (2000): *Bowling Alone*. New York, Simon and Schuster
- WOLLEBÆK, Dad, SELLE, Per (2003): Generations and Organizational Change. In Dekker, Paul, Halman, Loek (eds.): *The Values of Volunteering. Cross-Cultural Perspectives*. New York, Boston, Dordrecht, London, Moscow, Kluwer Academic/Plenum Publishers. 161–179.
- www.kontrasztkiallitas.hu. Utolsó látogatás: 2011. 11. 15.
2005. évi LXXXVIII. törvény a közérdekű önkéntes tevékenységről

Religiosity and Volunteering among Higher Education Students in the Partium Region¹

INTRODUCTION

Our goal in this paper is to examine the relationship between the different dimensions of religiosity of higher education students and the students' volunteering. Volunteering is a quite new activity of higher education students in Central-Eastern Europe, and has been examined only very rarely, so far. We can find, in the literature, that religiosity, especially churchgoing increasing volunteering. Those who participate in religious communities volunteer more frequently than those who are not part of those communities. The other finding of the literature is that religiosity, in general enlarges the chance of volunteering, as non-materialistic values, and the importance of helping others is more popular among religious people, and these value preferences are more compatible with volunteering than others. In the frame of the HERD research, we have already examined the relation of the students' values and the students' volunteering in another paper (Bocsi & Fényes 2012), but now we focus especially on the students' religiosity and on the effect of religiosity on the students' volunteering.

In the theoretical part of our paper we deal with students' religiosity in Central-Eastern Europe, with the definitions of volunteering and of the volunteering types and finally with the relationship between volunteering and religiosity. In the empirical part, first we examine the different dimensions of students' religiosity, as the confessional composition, the personal religious practice, the participation in the religious communities (churchgoing) and finally we examine the self categorization of students' religiosity.

¹ This study is a part of the HERD: "Higher Education for Social Cohesion Cooperative Research and Development in a Cross-border Area" (HURO/0901/253/2.2.2.) research project and supported by the European Union European Regional Development Fund.

ity, where we differentiate between churchly religious, religious in their own way and non-religious students. Then we analyze the relationship between the different dimensions of religiosity and the students' volunteering. Finally, we create three clusters based on the motives of students' volunteering (traditional, mixed, mixed but not résumé building motives), and we examine the relationship of cluster membership and the dimensions of religiosity.

CONFESSIONAL LANDSCAPE

Religiosity is a multidimensional phenomenon, and its thorough investigation is inevitably important. Although we can differentiate five dimensions of religiosity (practice, ideology, knowledge, experience and consequences), we usually classify the types of religiosity only according to personal and community factors (Glock-Stark 1968). However it is very interesting to compare the data measured in different religious dimensions, especially the first four dimensions and everyday life behavior. If we interpret voluntary actions as a potential consequential dimension of religiosity, consequences in the day to day life can be strongly consequent and inconsequent with the dimensions of practice. Obviously, it depends on the cultural, contextual norms acquired both in the family and within the wider community. In this paper we wish to investigate the association between religious practice and voluntary work, and the consequences of the religiosity among Central and Eastern European students twenty years after the collapse of communist states.

As for religious affiliation the first issue is the confessional identity. Based on the recent research in the sociology of religion, we can state that Euro-secularism characterizes post-communist countries in a different way, than it did in the western European societies (Zulehner et al. 2008). Some of them are considered the most religious countries in Europe, e.g. Romania. Researchers found a few alternative explanations for this situation, and one of them based on confessional landscape. There is no doubt the fundamentally mono-confessional blocks of Europe have been replaced by the broadest and most manifold multi-confessional belt here:

Catholics, Protestants, Orthodox and also south Muslims live close to each other. Ethnic and confessional factors are interrelated in multiconfessional and multiethnic states and religiosity is stronger in those regions where confessional affiliation functions as a central component of identity. As for the confessional landscape of the Central Eastern European region, it is supposed to be an influential factor within the present religious setting. Secularization has been more intensive in partly monoconfessional Protestant countries, and the proportion of religious Protestants has decreased. The most secularized culture is displayed in the previous provinces of East Germany and the Czech Republic. Although, according to the supply-side theory, confessional pluralism stimulates religiosity, some researchers consider confessional diversity as the weak point of resistance to state-facilitated secularization, because in this situation the representatives of the state-party used effectively the “divide et impera” tactics. In Hungary this worked very efficiently.

THE CHARACTER OF THE RELIGIOUS PRACTICE IN POST-COMMUNIST COUNTRIES

According to latest international comparative studies, Romania is the most religious country in Europe. It is a multiethnic and multiconfessional state, but obviously the regional differences are very striking. Orthodoxy is a very dominant confession in eastern and southern part of the country. Compared to western Christianity the orthodox religiosity seems to be more stable and stronger in the religious practice. The orthodox churches traditionally have had stronger ties with the state, than Roman Catholic and Protestants in central Europe, but we do not have enough research findings regarding their role during the communist period. The ideological dimension of the orthodox religiosity is more traditional within established institutions of public religiosity. As for the balance of religious knowledge and experience, we can state, that the emotional dimension is more important in the orthodox communities, than the intellectual thinking, suspicions and reflexive analysis as, for example, in some protestant confessions. In what regards the consequences, we have a small amount of

information for comparison; only Tomka revealed a lower level of satisfaction with political transformation and democracy (Tomka 2005). What seems to be a highly distinct characteristic is the unity of the religious community of belonging to church and a very strong homogeneous religious practice in all social strata and age groups (Tomka 2005). The north-western part of the country (including the investigated region) is a multi-confessional and multiethnic region that seemed to be more religious than other Central European areas.

After the Communist takeover, different worldviews and ways of thinking, in particular faith-based world views, were declared to be a dangerous enemy of communism in Hungary too. Religious education continued within the parishes, but it could attract only very few children. People who were affiliated to any of the religious communities became stigmatized, and a number of clergymen who attempted to organize activities for young people or small communities were harassed. While the several forms of indoctrination and persecution continued until the 1990s, the so-called soft dictatorship revealed a much more substantial religious change in Hungary. This contributed to the unambiguous religious revival after 1978 (Tomka 1999), and paved the way for “a reflex-like crude individualism aiming at the accumulation of material wealth and survival” (Hankiss 1986).

In the western part of Romania and Ukraine there have been compact indigenous Hungarian ethnic minorities since 1920. Although, this region is characterized by a significant Protestantism among Hungarians, there is a significant gap within the levels of religiosity within the ethnic Hungarians and within those in their home-country. Probably, this can be explained by their plural religious context. Until recently, religion has been one of the pillars of ethnic Hungarians’ national identity in the reviving Orthodox context in Romania and in Ukraine.

STUDENTS’ RELIGIOSITY

In the special tripartite structure of the religiosity of the Hungarian society, churchly interpreted religiosity (people who practice their religion within a church) and non-religiosity are two smaller groups of about the same

size. Almost every second person claims to be religious in their own way (Tomka 1991). Essentially, the same classification applies to young people as well. Tomka observed that the basic indicators of social status are very strongly, but negatively interrelated with religiosity, but in the recent years the tendency seems to have weakened with respect to the frequency of churchgoing. For example, the most highly qualified people (with university degrees) follow the path of the least qualified people. Among young people, highly qualified parents are already overrepresented on both ends of the scale, and practicing young church members come not only from more educated background, but also from those with economically higher-status backgrounds, especially in big cities (Rosta & Tomka 2010). Young people increasingly practice their religion in small communities, which often surpasses or even replaces their practice in the large community. All the research done among young people unanimously contends that religion-based voluntary membership is by far the most popular organized activity among young people, even more popular than sport activities (Pusztai 2009). There are considerable differences between the ethnic Hungarian minority and home-country youths' religiosity, as more of those belonging to the minority are practicing religiosity (Pusztai 2011).

RELIGIOSITY IN THE SCHOOL-SYSTEM

During the communist regime all the schools were nationalized, religious associations and civil movements were eliminated from the public life. In Romania, there were no denominational schools, while in Hungary only ten denominational secondary schools were allowed to exist under strict limitations (Pusztai 2006). In the new state-controlled schools, teachers and students were constrained to acquire and propagate the Marxist ideology. It was a particular subject of instruction; moreover, aggressive atheism penetrated all the elements of the curricular and of the extracurricular activities and youth movements. Religious students who expressed their religiosity were discouraged or excluded from applying for higher education. The special socialist model of higher education was widespread in this region, scientific achievement was usually replaced by political rela-

bility and students' worldview was controlled by the higher education enrolment (Görgöy 2001). This caused social and educational disadvantages of the religious people. Even nowadays, the highly influential subculture of intellectuals is mainly secular in these countries and this phenomenon seems to be an even more predominant feature among the higher education of post communist countries (Smolicz et al. 2001). Following the political transformation in Central and Eastern Europe, one of the most important challenges of restructuring the educational system was how the different cultural groups would be able to ensure pluralism in education to their children after the domination of the totalitarian ideology. It is obvious that a large part of the youth can experience personal religious practice in their families, even in the religiously polarized Hungary one fifth of the youth meet religiosity in their narrower family environment, but in more religious regions, two thirds of them anticipate it. Praying is a rarely common activity even in the more religious regions; it is possibly an individual practice of family members.

Despite this fact, our research results have revealed that higher education studies seem to be a highly important stage in the shaping of the individual's cognitive, political and religious attitudes. The results of the research conducted by Newcomb at the Bennington College that the higher education studies have triggered essential spiritual changes depending on the various institutions has also been reinforced by recent investigations (Feldman & Newcomb 1969, Schreiner 2000, Morris et al. 2003, Astin et al 2011, Pusztai 2009, 2011). However, the religiosity of the students seems to be more up-to-date than that of the generation of the parents, as this religiosity is based on small communities rich in personal relationships, seeking personal attachment rather than the traditional churches. It may also be observed that they are efficiently able to make use of modern mass media in order to maintain the ties between small communities. In this paper we have attempted to find out whether this new generational, modern religiosity can apply to the university students as a whole in this region, and finally if a kind of unified attitude to volunteering is being established or the cultural diversity will also be represented in this respect as well.

VOLUNTEERING AND TYPES OF VOLUNTEERING

In our paper we examine the relation of religiosity and voluntary activity of higher education students. The common elements of volunteering are as follows: it is a non-obligatory activity, it is carried out for the benefit of others (individuals, specific organizations or society as a whole), it is unpaid and normally it takes place in an organized context (Voicu & Voicu 2003, Meijts et al. 2003, Wilson 2000, Chaan & Amroffell 1994, Handy et al. 2010, Dekker & Halman 2003, Bartal 2010).

We can differentiate between traditional and modern motivations of volunteering. The traditional motivations are based on altruistic values (being useful for the society, doing something for others) and on the importance of social interactions and community. The modern motivations include career development, personal growth, work experience, professional improvement, gaining information, developing and practicing skills, getting a job more easily, enlarging human capital, making friends, meeting people with similar interest, useful leisure activity (learning and practicing sports and cultural activities). Among young generation the mixed motivation type is also frequent: e.g. helping others is important for the students with modern motivations. (Perpék 2012, Czike & Kuti 2006, Stefanescu & Osvat 2011, Handy et al. 2010)

The new type of volunteering is strongly related to modern motivations of volunteering. Handy et al. (2010) called one of the new types of volunteering among higher education students the *career-related résumé building volunteering* (e.g., they do voluntary work, because they can put such experience in their CVs). Due to volunteering the students can convert the acquired cultural and social capital into economic capital later on, when they seek and find jobs. This new type of volunteering is usually goal-oriented, concomitant with more freedom and autonomy, it is a short-time activity and it takes place in a flexible organizational frame work.

Another type of new volunteering is the *cultural or leisure oriented volunteering* among the young generation. Inglehart (2003) showed that volunteering has not decreased these days, only the traditional type of volunteering is less frequent. The young volunteers perform activities in a more flexible organizational framework, mainly in charitable and sports

associations. However, concerning leisure-time volunteering, it is still important that the volunteer should work for the benefit of others (function and task tackling).

In our previous research we examined the group membership ratios of higher education students, and based on this, we tried to make predictions regarding the voluntary activity of the students, especially the students' voluntary activities regarding the potential leisure time. We have found that the participation rate in such groups (organizations, clubs etc.) is quite low compared to Western European countries. Only few students are members of such groups, and the number of potential groups is quite low as well, in the examined region. (Fényes & Kiss 2011a,b, Fényes & Pusztai 2012)

RELIGIOSITY AND VOLUNTEERING

Based on several studies, religiosity – especially regular churchgoing – enlarges the probability of volunteering. Voicu & Voicu (2003) showed that in Romania it is the fact of belonging to a religious community that is important concerning volunteering, not the personal religious practice (e.g. regular praying). Based on a 2008 research study among the volunteers of non-profit organizations, Bartal (2010) emphasizes the fact that among socio-demographic factors, religious people are overrepresented among volunteers in Hungary.

It is also demonstrated that social capital variables are stronger predictors of volunteering than socio-demographic factors, and religiosity as a social capital indicator increased the probability of volunteering (Perpék 2012). Hodgkinson (2003) has also demonstrated that among the social capital effects on volunteering, active engagement in religious institutions is a strong predictor of volunteering.

Our previous results showed that at the University of Debrecen the religiosity increased the volunteering. 28.4% of students, who were religious in their own way, did voluntary work, which is higher than the average, but the regular churchgoers volunteered even at a higher rate (45%), which is in accordance with the literature. (Fényes & Kiss 2011a,b) Our hypothesis

is that religiosity increases especially the probability of the traditional type of volunteering among higher education students (this hypothesis will be controlled later on in this paper).

Based on our previous data, 12.3% of students are participating in religious groups at the University of Debrecen, which can involve various voluntary activities, such as accompanying and managing, providing food and drink on the occasion of social gatherings of young people, helping the homeless in e.g., ecumenical organizations (a qualitative analysis of volunteering among higher education students can be seen in Fényes' et al. (2012) work).

METHODS AND EXAMINED VARIABLES

In our research, we used the database of the HERD research. To examine the research questions, quantitative data are used. We conducted the data-analysis with the SPSS program; we used frequencies, crosstabs and cluster analyses.

The examined variables were: (1) if the students volunteer during the studies or not, (2) if yes, why does he/she volunteer (with 6 possible answers), (3) the different dimensions of religiosity (praying –, internal religiosity, churchgoing – external religiosity), self categorization of religiosity (for example, clerical religious or religious in their own way or not religious), (4) and finally the denomination of students.

RESULTS

The dimensions of religiosity by countries

Belonging to a denomination is an important aspect of several dimensions of religiosity. It reveals that a family's identity is or was shaped by an awareness of belonging to a cultural system and a community that is wider than the extended family, place of residence or region, even if religious

practice today is less frequent than before. Four fifths of our student sample claimed to belong to a denomination, a very high rate compared to the Hungarian data. Theories that give macro-level explanations may as well attribute this phenomenon to a denominational diversity, to free and conscious decision-making after the fall of the system of totalitarian ideology or to superficial socialist modernization that left the profound structure of society untouched (Iannaccone 1991). Owing to the multiethnic political composition of the region, the functions of religious identity are expanded by the intertwined nature of national and religious identities (Titarenko 2007, Doktor 2007).

As shown in our earlier research, the surveyed region has a special status in terms of denominational composition, as it is one of the multiconfessional areas of Europe, which, on the contrary, is predominantly made up of monoconfessional units. In our earlier research conducted among students of institutions where the language of instruction was Hungarian, multiconfessionalism was indicated by the segment of Greek Catholic and Protestant students, which was higher than in other countries of the region. Our extended sample, which is still being processed and includes both state and minority-language institutions, reinforces the image of a multiconfessional student society. Denominational diversity tends to result in mixed marriages and the possible dual denominational identity of the young generation. Our sample, however, contained hardly any (as few as 23)² dual identity respondents, which suggests the fact that denominational identity is fairly stable.

² The distribution of students with dual denominational identities: 8 Roman Catholic – Greek Catholic, 3 Reformed – Orthodox, 4 Lutheran – Reformed, 1 Roman Catholic – Jewish, 1 Reformed – Jewish, 2 Unitarian – Reformed, 1 Unitarian – Roman Catholic, 1 Roman Catholic – Orthodox, 1 Baptist – Roman Catholic, 1 Reformed – Baptist.

Table 1

The confessional composition of the students by country in the border region³ (%)

	<i>Hungary</i>	<i>Romania</i>	<i>Ukraine</i>	<i>Total</i>
Reformed (Calvinist)	34.3	21.0	61.5	28.9
Orthodox	0.2	38.2	2.8	18.8
Catholic	21.8	14.5	22.0	18.3
Greek catholic	10.9	2.6	7.3	6.7
Baptist	0.4	10.0	0	5.0
Pentecostal	0.1	1.7	0	0.9
Evangelical	1.0	0.6	0	0.8
Jewish	0	0.6	0	0.3
Unitarian	0	0.6	0	0.3
Other	0.8	3.9	1.8	2.3
No confession	14.9	0.8	1.8	7.5
No answer	15.6	5.4	2.8	10.2
Altogether	100.0	100.0	100.0	100.0
N=	1295	1323	109	2727

Chi-square: ***

Source: HERD database 2012, N=2728

The table clearly shows that it is the student sample from Romania that has the most diverse confessional composition in the surveyed region. Those of them who have a definite denominational identity can be classified into three major groups: one third belongs to the Reformed or other Protestant denominations, over one third are Orthodox, and Catholics make up only one sixth. As for the Ukrainian students, they are the least heterogeneous group in terms of confessional composition. They have the lowest rate of students with no denominational identity or refusing to answer. In the Hungarian sub-sample of the region, the three major divisions are approximately of the same size: the Reformed and Catholics make up one third each, and 30% do not belong to a denomination or refused to answer.

³ In the following tables, $0.01 < p < 0.05$ is marked by *, $0.001 < p < 0.01$ is marked by **, $p < 0.001$ is marked by ***, and NS is non-significant relation by gender according to the Chi-square test.

PERSONAL RELIGIOUS PRACTICE

Modern religiosity is characterized by the priority of the personal religious practice or of the privatized religion over communal practice. The two ways, however, do not exclude each other but exist parallelly. Our earlier research clearly showed that churchgoers (people with communal religious practice) are a subset of people with personal religious practice (Pusztai 2011). The most typical indicator of personal religious practice is the frequency of praying. Yet it is very difficult to mark out the group of people praying regularly, as the actual frequency may vary. During our research we have always left it up to the respondents to judge what they mean by regularity. Our earlier survey among students attending Hungarian-speaking universities revealed that nearly 40% of them had regular personal religious practice. In our present sample 16.6% pray more than once a day, 23.9% once a day, 9.8% more than once a week and 4.5% once a week, so almost 60% have regular personal practice. One fifth of the students pray less frequently than that, another fifth never pray and only a very low percentage (5%) refused to answer.

Praying daily suggests very strict and strong personal religious practice. Being familiar with the lifestyles of today's young people, we had assumed that only a very insignificant minority would do that. On the whole, however, over two fifths of the students turned out to have serious daily religious practice, which implies the existence of student groups with strong and constant spiritual needs. On the other hand, our data show that the state borders serve as clear dividing lines as to the frequency of personal religious practice. Not only is it important because three thirds of the Romanian and Ukrainian sample students pray regularly on their own or in a community but it also indicates that in families and local communities personal religious practice is a natural part of everyday life. Regarding the Hungarian students, over one third of them pray regularly and frequently, but overrepresented are those who rarely pray, or rather never at all.

Table 2
Frequency of personal religious practice by country (%)

	<i>Hungary</i>	<i>Romania</i>	<i>Ukraine</i>	<i>Total</i>
Praying daily	24.2	58.6	62.6	42.9
Praying weekly	12.8	17.9	13.1	15.3
Rarely	24.6	17.5	15.9	20.7
Never	38.5	6.0	8.4	21.1
N=	1192	1282	107	2728

Chi-square***

Source: HERD database 2012, N=2728

Having examined personal religious practice by denomination, we found that in many respects the state borders proved to be much more powerful than denominational ones. As for the correlation between confessional composition and religious practice, our data shows clearly that such booming denominations as Baptists and Pentecostals as well as other ones that appeared after the political transformation can be characterized by strong personal religious practice. Among the large, historical denominations it is the Orthodox that stands out with their active religious practice, followed by the Reformed and Greek Catholics slightly behind them.

Table 3
Frequency of personal religious practice by confession (%)

	<i>Ortho- dox</i>	<i>Catholic</i>	<i>Greek catholic</i>	<i>Refor- med</i>	<i>Other protes- tant</i>	<i>Jew</i>	<i>Other</i>	<i>No confes- sion</i>	<i>No answer</i>
Daily	52.0	34.4	45.9	40.0	87.3	71.4	87.1	5.6	26.2
Weekly	25.1	15.7	9.8	17.9	4.8	28.6	8.1	3.0	7.6
Rarely	19.4	29.0	25.7	25.8	4.8	0	1.6	7.6	12.8
Never	3.5	20.9	18.6	16.3	3.2	0	3.2	83.8	53.5
N=	510	489	183	772	189	7	62	198	172

Chi-square***

The values written *cursively* indicate that the number of people into that cell was considerably higher than what was expected in the case of random array.

Source: HERD database 2012, N=2728

However, when we compare the three countries with regard to the correlation between confession and personal religious practice, it makes our picture of students' religiosity subtler. Owing to their roots, the Reformed have always had strong personal religious practice with half of them praying on a daily or weekly basis in Hungary, whereas half of the Catholics pray weekly or even more rarely. Yet in another religious environment, in Romania, small Protestant communities with their outstanding daily religious practice are followed by Orthodox and Reformed students with the equally intense religious practice of the two.

THE RELIGIOUS PRACTICE WITHIN THE COMMUNITY

During our recent regional research we have found that one fourth-one third of the students in the border region go to church regularly, and about one fifth-one fourth of them attend small communities. The rate of students with religious practice increases slightly as they advance in their studies. This is in accordance with the findings of international, national and previous regional research, which has all concluded that there is an increase of the religiosity in parallel with the growth into adulthood (Tomka 2010, Hámori & Rosta 2011). Researchers of education have been prompted by this phenomenon to study the influence of the institutions and the institutional context. They have come to the conclusion that with respect to the relationship-dependent indices of religiosity there is an apparent shift during higher education (Pusztai 2009).

In accordance with the findings the other research revealed, the overall frequency of churchgoing is lower than that of personal religious practice. As we assumed beforehand, it may be partly due to the fact that the surveyed region is not dominated by the Catholic Church, where weekly churchgoing is strictly required. Because of the multiconfessional character of the region and the heterogeneity of requirements concerning religious practice, we accepted "a few times a month" as regular communal religious practice. This approach is supported by the fact that today's students show a growing tendency towards attending small communities instead of large ones for their religious practice (Pusztai et al 2012).

Table 4
The religious practice within the community by countries (%)

	<i>Hungary</i>	<i>Romania</i>	<i>Ukraine</i>	<i>Total</i>
Weekly, a few times a month	16.8	58.5	64.2	39.4
Rarely	43.0	36.7	30.2	39.3
Never	40.2	4.8	5.7	21.3
N=	1201	1278	106	2585

Chi-square***

Source: HERD database 2012, N=2728

There is a striking difference between the students in Hungary and the students in the other two countries. While only one sixth of the Hungarian students belong to a local religious community, two thirds of the Romanian and Ukrainian students go to church on a regular basis. The difference is very significant, considering that all the students belong to the same age group; moreover, as they all study in institutes of higher education, their lifestyles must be very similar. Besides studying, they establish relationships, sit at their computers and, in principle, they are free to continue their studies anywhere in Europe. Thus we attribute the difference to each country's own religious climate, which has been path-dependent in each country and now shows a very stable character. Religious climate has been brought about by the joint effect of the confessional composition and the political context of religiosity. We have observed that although there are constant features of the religious practice of each denomination, their members' behavior in a specific environment is strongly influenced by the confessional composition, the interaction between the different communities and the political treatment they have received during the past five decades.

By now it has become obvious that as well as in the case of personal religious practice, it is other Protestant denominations such as Baptists and Pentecostals that are the most active churchgoers. Orthodox students come second, with half of them attending church weekly or a few times a month. Catholics and the Reformed community are well behind the above two groups as far as their religious activity is concerned.

Table 5
Frequency of religious practice in community by confession (%)

	<i>Ortho- dox</i>	<i>Catho- lic</i>	<i>Greek catholic</i>	<i>Refor- med</i>	<i>Other pro- testant</i>	<i>Jew</i>	<i>Other</i>	<i>No con- fession</i>	<i>No answer</i>
Frequently	51.0	36.2	34.3	32.0	91.5	33.3	88.5	1.5	22.4
Rarely	45.7	46.4	48.1	51.5	4.8	66.7	4.9	11.9	17.6
Never	3.3	17.4	17.7	16.5	3.7	0.0	6.6	86.6	60.0
N=	510	489	181	778	189	6	61	202	170

Chi-square***

The values written cursively indicate that the number of people into the given cell was considerably higher than what was expected in the case of random array.

Source: HERD database 2012, N=2728

It is very informative to examine the differences among the countries in the religious practice of different denominations and it provides further proof of the separate religious climate of the countries. State borders, no matter how open they are, serve as major barriers with regard to communal religious practice. In accordance with our nationwide statistics, one sixth of the Hungarian sample students go to church, and so do over half of the Romanian students and almost two thirds of the small Ukrainian sub-sample. Although each denomination's requirements regarding the religious practice reach beyond borders, it is interesting to observe that in Hungary, the Catholics are more active regular churchgoers than the Reformed, whereas in the Romanian sub-sample, the Reformed, the Catholic and the Orthodox students are equally active, with half of each group going to church regularly, and even so, they are still behind the activity rate of other Protestant denominations.

Frequent churchgoing is not only a useful indicator of religiosity, but it can also be regarded as a sign of belonging to a relationship network. Membership means that with the help of one's fellow-members one has access to information and receives and does favors. This has an outstanding relevance to our subject as such networks are sources of voluntary work: firstly, because the condition of taking part in church-organized charity events represents access to the information that spreads within a community; secondly, because through the community membership one

establishes a lot of loose relationships that offer opportunities for good deeds.

The analysis of the students' religious self-classification provides further information. Earlier research in the region showed that almost every second student claimed to be religious in their own way, and about 14–16% claimed to be religious according to the teachings of the church, which indicated a higher degree of religious adherence than corresponding nationwide Hungarian data. Besides, the number of definitely non-religious students was also below the Hungarian national rate (Hámori & Rosta 2011).

Religiosity according to the teachings of the church means that someone is following the instructions of the Church. Considering the above patterns of personal and communal religious practice it is no wonder that only 12% of the Hungarian students classified themselves as such. In contrast, the rate of adherence to a church among the students in Romania and Ukraine is over one third. It is noteworthy that the percentage of hesitant individuals and students who are religious in their own way is more or less similar in each country and the only significant difference is among the rates of non-religious students, which is the highest in Hungary.

Table 6
Self-categorized religious identity of students by countries (%)

	<i>Hungary</i>	<i>Romania</i>	<i>Ukraine</i>	<i>Total</i>
Religious according to the teachings of the church	12.5	37.4	38.9	25.8
Religious in their own way	43.9	45.9	49.1	45.1
Do not know	8.6	9.4	5.6	8.9
Not religious	26.7	4.3	3.7	14.8
Explicitly not religious	8.2	3.0	2.8	5.4
N=	1275	1213	108	2596

Chi-square***

The values written cursively indicate that the number of people into the given cell was considerably higher than what was to be expected in the case of random array.

Source: HERD database 2012, N=2728

We analyzed the correlations between denominations and religious self-categorization first in two, then in three dimensions. It occurred to us

that it is not the members of the traditional historical denominations who are the most loyal to their churches, but new Protestant denominations that have been rapidly gaining ground recently. As for the Catholics and the Reformed, only one fifth-one fourth of their members can be classified as religious according to the teachings of the church (this rate is somewhat higher among Orthodox students), and about every second of them is religious in their own way. The religious mobility of the latter group is diverse (Gereben 1997). Some of them are disappointed believers distanced from their churches, others select parts from dogmas and regulations according to their own judgment. This distanced attitude is not at all typical for members of the Neo-Protestant and other new communities.

Table 7
Self-categorized religious identity of students by confessions (%)

	<i>Orthodox</i>	<i>Catholic</i>	<i>Greek catholic</i>	<i>Reformed</i>	<i>Other protestant</i>	<i>Jew</i>	<i>Other</i>	<i>No confession</i>	<i>No answer</i>
Religious according to the teachings of the church	28.8	20.1	25.7	21.2	75.7	16.7	75.4	1.0	13.7
Religious in their own way	52.9	54.4	54.6	54.2	15.1	66.7	13.1	12.8	25.1
Do not know	12.6	8.9	6.6	9.8	2.2	16.7	3.3	3.9	10.9
Not religious	4.7	11.8	10.4	12.9	4.3	0	3.3	52.2	37.1
Explicitly not religious	1.0	4.9	2.7	1.9	2.7	0	4.9	30.0	13.1
N=	183	784	6	493	185	507	61	203	175

Chi-square***

The values written cursively indicate that the number of people in the given cell was considerably higher than what was expected in the case of random array.

Source: HERD database 2012, N=2728

Whereas in Hungary, historical denominations can count on one sixth of their members at the most, as devout followers, in Romania and Ukraine, where there is a very strong competition among denominations, proclaim-

ing one's adherence to a church and standing up for one's religious community have an increased value. In Romania 27–28% of Reformed, Catholic and Orthodox students claim to comply with the teachings of their churches, whereas in new Protestant communities an overwhelming majority of four fifths does so.

We must find an answer to what has led to such huge cultural gaps between countries in a region which, with respect to education, is so unified both in its past and prospective future, and within a generation that was born after the political transformation, uses the internet with ease and moves freely in the world. The state borders are no dividing lines regarding the degree of urbanization or technological modernization. The differences in religious climate can be attributed to the different nature of the former persecution of religion in each country. There was a systematic religious persecution in Romania and Ukraine (member of the Soviet Union at that time) until the very last decades, before the political transformation. However, religious socialization took place in the families and local communities, which tightened their ties and joined forces for the sake of survival. In Hungary, on the other hand, the so-called soft dictatorship loosened its vigilant control of religion in the 1970s and even seemed liberal or at least indifferent in that respect. The policy of that time offered the families hope of financial advancement and, as a result of the materialistic thinking and individualization, multigenerational families and local relationship networks, the traditional scenes of religious socialization, were either reorganized functionally or suffered important damage. It was already pointed out by the researchers of the time that the process led to “empty individualism” (Hankiss 1986) replacing the traditional-religious way of thinking, and it was even passed down to generations born after 1990.

VOLUNTEERING BY COUNTRIES

All in all 29.8% of students did voluntary activities during their studies in the Partium region, but there are some differences between the examined countries (see Table 8).

Table 8
Students' volunteering by countries, in the Partium region (%)

	<i>RO</i>	<i>HU</i>	<i>UKR</i>	<i>Total</i>
Did volunteering (%)	38.81	20.79	31.19	29.84
Not (%)	61.19	79.21	68.81	70.16
N	1242	1246	109	2597

Chi-square***

Source: HERD database 2012, N=2728

As we can see the Romanian students are the most active in volunteering, and Hungarian students are the least. This result is contrary to our previous results (see Fényes & Pusztai 2012), where we found that at the University of Debrecen only the more wealthy students can afford to do voluntary activities, due to the fact that the university is situated in the relatively underdeveloped region of Hungary. The financial situation of the Romanian and Ukrainian students is worse than that of the Hungarian students, so we can suppose that in these countries, the voluntary work will be less frequent than in Hungary. But our present data shows the opposite. The reason for this could be that as we have already seen, among the Romanian and Ukrainian students there are much more regular churchgoers, and based on the literature, we suppose that it is why voluntary activities are more popular among them.

CONFESSIONAL COMPOSITION AND VOLUNTEERING

Table 9
Students' volunteering by denomination in the Partium region (%)

	<i>Did volunteering (%)</i>	<i>Not (%)</i>	<i>N</i>
Orthodox	31.4	68.6	507
Catholic	26.9	73.1	480
Greek catholic	20.0	80.0	180
Reformed	27.1	72.9	764
Other protestant	60.5	39.5	177
Jew	50.0	50.0	4
Other confession	66.7	33.3	60
No confession	16.1	83.9	205
No answer	27.9	72.1	222

Chi-square ***

Source: HERD database 2012, N=2728

As we can see in Table 9, concerning the confessional composition and the students' volunteering, the other (not Reformed) Protestants and students belonging to another (not mentioned) confession do volunteering at a relatively high rate⁴, as the active citizenship might be popular among them. Reformed and Catholic students volunteer around the average and Orthodox students' rate is a little bit higher than the average (this last result is in accordance with our previous result, as students from Romania volunteer most frequently, and Orthodox confession is the most frequent among them as well). As we expected, the students that did not belong to any confession volunteer less frequently; Greek Catholic students volunteer as well under the average.

VOLUNTEERING AND THE DIMENSIONS OF RELIGIOSITY

In the theoretical part of our paper we have shown that churchgoing increases the voluntary activities more than the personal religious practice,

⁴ There were only four Jewish students so we did not examine their rate of volunteering.

but all in all, religiosity increases the volunteering of higher education students.

Table 10
Students' volunteering and self-categorization of religiosity
in the Partium region (%)

	<i>Churchly religious</i>	<i>On their own way</i>	<i>Do not know</i>	<i>Not religious</i>	<i>Explicitly not religious</i>
Did volunteering (%)	46.45	27.55	21.59	17.51	17.99
Not (%)	53.55	72.45	78.41	82.49	82.01
N	648	1129	227	377	139

Chi-square***

Source: HERD database 2012, N=2728

As it can be seen in Table 10, in accordance with the literature and our previous results, the religious students (churchly religious students and students religious in their own way) took part in volunteering actions in a higher rate (34%) than the overall average (30%), and volunteering of churchly religious students is much higher than the average (46%) which is in accordance with our previous results at the University of Debrecen. Students who are religious in their own way did voluntary activities under the average (27.5% compared to 30%), but this result is higher than the volunteering of non-religious students, and those students who do not know whether they are religious.

Further on we can compare the frequency of volunteering among regular prayers and regular churchgoers, and we can control the findings of the literature, that personal religious practice is less important concerning volunteering than churchgoing.

Table 11
Students' volunteering and personal religious practice in the Partium region (%)

	<i>Praying daily (%)</i>	<i>Not (%)</i>
Did volunteering (%)	40.98	22.38
Not (%)	59.02	77.62
N	1059	1443

Chi-square***

Source: HERD database 2012, N=2728

Table 12
Students' volunteering and regular churchgoing in the Partium region (%)

	<i>Churchgoing weekly (%)</i>	<i>Not (%)</i>
Did volunteering (%)	49.84	23.5
Not (%)	50.16	76.5
N	632	1877

Chi-square***

Source: HERD database 2012, N=2728

As we can see in Tables 11 and 12, in accordance with the literature and our previous results, nearly 50% of those students who are regular churchgoers did voluntary work during their studies, but the effect of the personal religious practice (measured by the regularity of praying) is smaller: 41% of the regular prayers did voluntary work. But it can also be seen, that regular churchgoers and prayers did voluntary work at a higher rate than the average student (the overall average of volunteering is 30%).

TYPES AND MOTIVATIONS OF VOLUNTEERING

For the first step, we created three clusters from the motivations of volunteering (see Table 13). Only the students who did volunteering were examined, and the examined question was why he/she did volunteering. The students could choose between six possible answers (see Table 13, 1: yes, 2: no), they could chose two or more answers at the same time, as well. As we can see, the cluster memberships are more or less similar, around one third of students participate in each cluster.

Table 13

Cluster centers (K-means clusters) according to students' motivations for volunteering in the Partium region (1: yes, 2: no)
(only those who did volunteering)

	<i>Clusters</i>		
	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
To recording the CV	1.00	1.89	2.00
Work practice	1.03	1.65	1.05
Making friends	1.05	1.81	1.01
Helping others	1.09	1.22	1.05
Usefully spending leisure time	1.24	1.53	1.30
Learning languages	1.35	1.93	1.46
N	259	220	296

Source: HERD database 2012, N=2728

The first cluster may be called volunteering with mixed motives (traditional and new), as all the six motives were important for them (the cluster centers are close to 1). The second cluster includes traditional volunteers, where helping others was the most important factor (the cluster center is around 1); while all other motives were much less important (the cluster centers around 2), only the spending leisure time in a useful manner` motive was more or less important to them. The third cluster may be called as mixed (traditional and new) motive for volunteering, but not résumé building volunteering, as they do not want to record the voluntary activity into their CV. It is interesting that clearly, a new type of volunteering was not found, as the motive of helping others was important for all of the volunteers, which is in accordance with the literature and with our previous findings.

Table 14

Cluster membership (%) by countries
(only those who did voluntary activity) (3 clusters)

<i>Cluster membership</i>	<i>RO</i>	<i>HU</i>	<i>UKR</i>
mixed all (1)	38.17	27.80	8.82
traditional (2)	25.31	33.59	32.35
mixed but not CV (3)	36.51	38.61	58.82
N	482 (100%)	259 (100%)	34 (100%)

Chi-square***

Source: HERD database 2012, N=2728

As shown in Table 14 there are significant differences in the cluster memberships by countries. Among the Romanian students there were the largest proportion of students who did volunteering during the studies and this could cause the fact that traditional volunteering among the Romanian volunteers is a little bit less frequent than in Hungary and Ukraine (the majority of Romanian volunteers have mixed motives). Among all the Romanian students (not just the volunteering) the traditional volunteering could be as frequent as in the other two countries.

In Romania and Hungary the distribution of the students is quite equal among the three clusters, but Ukraine shows different tendencies. Among Ukrainian students the mixed motives seem to be the most popular, without résumé building motive and the mixed attitudes with all motives are less popular. This result might be due to the fact that the employers in Ukraine possibly, do not account for voluntary work of the students, when they apply for jobs. Handy et al. (2010) found that in the US and Canada the students' volunteering is the most important positive signal for employers, but in other countries this is still less important. As in the Partium region, the most underdeveloped area is the Transcarpathian Region, for the employers, volunteering is not an important signal yet, and this could cause the young volunteers do not want to record this activity into their CV.⁵

In the theoretical part of our paper we have supposed that the traditional type of volunteering is more popular among religious students. But our further results show that between the different dimensions of religiosity (personal religious practice, churchgoing and self categorization of religiosity) and the motivations of volunteering (the cluster membership variables) there were no significant relationships. This can be due to the fact, that as we showed in our previous paper (Fényes & Pusztai 2012), among the value preferences, the preference of helping others increased

⁵ When we create only two clusters (one cluster was the traditional type of volunteering, as helping others was the most important motive and the other cluster could be characterized by mixed motives, as all motives were important) most of the Ukrainian volunteers belonged to the traditional type of volunteering, and Romanian and Hungarian students' distribution among the two clusters was more or less similar (in Romania the mixed type, and in Hungary the traditional type showed a slight advantage).

the probability of volunteering among all students. Now, we have found quite similar result, as among the motives of volunteering helping others was important for all volunteers, irrespective of their religiosity. Furthermore, during our present research, the new type of volunteering could not be detected, and this might be another reason, why religious and non-religious students do not differ by motivation-cluster memberships. But it is still an interesting result that the traditional type of volunteering is not more popular among religious students.

In order to analyze this result more thoroughly, we have separately examined the six reasons for volunteering and the dimensions of religiosity, and this time we found certain significant relationships. Making friends as reason for volunteering is significantly more popular among non-religious students. This could be due to the fact, that religious students are linked to small and large religious communities considerably, they might have good friends within these communities, so for them it is not that important to make friends by means of volunteering.

Helping others as another reason for volunteering– not surprisingly – is significantly more popular among churchly religious volunteers, religious in their own way, among regular churchgoers and regular prayers in accordance with our previous results and the results of Bocsi & Tornyi (2012). But our results show as well, that it is more popular among explicitly non religious students. This can be due to the fact that the non-hesitating, explicitly non-religious students might prefer humanistic values, and helping others is important for them as well.

We have got quite similar results concerning spending leisure time usefully as reason for volunteering. It is significantly more popular among explicitly non-religious students and among regular churchgoers. They are the non-hesitating students; they have more concrete value preferences, with more consciousness. The churchgoers' attitude is not surprising, but the attitude of the explicitly non-religious students needs further explanation. Again, this group might prefer humanistic values, and due to this fact they might have a more active attitude in civil life. They might have stronger faith in democratic institutions, and for political reasons they are more active in civil life. But hesitating students (who do not know if they

are religious or not, but not explicitly non-religious) can have more passive attitude.

SUMMARY

In the theoretical part we have examined the religiosity of the higher education students, the volunteering of students and the relationship between them. In what concerns the types of volunteering, we distinguished, based on the literature, between the traditional and the new type of volunteering, the motives for the first one being the desire to help others and belong to the community, while the motives for the second one could be for example the résumé building motive (to record the voluntary activity in the CV, work practice), making friends or spending leisure time usefully.

Concerning students' religiosity we found that regarding the religious practice, there are considerable differences among the surveyed student groups. The range of denominations is the widest in Romania; using the terminology of the religious market theory, religious competition is the fiercest there. Even members of those denominations that are quite passive in the other two countries have a more active religious practice and are bolder in expressing their religious identity.

However, compared to the members of the Orthodox Church, the small Protestant denominations are much more active in their religious practice. Although members of the Orthodox Church are also active, especially in going to church and praying, it is still noteworthy that far fewer of them define themselves as practicing their religion, according to the teachings of the church, whereas it is a general feature of small Protestant denominations.

Concerning the voluntary activity, our results show that in the Romanian and the Ukrainian part of the Partium region, students volunteer more frequently than in Hungary, which can be due to the fact, that regular churchgoing is more popular among them. This result drew our attention to the effect of religiosity on volunteering, which could be strong in the examined region. Based on the literature we have supposed, that personal religious practice is less important concerning volunteering than church-

going, and this was actually reinforced, based on our data as well. It was also proved that in general, religiosity enlarges the possibility of volunteering. The hypothesis that religious students do traditional type of volunteering more frequently was not proved. When we created different clusters based on the students' motivation for volunteering, we did not find significant relationships between the different dimensions of religiosity and cluster memberships. But a thorough analysis has revealed that this could be due to the fact that helping others was important not only for religious students but also for the explicitly non-religious students, where we supposed, that humanistic value preferences of non-religious students could cause this situation.

REFERENCES

- ASTIN, Alexander W., Astin, Helen, S. & Lindholm, Jennifer A. (2011): *Cultivating the Spirit: How College Can Enhance Students' Inner Lives*. San Francisco: Jossey-Bass
- BARTAL Anna Mária (2010): Élnek köztünk boldog emberek is... – a magyar önkéntesek és nem-önkéntesek jellemzői a 2008 évi Európai Értékrend Vizsgálat tükrében [There are Happy People among us, as well... – the Characteristics of Volunteers and Non-volunteers based on the Results of European Values Survey 2008] In: Rosta Gergely, Tomka Miklós (eds.): *Mit értékelnek a magyarok? Az Európai Értékrend Vizsgálata 2008. évi magyar eredményei* [Values preferred by Hungarians. The Hungarian results of European Value Survey 2008.] OCIPE Magyarország, Faludi Ferenc Akadémia, Budapest. 143–186.
- BOCSI, Veronika – FÉNYES, Hajnalka (2012): Values and the Motivations of Higher Education Students' Volunteering in a Borderland Central Eastern European Region. In: Pusztai, Gabriella, Hatos, Adrian, Ceglédi, Tímea (eds.): *Third mission of Higher Education in a Cross-Border Region*. Debrecen: CHERD-Hungary, University of Debrecen. 160–179.
- BOCSI Veronika, TORNAY Zsuzsa Zsófia (2012): A vallás értékszociológiai vizsgálata egy regionális elemzés tükrében.[Examination of Religiosity on the Basis of Value-Sociology in the Frame of a Regional Research]. In: Földvári M., Nagy G. D. (ed.): *Emlékezés Tomka Miklósról*. [Remembering to Miklós Tomka]. Szegedi Egyetem, Szeged (Being published)

- CNAAN, R. A., AMROFELL, L. M. (1994): Mapping Volunteer Activity. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 23 (4): 335–351.
- CZIKE Klára, KUTI Éva (2006): *Önkéntesség, jótekonyság és társadalmi integráció*, [Volunteering, Charity and Social Integration]. Nonprofit Kutatócsoport Egyesület, Kutatócsoport és Önkéntes Központ Alapítvány, Budapest
- DEKKER, P., HALMAN, D. (2003): Volunteering and Values: An Introduction. In: Dekker, P. Halman, D. (2003) (ed.): *The Values of Volunteering. Cross-Cultural Perspectives*, Kluwer Academic/Plenum Publishers, New York, Boston, Dordrecht, London, Moscow. 1–18.
- DOKTÓR, Tadeus (2007): Religion and National Identity in Eastern Europe. In: Révay E., Tomka M. (eds.): *Church and Religious Life in Post-Communist Society*. Pázmány Társadalomtudomány 7. Budapest – Piliscsaba: Loisir, 299–315.
- FELDMAN, Kenneth A. & Newcomb, Theodore M. (1969): *The Impact of College on Students*. San Francisco: Jossey-Bass
- FÉNYES Hajnalka, KISS Gabriella (2011a): 2011 – az Önkéntesség Európai Éve. Az önkéntesség társadalmi jelensége és jelentősége. [2011 The European Year of Volunteering. The Social Phenomenon and Importance of Volunteering]. *Debreceni Szemle* I. rész XIX. évfolyam, (4): 360–368.
- FÉNYES Hajnalka, KISS Gabriella (2011b): Az önkéntesség szociológiája. [Sociology of Volunteering]. *Kultúra és Közösség* IV. folyam II. évfolyam, 1. szám 35–48.
- FÉNYES Hajnalka, LIPCSEI László, SZEDER Dóra (2012): Önkéntesség a Debreceni Egyetem hallgatói táborában [Volunteering among Students of the University of Debrecen]. In: Dusa Ágnes, Kovács Klára, Márkus Zsuzsanna, Nyüsti Szilvia, Sörös Anett (ed.): *Egyetemi élethelyzetek. Ifjúságszociológiai tanulmányok II.* [Ways of Life at the University, Studies on Youth Sociology] Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen. 99–120.
- FÉNYES Hajnalka, PUSZTAI Gabriella (2012): Volunteering among Higher Education Students, Focusing on the Micro-level Factors. *Journal of Social Research and Policy* 2012/1. 73–96.
- GEREBEN Ferenc (1997): Vallomások a vallásról. [Confessions about Religiosity] In: Máté-Tóth András, Jahn Mária (eds.): *Studia religiosa*. Szeged, Bába és Társa. 32–45.
- GÖRGÖY Rita (2001): Vallásosság és karrier a kommunizmus alatti Magyarországon. [Religiosity and Career during the Communist Period in Hungary]. *Valóság* 7. 31–48.
- HÁMORI Ádám, ROSTA Gergely (2011): Vallás és ifjúság. [Religion and Youth] In: Bauer B., Szabó Andrea (eds.): *Arctalan (?) nemzedék*. [Characterless Generation?]. NCSSZI: 249.

- HANDY, F., CNAAN, R. A., HUSTINX, L., KANG, C., BRUDNEY, J. L., HASKI-LEVENTHAL, D., HOLMES, K., MEJUS, L. C. P. M., PESSI, A. B., RANADE, B., YAMAUCHI, N. & ZRINCSAK S. (2010): Résumé Building? A Cross-Cultural Examination of Student Volunteering: Is It All About. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 39 (3): 498–523.
- HANKISS, Elemér (1986): *Diagnózisok 2.* [Diagnoses 2] Budapest: Magvető Kiadó
- HODGKINSON, V. (2003): Volunteering in Global Perspective, In: Dekker, P. Halman, D. (2003) (ed.): *The Values of Volunteering. Cross-Cultural Perspectives*. Kluwer Academic/Plenum Publishers, New York, Boston, Dordrecht, London, Moscow. 35–54.
- IANNACCONE, Laurence R. (1991): The Consequences of Religious Market Structure. *Rationality and Society* 3. 2. 156–177.
- INGLEHART, R. (2003): Modernization and Volunteering, In: Dekker, P. Halman, D. (2003) (ed.): *The Values of Volunteering. Cross-Cultural Perspectives*. Kluwer Academic/Plenum Publishers, New York, Boston, Dordrecht, London, Moscow. 55–70.
- MEJUS, L. et al. (2003): All in the Eyes of the Beholder? Perceptions of Volunteering Across Eight Countries, In: Dekker, P. Halman, D. (2003) (ed.): *The Values of Volunteering. Cross-Cultural Perspectives*. Kluwer Academic/Plenum Publishers, New York, Boston, Dordrecht, London, Moscow. 19–34.
- MORRIS, Jason M., SMITH, Albert B., CEJDA, Brent M. (2003): Spiritual integration as a predictor of persistence at a Christian institution of higher education. *Christian Higher Education* 2. 341–351.
- PERPÉK, Éva (2012): Formal and informal Volunteering in Hungary, Similarities and Differences. *Corvinus Journal of Sociology and Social Policy*, Vol. 3, Issue 1. 59–80.
- PUSZTAI Gabriella (2006) Community and Social Capital in Hungarian Denominational Schools Today. *Religion and Society in Central and Eastern Europe*, 2006, 2. 1. Source: <http://rs.as.wvu.edu/pusztai.htm> (Accessed: 20.05.2012.)
- PUSZTAI Gabriella, BACSKAI Katinka, KARDOS Katalin (2012): Vallásos közösségekhez tartozó hallgatók. [Higher Education Students from Religious Communities] In: Dusa Ágnes, Kovács Klára (eds.): *Hallgatói élethelyzetek*. [Students in their Stings]. Debrecen: Debrecen University Press
- PUSZTAI Gabriella (2009): *A társadalmi tőke és az iskola*. [Social Capital and Education]. Budapest, Új Mandátum Kiadó
- PUSZTAI Gabriella (2011): Schools and Communities of Norm-awareness. *Religions* 2: 2: 372–378.

- ROSTA Gabriella, TOMKA Miklós (eds.) (2010): *Mit értékelnek a magyarok?* [What do Hungarians value?] Budapest: Faludi Ferenc Akadémia
- SCHREINER, Laurie (2000): *Spiritual fit. Fund for improvement of postsecondary education: Through the eyes of retention*. Council for Christian Colleges and Universities
- SMOLICZ, Jerry J., HUDSON, Dorothy M., SECOMBE, Margaret J. (2001): Some aspects of moral values among university students in three societies: Poland, Australia and the Philippines. *International Education Journal* 4. 203–208.
- STARK, Rhodney, GLOCK, Charles (1986): *American Piety*. Berkeley, University of California Press
- STEFANESCU, F. and OSVAT, C. (2011): Volunteer Landmarks among College Students. *The Yearbook of the „Gh. Zane” Institute of Economic Researches*. 01/2011, 20 (2): 139–149.
- TITARENKO, Larissa (2007): Religion as an Indicator of Post-Soviet Transformation. In: Révay E., Tomka M. (eds.): *Eastern European Religion*. Pázmány Társadalomtudomány 5. Budapest – Piliscsaba: Loisir. 33–51.
- TOMKA Miklós (2005): *A legvallásosabb ország*. [The most Religious Country]. Pázmány Társadalomtudomány 1. Budapest – Piliscsaba: Loisir.
- TOMKA Miklós (1999): A magyar vallási helyzet öt dimenziója. [Five Dimensions of Religiosity in Hungary]. *Magyar Tudomány*. 5. 549–559.
- TOMKA, Miklós (1991): Secularization or anomy? *Social Compass* 48. 93–102.
- TOMKA Miklós (2010): Vallási helyzetkép 2010. [Report on Religiosity 2010]. In: Rosta, G, Tomka, M., (eds.): *Mit értékelnek a magyarok?* [What do Hungarians value?] Budapest: Faludi Ferenc Akadémia. 401–426.
- VOICU, M., VOICU, B. (2003): Volunteering in Romania: A Rara Avis, In: Dekker, P., Halman, D. (2003) (ed.): *The Values of Volunteering. Cross-Cultural Perspectives*, Kluwer Academic/Plenum Publishers, New York, Boston, Dordrecht, London, Moscow. 143–160.
- WILSON, J. (2000): Volunteering. *Annual Review of Sociology*, 26: 215–240.
- ZULEHNER, Paul, TOMKA, Miklós, NALETOVA, Inna (2008): *Religionen und Kirchen in Ost(Mittel)europa: Entwicklungen seit der Wende*. Schwabenverlag, Ostfildern, Germany

Values and the Motivations of Higher Education Students' Volunteering in a Borderland Central Eastern European Region

INTRODUCTION

To deal with higher education students' volunteering is fairly important because one of the most important efficiency measurement of higher education is how effectively the students find jobs after the training, and students' volunteering helps in this process, especially the new type of volunteering (see later on the details) (Osvath 2012). In the special literature there are only few papers which deal with higher education students' volunteering. In Hungary, there are studies about volunteering of the whole Hungarian population (e.g., Czike & Bartal 2005, Czike & Kuti 2006, Bartal 2010, Perpék 2012), and the voluntary activities of the young generation (Szabó & Marián 2010), but they do not focus on the volunteering of higher education students. The study of Handy et al. (2010) deals with the new type (résumé building) of volunteering of higher education students, but their cross-cultural examination does not examine the tendencies in Central and Eastern Europe. The macro level effects on volunteering and the institutional background of volunteering are examined in several papers (e.g. Curtis et al. 2001, Inglehart 2003, Salamon & Sokolowski 2003, Voicu & Voicu 2003, Salamon & Anheier 1992, Salamon et al. 1999), but now we will focus on only the micro level effects on volunteering, especially on the effect of values, and the motivational basis of students' volunteering.

In the present paper, our goal is to examine volunteering of higher education students, specifically concentrating on how values and motivations influence volunteering. First, we created three clusters from categories of motives of volunteering (traditional motives, modern motives and mixed motives), and we made four factors from the 16 value preference varia-

bles. Then two variance analyses were carried out, in which we compared the factor score averages (of value preferences) of volunteers and non-volunteers, and of traditional, mixed and modern volunteering types. Finally we used a logistic regression model to examine the micro level effects on the volunteering of students. We have also examined the effects of demographic variables, the social background variables of students, and furthermore the effects of religiosity and value preferences.

VOLUNTEERING AND THE NEW TYPE OF VOLUNTEERING

When defining volunteering, four main criteria are differentiated: (1) it is not obligatory, (2) it is done for the benefit of others (for other individuals, for institutions or for the society as a whole), (3) it is not a paid activity and (4) it is usually done in an organizational framework (Voicu & Voicu 2003, Meijs et al. 2003, Wilson 2000, Cnaan & Amroffell 1994, Handy et al. 2010, Dekker & Halman 2003a, Bartal 2010).

We can differentiate between several micro-level theories which explain volunteering. (1) Rational choice and human capital theory: larger material capital (e.g. the larger income), and larger human capital (e.g. higher education) increase the probability of volunteering. Labor market activity can increase volunteering, due to the larger social integration, but it can also decrease volunteering by decreasing leisure time, so the inactive persons (e.g. pensioners and homemakers) are volunteering frequently, as well (Wilson 2000). (2) Social capital theory (strong and weak ties): larger social capital increases the probability of volunteering, but volunteering also enlarges social capital. (Wilson 2000) (3) Demographic differences: age, gender and ethnicity influence volunteering as well. (Wilson 2000) (4) The effect of religiosity: religiosity enlarges the probability of volunteering, especially churchgoing (it is the participation in religious communities that is important and not the personal religious practice or the faith) (Voicu & Voicu 2003, Fényes & Pusztai 2012b). (5) The effect of values: preferring altruism, solidarity, reciprocity, equity and being helpful increase volunteering, but among the young generation the motivations of

volunteering are changing (especially the motivations of the new type of volunteering, see later on) (Dekker & Halman 2003a).

Bartal (2010) has pointed out that in Hungary volunteers are usually males, middle aged (from 30 to 50) people with secondary or tertiary-level education, with more income, religious people, people living in villages or in the capital. Among higher education students in 12 countries, wealthier students, not studying at business majors, having “compulsory” voluntary work activity at secondary schools and students with non-materialistic values are more likely to do voluntary activities (Handy et al. 2010).

Distinctions can be made between traditional and modern motivations of volunteering. The first are based on altruistic values (it is good to help others), and on the importance of social interactions and community, the second type of motivations include career development, personal growth, useful leisure activity, work experience and professional improvement (Perpék 2012, Czike & Kuti 2006).

The motivations of volunteering among the young generation can be mostly instrumental (but not necessary egoistic), such as making friends, meeting people with similar interest, spending leisure time, learning and practicing sports and cultural activities, gaining information, developing and practicing skills, getting a job more easily, enlarging human capital. The other type of motivations is mostly altruistic motivations, such as being useful for the society, doing something for others, protection of his/her own or others’ rights, protecting interests of a special group, but there are students with mixed (instrumental and altruistic) motivations as well (Stefanescu & Osvat 2011).

Concerning higher education students, Handy et al. (2010) differentiated between the career-related résumé building motivation¹, the altruistic value-based motivations, and the social and ego-defensive motivation (friends or other people influenced them to be a volunteer). Based on their

¹ The career building motivation is not necessarily negative (not necessary motivated by egoism); rather, it is a sign for employers that somebody is career-conscious, has leadership abilities, more self-confident, and has skills in critical thinking and conflict resolution (Handy et al. 2010).

results in 12 countries, altruistic values were important for the career oriented volunteers, as well, so the motivations are rather mixed (e.g., helping others were important for both career building and traditional volunteers).

In Hungary the motivations for volunteering among the young generation were those such as: belonging to a community, a challenge, professional development, spending leisure-time in a useful way and making new friends, so the motivations are more or less modern, but these results are valid among the whole 16-29 year old population (Szabó & Marián 2010).

The new type of volunteering is strongly related to the modern motivations of volunteering. It is usually goal-oriented, entailing more freedom and autonomy. It is a short-time activity and it takes place in a flexible organizational framework. "Revolving door volunteering" is also popular among the young generation. Young people want to test themselves, they do several short term voluntary activities and they want to find in which activity they are most effective (Hustinx 2001).

Among the new types of volunteering done by higher education students, we can differentiate between résumé building volunteering (with instrumental motives), leisure time volunteering and postmodern volunteering (the participation gives pleasure, it is good to be together with others, it gives an identity, e.g., to participate in green or peace movements).

One of the characteristic features of the new type of volunteering (especially the career-related or résumé building volunteering) is the conversion of various capitals. By means of voluntary activities, the young generation converts the obtained cultural and social capital into material capital later on, in the form of higher wages and better jobs. In those countries (e.g. Canada, US), where volunteering represents a strong positive signal for the employers, when young people are seeking jobs, they are more inclined to volunteer (Handy et al. 2010).

VOLUNTEERING AND VALUES

If the phenomenon of volunteering is approached from the direction of value examinations we can see that the related forms of behavior and attitudes will cover a certain segment of preferences. However, the impact of values on volunteering is not unambiguous – similar to the case of any other element of human behavior, where no completely unambiguous linear cause and effect relationship can be presumed between values and volunteering. Wilson (2000) presumes a slight connection between the two spheres and emphasizes that the values behind voluntary work are not unified. At the same time, the research of values in certain cases might bring us closer to understanding the motivation behind volunteering, but cannot unambiguously be linked to the frequency of the voluntary activity, for instance (see Bartal 2010, Wilson 2000, Dekker & Halman 2003).

Certain elements of the measuring instruments of value surveys fit nicely with the drives and forms of expression of pro-social behavior. In this way, thinking patterns and gaining power by participating in activities are becoming conceivable. On the one hand, the position of pro-social values established in the system of preferences can be determined, and its positioning in the society's mentality will be suitable for modeling. If we go through the items of Rokeach's (1973) Value Survey both among terminal and instrumental values, we can find elements relevant from the point of view of traditional volunteering: the items of helpfulness and equality are clearly ranked here for instance. Rokeach, however, thought that the survey provides results that can be used in the case of the countries of western civilization. From among Schwartz's (1992) universal human value types, the sphere of benevolence is inserted in his two-dimensional model of values between tradition and universalism this concept, and can be defined as the counter-pole of hedonism and achievement. In Morris's life-course examination (Morris 1956), volunteering is mostly related to the Christian type, whose short summary is as follows: being kind and friendly to other people. Values related to communal embeddedness and social conventions fit perfectly with characteristic features of pro-social

behavior.² Characteristics of the modern type of volunteering are probably more difficult to grasp with the help of the items of value tests: their elements in Schwartz's typology point towards the directions of achievement and efficiency, while in the case of Rokeach's Value Test, they can be described by means of practical-materialistic values (ambition, social recognition, capability). Further characteristics of this type of volunteering, like for instance the conscious establishment of ties and their pragmatic use, are much more difficult to cover with the set of questions most frequently used in value tests.

We do not wish to be involved in the issue and debate of defining values on this occasion, but in connection with clarifying the concept, we investigate certain characteristics that may be linked to the phenomenon of volunteering and must be emphasized. Csányi (1994) writes about sociality as a biologically determined characteristic, which is manifested at a rather high level, as people share their food and accommodation with other people even if their deed has negative effects on them as well. In Csányi's interpretation, the system of rules also covers the dimension of sociality, establishing the idea of belonging to a group and hereby securing the survival of the groups in the long run. Summarizing the standpoint of evolutionary psychology, Bereczkei (2009) claims that selflessness in general does not exist towards the direction of people, while the motivations for performing helping deeds can be different according to whether they are performed towards the direction of relatives, friends or strangers. According to the author, unreturned altruism towards strangers develops parallel with modernization and will be returned for the individuals in the long run as it improves their reputation and later provides them with further advantages.

According to Schwartz (1992) values are concepts or beliefs, which refer to the desirable end-state of existence or to desirable behavior and guide the selection and evaluation of behaviors and events. If a more or less connected set of values is presumed behind pro-social behavior, the

² Morris (1956) used an international sample in which the respondents were university students. The subsamples included Chinese, Japanese, Norwegian, Canadian, New Zealand, etc.

embeddedness of volunteering in collective preferences must also be accepted, which is manifested both at the level of the community and the individual in certain contexts of behavior considered to be ideal. But actions cannot be traced back to merely following the norms – it is enough if we consider Weber's (1987) value-rational action type.³ Values, however, have collective roots in every case and forms of behavior crystallized in Bourdieu's (1978) theory of "habitus" can also be described with communal characteristics. The role of personality traits in the background of the actions is beyond dispute as well, but Bereczkei (2009) emphasizes that environmental factors also play a role in the formation of personality characters.⁴

Drives of the individual actions are also moved by elements of value preferences that are accepted and highly positioned by social groups, religions, cultures and subcultures and imbued with morality. Ossowska (1973), citing Kluckhohn, writes that every moral norm must be functional otherwise they would cease to exist. The statement that Csepeli (2005) stresses in relation to values is that their functions are instruments of the social strata and group integration is especially true of preferences connected to volunteering. On the one hand, voluntary work integrates the individual carrying out the work into an organization or group, possibly strengthening his status or function as a status symbol if the voluntary activity is done in public. On the other hand, it may also shift the integration of the persons on the other end of the deed towards a positive direction.

From the viewpoint of volunteering the axis of collectivism and individualism is considered to be a favored dimension of values – pro-social actions clearly gravitate towards the previous end of the scale. Triandis (1990) makes a distinction between individualist and collectivist cultures: a characteristic feature of the previous ones is that the behavior of most people is determined by their personal goals while in the value conflicts of wider communities and individual small groups it tends to be the macro-

³ While the new type of volunteering can more easily be identified with Weber's goal-oriented rational actions.

⁴ The main factors of the five-factor model to describe human personality are as follows: extraversion, agreeableness, conscientiousness, neuroticism and openness to experience. Bereczkei (2009) emphasizes that providing help is made more frequent by extraversion.

level sphere that gets the worst of it. In the case of collectivist cultures, goals set by the community prove to be the factors, which mostly shaping social behavior. The dimension of collectivism-individualism is also important in Hofstede and Hofstede's study. Based on their own international comparative research, Hofstede and Hofstede (2005) state that collectivist societies where the group's interest takes priority over the individual are in the majority. The bases of differentiation have much in common with the elements given by Triandis (1990), while the authors (Hofstede and Hofstede 2005) add that in individualist societies, individuals depend on either few groups or not one group, bonds between people are much looser – so it is a behavioral norm expected from everyone to take good care of themselves – this train of thoughts can be neatly incorporated in the phenomenon of new-type volunteering. Comparing the East and the West in the dimension examined seems to be obvious, where the East in most cases means Asia Hofstede and Hofstede 2005). And although it is a fact that the roots of individualism no doubt can be traced back to western civilizations, we must also consider the fact that collectivism and individualism are not categories mutually excluding each other and that the world of values is just one factor in the formation of pro-social behavior. Based on Hofstede and Hofstede's (2005) research, Hungary is positioned rather close to the collectivist pole, while the proportion of those doing voluntary work is far behind the level that can be experienced in the United States. When explaining this phenomenon we must keep in mind the influence of state socialism on the willingness to associate, and we must also be aware of the fact that the special literature enumerates several sub-types of both the collectivist and the individualist attitudes. The concepts and interpretations used in the value tests can also be different. Whereas Fukuyama (1992) argues that American individualism is considerably discolored by dynamic social life, and there is no Asian model, we can only talk about different Asian models.

VOLUNTEERING AND VALUES IN CENTRAL EASTERN EUROPE

In Central Eastern Europe, the situation of the dimension examined may be considered even more complicated as collectivist elements of the character whose strands were connected to the state strongly appeared in the ideology of socialism – this type of collectivism, however, differs at several points from the collective nature of Eastern European societies that can be described with traditional characteristics. On the one hand, during the years of state socialism volunteering as an established practice (Dekker and Halman 2003b), which was often connected to religious life faded away, while a significant part of pro-social actions were taken on by the state, picking them out of the circle of regularly repeated weekday activities. On the other hand, the ideology of state socialism, even if not in the form and direction expected, also latently changed the worlds of values: in spite of its manifest collective characteristic features, it strengthened the elements of an individualist, consumption-oriented thinking structure (Kováč 2010), where goals of the community appeared mostly on the surface, while it greatly reduced the willingness to associate and to empathize.

Parallel with the process of modernization, even if starting from different bases, a shift towards the individualist pole can be grasped,⁵ which might question the value rationality of collective values and actions directed towards the community. Examining the relation between economy and values starts with Weber (2001), while comprehensive value sociological theories (e.g. Inglehart 1997) also affect the connection between these two spheres, and the shift towards rationality, self realization and individual interests. But the interaction between the two areas is not unambiguous and they are exactly the cultural-religious phenomena that are able to provide this process with peculiar coloring (Keller 2008). In any case, we must recognize the fact that the background of actions aimed at the community that can be grasped in values is formed from a complicated economic, cultural, social, religious and political constellation and often

⁵ Meanwhile others call our attention to the fact that this shift is not permanent and one-way: in connection with values Reykowski & Smolenska (2003) argue for it, while analyzing the process of modernity Heller & Fehér (1993) recorded the same findings.

results in completely different attitudes and practice in the case of communities located geographically close to each other. It is also edifying to view the formation of the new type of volunteering plotted against this restructuring, as its value background nicely fits with the new emphases appearing parallel with the process of modernization.

HIGHER EDUCATION AND VALUES

As the subject of our examination is higher education, it is also worth considering the relevant sections of theories in sociology of values. If we consider their mission, university viewed as an institution conveying and forming values, adjusting to collective aims and also pro-social attitudes to a lesser degree – setting out from the Humboldt model of the institution. If we examine Schwartz's two-dimensional model, classical student values enumerated by Veroszta (2010), like searching for knowledge, self realization and rational attitude, can be placed farther from preferences related to old-style volunteering. The segmentation of higher education, however, does not exclude the fact, that in the case of certain types of institutions (e.g. religious institutions), majors and faculties (e.g. training helping professionals) pro-social behavior and goals appear among the momentums of values and behavior to be conveyed. From Veroszta's nation-wide research (2010), it comes to light that values of social responsibility can be grasped to a lesser extent in the case of elite education, while they are dominant among students majoring pedagogy and social sciences as well as students of religious institutions.⁶ It is important to mention that the so-called practical values, which can be connected to the new type of volunteering, were ranked at the highest position among students' value preferences in Veroszta's examination from 2009, based on career tracking – it is especially true of graduate students of private insti-

⁶ Veroszta (2010) separated the students participating in elite education not on the basis of faculties and institutions, but with the help of the chances of gaining admission to a university major. In the world of differentiated higher education majors and faculties that are clearly elite do not exist. At the University of Debrecen Fónai (2009) ranks economic, legal and medical education among the faculties of higher prestige.

tutions. In the case of student value clusters, the preferences of practical and utilitarian groups can be connected to this mentality. In the case of the students of the University of Debrecen, Bocsi (2012) detached a philanthropic factor based on the Rokeach Value Survey, where the intention to help and openness towards the society take a central position in its world of values. This group of values was more characteristic of students studying in faculties of health at colleges, in faculties of arts, and in other university faculties focusing on helping other people. But considering the whole of higher education neither prosocial attitude, nor actions performed in practice can be regarded as general phenomena.

PREVIOUS RESULTS ON STUDENTS' VOLUNTEERING

Our previous results (Fényes & Kiss 2011a, 2011b) show that the frequency of overall regular volunteering among higher education students of the University of Debrecen was 6-7% in 2010, and overall 26.1% of the students did voluntary work yearly or more frequently⁷, which is quite low compared to other developed countries (Dekker & Halman 2003b). The demographic variables, such as age or gender did not effect volunteering among higher education students at the University of Debrecen. The children of mothers with degree and the wealthier students volunteered more frequently at this university, which may be due to the fact, that this university is situated in a relatively underdeveloped region of Hungary. Only those students with better social and material backgrounds could afford to do volunteering in this region. Religiosity increased volunteering, 28,4% of students who identify as religious on their own way did voluntary work, which is higher than the average, but the regular churchgoers volunteered at an even higher rate (45%), which is in accordance with the literature (Voicu & Voicu 2003). Among the effect of values, preference

⁷ Based on the study of Szabó and Marián (2010) only 13% of the young generation (not just higher education students) did voluntary activities in Hungary in 2008, so the students of higher education are more active, higher education increases the probability of volunteering, in accordance with the literature.

for material well-being and enjoyable life reduced the probability of volunteering, but preferring happiness, true friendship and helpfulness increased it. Our results showed that those who were volunteers preferred e.g., helping others more than those who were not, although this result tells very little about the real motivations and value preferences as they are not necessary predictors of the type of voluntary activity (Fényes & Kiss 2011a, 2011b).

In our previous research we could not examine the motivations of students' volunteering, but in the present research, we surveyed this, as well.

DATA BASIS AND METHODS

In our research, we used the database of the HERD research („Higher Education for Social Cohesion Cooperative Research and Development in a Cross-border Area” (HURO/0901/253/2.2.2.). The data collection took place in the Partium region, which is a historically cross-border region of Hungary, Romania and the Ukraine⁸. The data collection took place mostly in the Hungarian speaking higher education institutions of the three countries in 2012. We examined only the Hungarian and Ukrainian part of the Partium region, and the Branch of Babes-Bolyai University in Satu Mare (N=1471).

To examine the research questions, quantitative data are used. We conducted the data-analysis with the program SPSS; we used cluster and factor analyses, compare means runs and logistic regression analysis.

RESULTS

As the first step of our analysis, we survey the value preferences of the HERD database's subsample (the details of the sample can be seen in the

⁸ In present-day Hungarian usage, “Partium” refers only to the Romanian part of the historical region, but we defined it differently, by concerning the historical usage of “Partium”.

foreword). When examining value preferences, we must point out that the Hungarian student population will most probably position the item of intellect and post-material values (for instance imagination, freedom, true friendship) higher than Hungarian society. The Rokeach Value Survey was questioned in the student sample of the University of Debrecen in 2010 within Campus-Lét Research⁹, and its series of variables indicated lower scale values of items connected to work, diligence and social embeddedness (Bocsi 2012). Table 1 shows results of value preferences surveyed with 16 items in HERD Research (which contains Hungarian students not only from Hungary, but from the Ukraine and Romania as well).

Table 1
Value preferences of the Hungarian students from the Partium region
(averages of four-degree scales)

Family security	3.80
Love, happiness	3.73
True friendship	3.71
Inner harmony	3.64
Freedom	3.59
A world at peace	3.56
An exciting life	3.54
Intellect	3.50
Social order, stability	3.37
Imagination	3.29
Preserving respectable traditions	3.26
National security	3.17
Material resources	3.08
Religious belief	2.53
Politics, public life	2.20
Power	2.05

Source: HERD 2012, N=1471

Based on the Table 1 we can see that students ranked the values focusing on micro-communities at the highest position (family security 3.80,

⁹ Campus-Lét at the University of Debrecen: Groups and group cultures at the University of Debrecen. OTKA number: K-81858. Leader: Prof. Szabó Ildikó.

love, happiness 3.73, true friendship 3.71), while power (2.05), politics, public life (2.2) and religious belief (2.53) were positioned on the other pole. Religious belief is connected to old-style volunteering and may predict its lower frequency in the student population. Macro-community values (social order, national security, preserving respectable traditions) tend to be positioned in the central field – these values are also connected to old-style volunteering. In the series of questions used during the query, unfortunately, there are only a few elements that may clearly fit with the new type of volunteering. Thus, as the next step of our analysis, we detached factors based on the value preferences, so that we might get results in categories matching more to the different types of volunteering by means of multi-dimensional statistical procedures. In our sample we managed to identify four factors named in the following way: hedonistic intellectual, conservative, pacifist micro-community and romantic (Table 2). In the hedonistic intellectual factor adventure seeking attitude (an exciting life) is mixed with intellectual characteristics (imagination, intellect), and these are accompanied by material orientation. The conservative factor includes nation based values, focusing on macro-community (national security, preserving respectable traditions, social order). The pacifist micro-community factor includes values connected to peace, security and being well-balanced (inner harmony, family security, a world at peace). The romantic factor was occupied only by the item of love, happiness. In the course of our analysis, we are going to examine the phenomenon of volunteering more thoroughly by means of these factors.

Table 2
Hungarian students' value patterns in the Partium region (Factor scores)¹⁰

	Factors			
	<i>Hedonistic intellectual</i>	<i>Conservative</i>	<i>Pacifist micro-community</i>	<i>Romantic</i>
Inner harmony	.263	.223	.473	.168
Family security	.276	.153	.554	.227
National security	.074	.570	.243	.091
Love, happiness	.171	.219	.299	.913
Preserving respectable traditions	.233	.746	.124	.086
Imagination	.524	.182	.174	-.018
Material resources	.354	.021	.103	.055
Intellect	.642	.277	.174	.095
A world at peace	.213	.292	.639	.090
Social order, stability	.298	.523	.287	.191
An exciting life	.640	.157	.187	.180

Source: HERD 2012, N=1471

Volunteering was first surveyed by asking the following question: 'Have you done voluntary work besides your present studies?', and 22.5% of the students answered that they do voluntary work. Student groups, detached on the basis of their yes and no answers, were then analyzed by means of these factors. Factor scores were then examined by means of variance analysis. By means of ANOVA test significant relation (sig. 0.005) was found in two cases, in the case of hedonistic intellectual and conservative factors (Table 3). Based on the theoretical background it is no accident that in the case of pacifist micro-community and romantic factors, no significant relation was found, while the first factor could be related to the new type of volunteering and the second factor to traditional volunteering.

¹⁰ The factors were rotated with varimax method by using maximum likelihood estimation. When creating the models, we carefully watched that the information explained should not decrease below one unit by variables. The amount of information preserved is 49.05% with terminal values. The matching factor structure could be reached by keeping 11 values.

Table 3
Averages of value preference factor scores according to participation
in voluntary work – only the significant relations

	<i>Hedonistic intellectual</i>	<i>Conservative</i>
Did voluntary work	0.089	0.106
Not	-0.028	-0.036
Sig.	0.017	0.004

Source: HERD 2012, N=1471

In the case of the set of questions concerning the motivation for volunteering we detached the students doing voluntary work and formed three clusters from them based on their motivational types: groups of students having the new type (43 persons), the old type (127 persons) and mixed (143 persons) motivational basis (Table 4).

Table 4
Cluster centers according to the motivations of volunteering (answer number one
denoted yes, answer number two denoted no)

	<i>New type of volunteering</i>	<i>Old type of volunteering</i>	<i>Volunteering with mixed motivations</i>
To be included in my CV	1.54	1.86	1.66
To gain work experience	1.44	1.56	1.03
To establish or maintain ties	1.48	1.44	1.00
To help other people	2.00	1.00	1.02
To spend leisure time	1.61	1.67	1.16
To improve language knowledge, to gain knowledge	1.62	1.90	1.30

Source: HERD 2012, N=1471

We also examined the factor scores of clusters formed in this way from values and managed to reveal three significant relationships (sig. 0.00) by means of ANOVA test – only the conservative factor did not show a relation to the motivational groups of volunteering (Table 5). The hedonistic intellectual factor reached the lowest average logically in the old type of student group, while in the case of the new type, pacifist micro-communi-

ty values took on negative values. The romantic factor was also given a negative average in this cluster. We can say that the rejection of the hedonistic intellectual factor is logical concerning the old type of volunteering, since for instance, material resources and enjoying life as values are a far cry from classical pro-social behavior. The phenomenon that imagination and intellect fit less with the characteristics of the clearly new type of volunteering may account for the fact that this group of values is most characteristic of the mixed type. The rejection of the pacifist micro-community factor by the new type may also be put down as an expected result, as items like inner harmony and a world at peace cannot really be included in a practical, ambitious form of life and thinking structure. We may find only a slight difference in the case of the other two clusters, and the balance might tip for the mixed type due to micro-community orientation (the old type of volunteering can be related more to collective characteristics). We can say that the rejection of the romantic factor by the new type is also a reasonable result, while the old type might be given negative values due to its macro-community nature. Only the mixed type can be described with positive factor scores, and as we could see earlier the individual and micro-community values to which the item of love, happiness can mostly be related are connected to this cluster.

Table 5

Averages of value preference factor scores in the clusters based on the motivations of students' volunteering – only the significant relations

<i>Clusters</i>	<i>Hedonistic intellectual</i>	<i>Pacifist micro-community</i>	<i>Romantic</i>
New type	0.060	−0.431	−0.307
Traditional type	−0.0360	0.025	−0.096
Mixed type	0.209	0.065	0.102
<i>Sig.</i>	0.026	0.000	0.031

Source: HERD 2012, N=1471

As we can see in our regression model (Table 6), the chance that female students will volunteer is larger than that of males (the effect is not significant, but when we put the whole 16 items instead of four value factor variables, this effect was significant). In our previous research (Fényes &

Kiss 2011a, 2011b) the gender of students did not effect volunteering at the University of Debrecen, and based on the Hungarian literature (Bartal 2010), among the adult population, middle aged males volunteer more frequently than females. The reason for the slight advantage of female students in volunteering in our presents research could be that women participate especially in the traditional type of volunteering (or volunteer with mixed motivations), and most of the students participate in these types of volunteering. The new type of volunteering is not so popular yet, only 43 students can be described by clearly modern motives.

Table 6.
The effects of several variables on students' volunteering
(logistic regression model)¹¹

	<i>B</i>	<i>S.E.</i>	<i>Wald</i>	<i>df</i>	<i>Sig.</i>	<i>Exp(B)</i>
Gender	-0.31	0.16	3.67	1	0.06	0.73
Age	0.02	0.03	0.72	1	0.40	1.02
Fathers' education	-0.33	0.19	2.98	1	0.08	0.72
Mothers' education	0.12	0.17	0.51	1	0.47	1.13
If the father read	-0.06	0.17	0.14	1	0.71	0.94
If the mother read	0.34	0.18	3.63	1	0.06	1.41
Type of locality	0.24	0.16	2.22	1	0.14	1.27
Poss. financial problems	-0.35	0.23	2.38	1	0.12	0.70
Durable consumer goods' index (parents)	0.01	0.05	0.04	1	0.83	1.01
Durable consumer goods' index (students)	0.08	0.05	2.22	1	0.14	1.08

¹¹ The dependent variable was if he/she does voluntary activity or not. The independent variables are as follows: (1) gender (1: male, 0: female), (2) age (which did not vary much, as only full time university students were asked) (3) social background variables such as parents' educational level (years of study), if the parents read or not, the type of the place of residence (town or village), the financial position of the students and parents (possible financial problems (yes/no), durable consumer goods of parents' and children's (indexes), if the family go on summer holiday or not, (4) two variables concerning the religiosity of the student (one variable is if he/she religious or not, and other, whether someone is clerically religious or not (church-related religiosity), (5) finally, 4 factor variables created from the 16 value preference variables.

	<i>B</i>	<i>S.E.</i>	<i>Wald</i>	<i>df</i>	<i>Sig.</i>	<i>Exp(B)</i>
Summer holidays	-0.13	0.17	0.56	1	0.46	0.88
Clerical	0.84	0.19	18.74	1	<u>0.00</u>	<u>2.32</u>
Religious	0.37	0.17	4.87	1	<u>0.03</u>	<u>1.45</u>
Hedonistic intellectual	0.22	0.10	4.93	1	<u>0.03</u>	<u>1.24</u>
Conservative	0.08	0.10	0.68	1	0.41	1.08
Pacifist micro-community	0.00	0.11	0.00	1	0.97	1.00
Romantic	-0.05	0.08	0.50	1	0.48	0.95
Constant	-2.24	0.72	9.83	1	0.00	0.11

Decrease in -2log-likelihood=5.1%

Source: HERD 2012, N=1471

The other significant effect was the positive effect of religiosity on volunteering, which is in accordance with the literature and also our previous results (Voicu & Voicu 2003, Fényes & Kiss 2011a, 2011b). Especially church related religiosity increased the likelihood of volunteering (the chance of volunteering is 2.3 times greater concerning these students when compared to others), but all religious students (students who are religious on their own way, and church-related religiosity) volunteer more frequently than those who are not religious (the chance is about 1.5 times higher). Religiosity especially increases the chance of the traditional type of volunteering (this has not been examined yet, further analysis is needed).¹² Among the factors it was the first one, so the hedonistic intellectual factor (sig. 0.03), which could influence the chance of volunteering and in the positive direction. On the one hand, it may point at the transformation of the motivational basis of volunteering, so the appearance of the new type of volunteering, but it could also be connected to the fact that the sociocultural background of those doing voluntary activity in our region can be

¹² The higher education of fathers decreased the chance of volunteering a bit, but the financial situation of students (measured by the durable consumer goods index) increasing it a bit when we put instead of 4 value factor variables, the whole 16 item values scales. This second result is in accordance with our previous 2010 results at the University of Debrecen, so only the more well-to-do students could afford to do voluntary work in this region.

regarded as favorable – as opposed to the international practice (Fényes & Pusztai 2012a).

SUMMARY

As the main aim of our study we attempted both to outline the theoretical relation between volunteering and the sphere of values and to empirically analyze these relations in the case of the Hungarian students in Partium within HERD research. In the theoretical part of our study we examined the different types of volunteering and pointed out that besides the traditional forms, the so-called new type of volunteering, which is more wide-spread in the case of the population surveyed by us, the youth age group is becoming increasingly empathic. We made an attempt to reveal the phenomena underlying voluntary actions, such as the theory of human capital, religious behavior or the theory of social capital. Our analysis focused on the connection between volunteering and the world of values, as according to the literature, certain patterns of value preferences more frequently occur in the case of those doing voluntary activities, while the values themselves do not induce these activities unambiguously. We later examined those points of value sociology that could be relevant to our survey, and then described the relevant results of the value research.

In the course of our empirical analysis we aimed to find connections between values and volunteering, and behind the various types of volunteering to reveal the frequent methods of arrangement concerning values. In order to achieve this, we first formed factors from students' value structure. The value background of voluntary work becoming mixed, is shown by the fact that in the case of those doing voluntary activities, it is on the one hand, a factor having more material, postmodern characteristics, too (hedonistic intellectual) and on the other hand, the conservative factor that reached higher averages. In connection with the value content behind the motivational clusters of volunteering, we may state that they have peculiar patterns that can be clearly separated from each other. The connection between values and volunteering is demonstrated by certain items of the val-

ues and the explaining force of hedonistic the intellectual factor in our logistic regression model.

Although our analysis could produce novel results as well, it cannot be regarded as finalized yet, as the process of operationalization, for instance, could be made more complete with several momentums due to the omnibus nature of the HERD Research questionnaire (value tests operating with a different series of items, nuanced series of questions focusing on the motivational background). However, new research problems can be identified on the basis of the relationships obtained, and they may be the foundation of further longitudinal analyses.

REFERENCES

- BARTAL Anna Mária (2010): Élnek köztünk boldog emberek is... – a magyar önkéntesek és nem-önkéntesek jellemzői a 2008. évi Európai Értékrend Vizsgálat tükrében [There are Happy People among us, as well... – the Characteristics of Volunteers and Non-volunteers based on the Results of European Values Survey 2008]. In: Rosta Gergely, Tomka Miklós (eds.): *Mit értékelnek a magyarok? Az Európai Értékrend Vizsgálat 2008. évi magyar eredményei* [Values preferred by Hungarians. The Hungarian results of European Value Survey 2008.] OCIPE Magyarország, Budapest: Faludi Ferenc Akadémia. 143–186.
- BERECZKEI Tamás (2009): *Az erény természete* [The Nature of the Virtue]. Budapest: Typotext Press
- BOCSI Veronika (2012): Hallgatói értékvilágok és kari struktúrák [Students' Value preferences and the Structures of the Faculties], *Educatio*. vol. XX. (before publishing)
- BOURDIEU, P. (1978): *A társadalmi egyenlőtlenségek újratermelődése*. [The Reproduction of the Social Inequality] Budapest: Gondolat Press
- CNAAN, R. A., AMROFELL, L. M. (1994): Mapping Volunteer Activity. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 23 (4): 335–351.
- CSEPELI György (2005): *Szociálpszichológia* [Social Psychology]. Budapest: Osiris Press
- CSÁNYI Vilmos (1994): *Viselkedés, gondolkodás, társadalom: etológiai megközelítés*. [Behavior, Thinking, Society. Ethological Approach]. Budapest: Akadémia Press

- CURTIS, J. E., BAER, D. E., GRABB, E. G. (2001): Nations of Joiners: Explaining Voluntary Association Membership in Democratic Societies, *American Sociological Review* 66 (6): 783–805.
- CZIKE Klára, BARTAL Annamária (2005): *Önkéntesek és nonprofit szervezetek*, [Volunteers and Non-Profit Organizations] Országos Foglalkoztatási Közalapítvány. Piliscsaba: Pázmány Péter Katolikus Egyetem
- CZIKE Klára, KUTI Éva (2006): *Önkéntesség, jótekonyság és társadalmi integráció*. [Volunteering, Charity and Social Integration] Budapest: Nonprofit Kutatócsoport Egyesület, Kutatócsoport és Önkéntes Központ Alapítvány
- DEKKER, P., HALMAN, D. (2003a): Volunteering and Values: An Introduction, In: Dekker, P. Halman, D. (2003) (eds.): *The Values of Volunteering. Cross-Cultural Perspectives*, Kluwer Academic/Plenum Publishers, New York, Boston, Dordrecht, London, Moscow. 1–18.
- DEKKER, P., HALMAN, D. (2003b) (eds.): *The Values of Volunteering. Cross-Cultural Perspectives*, Kluwer Academic/Plenum Publishers, New York, Boston, Dordrecht, London, Moscow
- FÉNYES Hajnalka, KISS Gabriella (2011a): 2011 – Az Önkéntesség Európai Éve – Az önkéntesség társadalmi jelensége és jelentősége. [The European Year of Volunteering. The Social Importance of Volunteering] *Debreceni Szemle* I–II., vol. XIX., issue 4. 360–368. (the second part is being published soon)
- FÉNYES Hajnalka, KISS Gabriella (2011b): Az önkéntesség szociológiája. [The Sociology of Volunteering] *Kultúra és Közösség*, vol. II., issue 1. 35–48.
- FÉNYES Hajnalka, PUSZTAI Gabriella (2012a): Volunteering among Higher Education Students, Focusing on the Micro-level Factors, *Journal of Social Research and Policy* 2012 (1): 73–96.
- FÉNYES, Hajnalka – PUSZTAI, Gabriella (2012b): Religiosity and Volunteering among Higher Education Students in the Partium Region. In: Györgyi Zoltán, Nagy Zoltán (eds.): *Students in a Cross-Border Region. Higher Education for Regional Social Cohesion*. Nagyvárad (Oradea, Románia): University of Oradea Press. 147–167.
- FÓNAI Mihály (2009): A Debreceni Egyetem Tehetséggondozó Programjába került hallgatók rekrutációja és a szakok értékelése. [The Recruitment of Students Got into the Talent Support Programme of the University of Debrecen and the Evaluation of the Majors] In: Karlovitz J. T. (szerk.): *Speciális kérdések és nézőpontok a felsőoktatásban*. [Special Questions and Viewpoints in Higher Education] Budapest, Neveléstudományi Egyesület. 49–66.
- FUKUYAMA, F. F. (1992): *Trust: the Social Virtues and the Creation of Prosperity*. New York, Free Press

- HANDY, F., CNAAN, R. A., HUSTINX, L., KANG, C., BRUDNEY, J. L., HASKI-LEVENTHAL, D., HOLMES, K., MEJUS, L. C. P. M., PESSI, A. B., RANADE, B., YAMAUCHI, N. and ZRINSCAK, S. (2010): *Résumé Building? A Cross-Cultural Examination of Student Volunteering: Is It All About, Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 39 (3): 498–523.
- HELLER Ágnes, FEHÉR Ferenc (1993): *A modernitás ingája* [The Pendulum of the Modernization]. Budapest: T Twins Press
- HOFSTEDE, G. & HOFSTEDE, G. J. (2005): *Cultures and Organizations: Software of the Mind*. McGraw-Hill, New York
- HUSTINX, L. (2001): Individualization and New Styles of Youth Volunteering: an Empirical Exploration, *Voluntary Action*, 3 (2): 57–76.
- INGLEHART, R. (1997): *Modernization and Postmodernization: Cultural, Economic and Political Changes in 43 Countries*. Princeton, Princeton University Press
- INGLEHART, R. (2003): Modernization and Volunteering, In: Dekker, P. Halman, D. (2003) (ed.): *The Values of Volunteering. Cross-Cultural Perspectives*, Kluwer Academic/Plenum Publishers, New York, Boston, Dordrecht, London, Moscow. 55–70.
- KELLER Tamás (2008): A modernizációs folyamat hatása az értékrendre. [The Effect of the Modernization Process on the Value Preferences] In: S. Nagy K. and Orbán A. (eds.): *Értékek és normák. Interdiszciplináris megközelítés* [Values and Norms. Interdisciplinary Approach] Budapest: Gondolat Press. 387–418.
- KOVÁCH Imre (2010): A jelenkori magyar vidéki társadalom szerkezeti és hatalmi változásai. [Changes of Structure and Authority in Contemporary Hungarian Rural Society] MTA doktori értekezés. http://real-d.mtak.hu/296/4/kovachimre_5_Mu.pdf Download: 2012.12.11
- MEJUS, L., HANDY, F., CNAAN, R., BRUDNEY, J., ASCOLI, U., RANADE, S., HUSTINX, L., WEBER, S., WEISS, I. (2003): All in the Eyes of the Beholder? Perceptions of Volunteering Across Eight Countries, In: Dekker, P., Halman, D. (2003) (eds.): *The Values of Volunteering. Cross-Cultural Perspectives*, Kluwer Academic/Plenum Publishers, New York, Boston, Dordrecht, London, Moscow. 19–34.
- MORRIS, Charles (1956): *Varieties of human values*. Cambridge University Press, London
- OSSOWSKA, M. (1973): *Erkölcsszociológia*. [The Sociology of the Morality]. Budapest: Kossuth Press
- OŞVAT, Claudia (2012): Volunteering and employability. A comparative study among students from the University of Oradea. In: Gabriella Pusztai & Adrian Hatos & Tímea Ceglédi (eds.): *Third Mission of Higher Education in a Cross-*

- Border Region. Educational Research in Central and Eastern Europe I. CHERD-Hungary (being published)
- PERPÉK, Éva (2012): Formal and informal Volunteering in Hungary, Similarities and Differences. *Corvinus Journal of Sociology and Social Policy*, Vol. 3, Issue 1: 59–80.
- REYKOWSKI, J. and SMOLENSKA, Z. (2003): Kollektívizmus, individualizmus és a társadalmi változások értelmezése: egy leegyszerűsítő modell korlátai. [Collectivism, Individualism and the Interpretation of the Social Change: Limitations of a Simplistic Model] In: Váriné, Sz. I. (ed.): *Értékek az életben és a retorikában* [Values in Life and Rhetoric] Budapest: Akadémiai Press. 196–210.
- ROKEACH, M. (1973): *The Nature of Human Values*. Free Press, New York
- SALAMON, L. M., ANHEIER, H. K. (1992): In Search of the Nonprofit Sector II: The Problem of Classification. *Working Papers of the Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project*, no. 3. Baltimore: The Johns Hopkins University Institute for Policy Studies
- SALAMON, L. M., ANHEIER, H. K., LIST, R., TOEPLER, S., SOKOLOWSKI, S. W. (1999): *Global Civil Society. Dimensions of the nonprofit Sector*, The Johns Hopkins Center for Civil Society Studies, Baltimore, MD
- SALAMON, L. M., SOKOLOWSKI, S. W. (2003): Institutional Roots of Volunteering: Toward a Macro-Structural Theory of Individual Voluntary Action. In: Dekker, P., Halman, D. (2003) (eds.): *The Values of Volunteering. Cross-Cultural Perspectives*, Kluwer Academic/Plenum Publishers, New York, Boston, Dordrecht, London, Moscow. 71–90.
- SCHWARTZ, S. H. (1992): Universals in the Content and Structure of Value: Theoretical Advances and Empirical Tests in 20 Countries. In: Zanna, M. P. (ed.): *Advances in Experimental Social Psychology*. Academic Press, New York. 1–65.
- STEFANESCU, F. and OSVAT, C. (2011): Volunteer Landmarks among College Students. *The Yearbook of the „Gh. Zane” Institute of Economic Researches*. 01/2011, 20 (2): 139–149.
- SZABÓ Ildikó, MARIÁN Béla (2010): *Észak-alföldi ifjúsági stratégia* [Youth Strategy in North of the Hungarian Plain] Debrecen: Nullpont Kulturális Egyesület
- TRIANDIS, H. C. (1990): Cross-Cultural Studies on Individualism and Collectivism. In: *Nebraska Symposium on Motivation: 1989*. Lincoln: University of Nebraska Press. 41–133.
- VEROSZTA Zsuzsa (2010): *Felsőoktatási értékek – hallgatói szemmel*. [The Values of the Higher Education – from Students’ Aspects] Thesis. Budapest: Corvinus University of Budapest

- VOICU, M, VOICU, B. (2003): Volunteering in Romania: A Rara Avis, In: Dekker, P., Halman, D. (2003) (eds.): *The Values of Volunteering. Cross-Cultural Perspectives*, Kluwer Academic/Plenum Publishers, New York, Boston, Dordrecht, London, Moscow. 143–160.
- WEBER, M. (1987): *Gazdaság és társadalom I.* [Economy and Society I.] Budapest: KJK Press
- WEBER, M. (2001): *The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism*. London: Routledge Press
- WILSON, J. (2000): Volunteering. *Annual Review of Sociology*, 26: 215–240.

Nemi különbségek a felsőoktatási hallgatók önkéntes munkájában

Kutatásunkban a felsőoktatási hallgatók önkéntességének nemi különbségeit vizsgáljuk két adatbázis eredményei alapján. Napjainkban a felsőoktatási hallgatók körében egyre népszerűbb az önkéntes munka, és a tradicionális önkéntesség mellett megjelent az életrajzba beírható, munkatapasztalat-szerző önkéntesség is (Handy et al. 2010). Az önkéntesség segíti a diákok szakmai fejlődését, tanulmányi előrehaladását, fejleszti az életben szükséges készségeket (pl. munkára szocializál, és főleg az új típusú önkénteseknek később könnyebb az elhelyezkedés), valamint fejleszti az állampolgári tudatosságot és felelősségvállalást is, és ennyiben felsőoktatási eredményességi mutatónak is tekinthető (Astin, Sax 1998; Hesser 1995; Eyler, Giles és Braxton 1997; Mabry 1998).

Az önkéntesség nemi különbségeivel a felsőoktatásban kevesen foglalkoznak. Hazai felnőtt lakossági vizsgálatok (Bartal 2010) szerint általában nincs különbség nemenként az önkéntesség gyakoriságában, de a nők körében gyakoribb lehet a tradicionális önkéntes munka. Kimutatható az is, hogy a vallásosság növeli az önkéntes aktivitást (Fényes, Pusztai 2012), és mivel a felsőoktatási hallgatók között a nők a vallásosabbak, körükben gyakoribb lehet az önkéntesség is. Viszont a jobb társadalmi háttérűek is gyakrabban önkénteskednek a szakirodalom szerint (Bartal 2010) és mivel a felsőoktatási hallgatók körében éppen a fiúknak jobb a társadalmi háttere (lásd Fényes 2010), így a két hatás semlegesítheti egymást.

Czike és Kuti 2006-os eredményei szerint a felnőttek körében a feltételezésekkel ellentétben éppen a férfiak önkénteskedtek gyakrabban. A nők segítő attitűdje nemcsak az önkéntességükben jelenik meg, hanem a hagyományos nemi munkamegosztás következtében, a családban lévő feladataikban is. Kimutatható az is, hogy a nők és férfiak önkéntességének területi megoszlása jelentősen eltér. A nők jóval nagyobb arányban ön-

kénteskednek a szociális vagy ahhoz köthető területeken (oktatás, egészségügy, adománygyűjtés), míg a férfiak nagyobb arányban töltenek be vezető tisztséget civil szervezetekben és pártokban. A férfiak és nők önkéntességének motivációi is különböznek. A nőkre jellemző a családi indíttatás, a segítség által okozott jó érzés, az önismeret fejlődése, a férfiakat pedig a megfelelő munkahely megtalálása vagy a környezet szebbé tétele vezérli inkább (Czike, Kuti 2006).

A KSH 2012-es adatai szerint (www.ksh.hu) nincs jelentős különbség az önkéntesség mértékében a férfiak és nők között. Kimutatható azonban, hogy a nők a szociális szférában, oktatásban, a fogyatékosok segítésében, egyházzal kapcsolatos tevékenységekben és adminisztratív területeken felülreprezentáltak, a férfiak pedig a ház körüli tevékenységekben, közbiztonságban, katasztrófa-elhárításban, településfejlesztésben és környezetvédelemben. Újszerű jelenség, hogy a nők, a korábban tipikus férfias területeken (pl. civil szervezetek, pártok vezető tisztségeiben) utolérlik a férfiakat.

ELMÉLETI HÁTTÉR ÉS HIPOTÉZISEK

A felsőoktatási hallgatók önkéntes munkája viszonylag új jelenség Közép-Kelet-Európában. Az önkéntes tevékenység közös elemei: a nem kötelező jelleg, az, hogy mások (egyének, szervezetek vagy az egész társadalom) érdekében történik, nem fizetett tevékenység és általában szervezett keretek között folyik (Wilson 2000; Chaan, Amroffell 1994; Handy et al. 2010; Dekker, Halman 2003).

Az önkéntesség motivációi lehetnek altruista, instrumentális (egoista) és vegyes motivációk. A tradicionális önkéntesség altruista motivációkra épül (jó másokon segíteni), és fontos benne a szociális interakció és a közösség. A modern önkéntesség motivációi között találjuk a karrierépítést, a személyes és szakmai fejlődés igényét, a szabadidő hasznos eltöltésének, a kapcsolatépítésnek és a munkatapasztalat szerzésének szándékát (Perpék 2012; Czike, Kuti 2006).

A felsőoktatási hallgatók körében népszerű az életrajzba beírható, munkatapasztalat-szerző önkéntesség. Ennél a típusnál a fiatalok az ön-

kéntességgel szerzett kulturális és kapcsolati tőkét később (a munkavállaláskor) anyagi tőkévé konvertálják. Azokban az országokban (pl. USA, Kanada), ahol az önkéntesség erős pozitív jelzés a munkáltatók felé, egyre több fiatal lesz önkéntes (Handy et al. 2010). Emellett Inglehart (2003) eredményei szerint az önkéntesség napjainkban nem csökken, ugyanakkor a fiatalok új, rugalmasabb, kevésbé állandó szervezeti keretek között végeznek önkéntes tevékenységet (például karitatív és sport szervezetekben).

A közép-európai országokban az új típusú önkéntességet viszonylag kevesen vizsgálják. Stefanescu és Osvat (2011) a Nagyvárad Állami Egyetem szociális területen tanuló hallgatói körében végzett kismintás vizsgálatában a fiatalok önkéntességének motivációit két csoportba sorolta. Az önérdékű, szakmai tapasztalatszerző motivációk (pl. kapcsolatépítés, hasonló érdeklődésű körűekkel való találkozás, a szabadidő hasznos eltöltése, sport és kulturális aktivitások tanulása és végzése, információszerzés, készségfejlesztés, könnyebb munkához jutás) és az altruista motivációk (hogy hasznos legyen a társadalomnak, másokért cselekszik, a saját és mások jogainak és érdekeinek védelme). Eredményeik szerint Romániában az új típusú motivációk gyakrabban fordultak elő, azaz fontos volt a diákok számára a szakmai tudás- és tapasztalatszerzés, a kapcsolatépítés és a szervezet jobb megismerése, míg a régi típusú motivációk kevésbé voltak jellemzőek rájuk (Stefanescu, Osvat 2011).

Számos nemzetközi kutatás kimutatta, hogy a társadalmi-demográfiai háttérváltozók kevésbé hatnak az önkéntesség előfordulására, mint a vallásosság vagy az értékek. Bartal (2010) eredményei szerint Magyarországon a felnőtt lakosság körében a vallásosság növelte az önkéntesség gyakoriságát. Voicu és Voicu (2003) romániai adatai szerint pedig a vallásos közösséghez tartozás növelte elsősorban az önkéntességet és nem a személyes vallásgyakorlat (pl. a rendszeres imádkozás).

Hipotézisünk szerint a felsőoktatásban tanuló nők és férfiak hasonló arányban végeznek önkéntes munkát tanulmányaik alatt. (Ez az eredmény kissé módosulhat, ha figyelembe vesszük regressziós modelljeinkben a társadalmi háttér és a vallásosság különbségeit is a változók lépcsőzetes bevonása során.) Második hipotézisünk szerint a hallgatónők körében

gyakoribb lehet a tradicionális típusú önkéntesség, a férfiakra pedig inkább az új típusú önkéntesség a jellemző.

ADATOK ÉS KUTATÁSI MÓDSZEREK

Kutatásunkban egy 2010-es és egy 2012-es adatbázis adatait használtuk fel. Az első a Campus-lét kutatás (OTKA, K-818585) online kérdőíves adatbázisa. Az adatfelvétel a Debreceni Egyetem nappali tagozatos hallgatói körében zajlott 2010-ben. A súlyozott adatbázist használtuk (N=2384), mely nemek és karok szerint reprezentatív. A 2012-es adatok a HERD („Higher Education for Social Cohesion Cooperative Research and Development in a Cross-border Area” (HURO/0901/253/2.2.2.) kutatásból származnak, mely a „partiumi” történelmi régióban zajlott. A minta karok és intézmények szerint reprezentatív, mi csak a magyarországi almintával dolgozunk (N=1295).

Vizsgálatunkban egyszerű megoszlásokat, kereszttáblákat, logisztikus regressziókat és klaszterelemzést futtatunk az SPSS program segítségével.

EREDMÉNYEK 2010

Korábbi kutatásainkban látható volt, hogy a felsőoktatásban tanuló nőknél szignifikánsan gyakoribb munkamotiváció volt a társadalmilag hasznos munka végzése és a másokon segítség (Fényes 2010). Ennek ellenére a rendszeres önkéntes munkában alig látható különbség nemek szerint 2005-ben és 2010-ben.

1. táblázat

A hallgatók munkavégzése az egyetemi évek alatt nemenként,
2005-ben és 2010-ben (%)¹

	2005		2010	
	<i>Fiúk</i>	<i>Lányok</i>	<i>Fiúk</i>	<i>Lányok</i>
Rendszeres fizetett munka	16,5	11,2	11,2	10,5
Alkalomszerű	33,3	31,2	44,6	38,8
Nem fizetett munka	3,3	2,3	7,1	7,0
Nem dolgozott	46,9	55,3	37,1	43,8

Az eredmények szignifikánsan különböztek nemenként mindkét évben (a Chi-négyzetpróba szerint)

Kimutatható, hogy a rendszeres önkéntes munkát végzők aránya több mint kétszeresére nőtt 2005 és 2010 között, de nemenként alig volt különbség a két adatfelvétel során. Az is látható, hogy a rendszeres önkéntesség viszonylag kis arányban jellemző a diákokra. 2010-es kutatásunkban rákérdeztünk a rendszeres és alkalmi önkéntesek együttes arányára is. Az évente vagy gyakrabban önkénteskedők aránya 26 százalék volt a Debreceni Egyetemen, ami már valamivel magasabb érték.

A továbbiakban az önkéntességre ható tényezőket vizsgáljuk egy regressziós modell keretében, ahol a függő változó az önkéntes munka gyakorisága (0: soha nem volt önkéntes tanulmányai alatt, 1: az alkalmi és rendszeres önkéntes). Ebben a tanulmányban a hatótényezők közül elsősorban a nemi különbségekre koncentrálnak.

2. táblázat

Logisztikus regressziós modell eredményei az önkéntesség előfordulására
(az értékváltozók közül csak a szignifikáns hatásokat tüntettük fel) (2010)

	<i>Exp(B)</i>	<i>Sig.</i>
Nem	0,94	0,64
Életkor	0,99	0,78
Apa iskolai végzettsége ²	0,95	0,08
Anyai iskolai végzettsége	1,06	0,03

¹ A 2010-es adatok a Campus-lét kutatásból származnak (csak a Debreceni Egyetem hallgatói), a 2005-ös adatok pedig a „Regionális egyetem” kutatásból, ahol a partiumi régió felsőoktatási hallgatóit kérdezték le.

² Az apa és az anyai iskolai végzettségét az elvégzett osztályok számával mértük.

	<i>Exp(B)</i>	<i>Sig.</i>
A diák anyagi helyzete ³	1,11	0,00
Településtípus ⁴	0,81	0,07
Vallásosság ⁵	1,47	0,00
Anyagi jólét	0,79	0,00
Boldogság	1,86	0,00
Igaz barátság	1,38	0,01
Élvezetes élet	0,76	0,01
Segítőkészség, másokért cselekvés	1,35	0,00
Szeretetteljes, ragaszkodó, gyöngéd	0,79	0,03

-2*Loglikelyhood csökkenése: 6,8%. A hatások szignifikánsak, ha a szign < 0,05.

Hipotézisünkkel összhangban, adataink szerint, ha a társadalmi háttér, a vallás, és az értékváltozókat is bevonjuk, nem mutatható szignifikáns különbség a férfi és női hallgatók között az önkéntesség esélyében. Látható az is, hogy az anyák magasabb iskolázottsága, a diák jobb anyagi helyzete és a diák vallásossága növelte az önkéntesség esélyét, emellett az értékváltozók egy része szintén növeli, más része viszont csökkenti az önkéntesség esélyét. Itt tehát a nők nagyobb vallásosságának és a felső-oktatásban tanuló férfiak jobb társadalmi háttérének hatása feltehetőleg semlegesítette egymást az önkéntesség vonatkozásában.

3. táblázat

A diákok részvétele egyetemi szervezetekben, 2010-ben,
nemenként szignifikáns különbségek (%)

	<i>Férfiak</i>	<i>Nők</i>	
Sportegyesület, klub	19,8	8,2	Férfiak inkább szeretnének
Kulturális csoport	9,3	8,6	Nők inkább szeretnének
Ifjúsági diákszervezet	6,0	5,6	Nők inkább szeretnének
Extrém sportot űző csoport	4,1	1,2	Férfiak inkább szeretnének
Civil szervezet	3,9	2,9	Nők inkább szeretnének
Természet-, állat- és környezet- védelem	3,5	2,8	Nők inkább szeretnének
Politikai szervezet, párt	3,2	1,3	Férfiak inkább szeretnének
Segítő szolgálat, karitatív munka	3,9	7	

³ A diák anyagi helyzetét a tartós fogyasztási cikkek számával mértük.

⁴ Értékei: város vagy falu.

⁵ Értékei: vallásos (a maga módján, vagy egyházasan), vagy nem vallásos.

	<i>Férfiak</i>	<i>Nők</i>	
Önkéntes szervezet, csoport	4,1	6,3	Nők inkább szeretnék
Lelki és szociális problémák-szervezet	1,1	1,5	Nők inkább szeretnék

Az egyetemi szervezetekben való részvétel utalhat esetleges önkéntes munkavégzésre is. A harmadik táblázatból látható, hogy a lányokra inkább a tradicionális önkéntesség a jellemző (segítő szolgálat, karitatív munka, önkéntes szervezeti tagság). A fiúk körében pedig viszonylag népszerű a sport és a kultúra, de a civil szervezetekben, természetvédő csoportokban, politikai szervezetekben is gyakrabban vesznek részt. Az adatok alapján feltehetőleg a nőkre inkább a tradicionális önkéntes munka, míg a férfiakra inkább az elméleti részben bemutatott új típusú önkéntesség lesz a jellemző.

A következőkben az önkéntesség kari különbségeit vizsgáljuk.

4. táblázat

Az önkéntes munkavégzés gyakorisága karonként a Debreceni Egyetemen (%) (2010)

	Önkéntes munkát		N
	<i>végez</i>	<i>nem végez</i>	
Állam- és Jogtudományi Kar	22,1	77,9	163
Általános Orvostudományi Kar	29,3	70,7	205
Bölcseztudományi Kar	29,8	70,2	349
Egészségügyi Kar	33,0	67,0	97
Fogorvostudományi Kar	18,7	81,3	32
Gazdálkodástudományi és Vidékfejlesztési Kar	18,9	81,1	217
Gyermeknevelési és Felnőttképzési Kar	44,0	56,0	50
Gyógyszerésztudományi Kar	33,3	66,7	39
Informatikai Kar	19,6	80,4	214
Közgazdaság- és Gazdaságtudományi Kar	24,5	75,5	147
Mezőgazdaság-, Élelmiszertudományi és Környezetgazdálkodási Kar	34,9	65,1	166
Műszaki Kar	24,1	75,9	249
Természettudományi és Technológiai Kar	24,2	75,8	367
Zeneművészeti Kar	29,2	70,8	24
Összesen	26,1	73,9	2375

A kar és az önkéntes munkavégzés összefüggése szignifikáns a Chi-négyzetpróba adatai szerint.

A negyedik táblázat szerint jóval az átlag feletti önkéntességi arány jellemzi a gyermeknevelési és felnőttképzési (Hajdúböszörmény), egészségügyi, bölcsészettudományi, orvosi, zeneművészeti, mezőgazdasági, élelmiszer-tudományi és környezetgazdálkodási, valamint a gyógyszerészeti kar hallgatóit. Jóval az átlag alatti önkéntesség figyelhető meg az informatikai, agrár, fogorvosi és jogi karokon. Végül átlagos önkéntesség jellemző a közgazdasági, műszaki, népegészségügyi és a természettudományi karokon.

Látható, hogy a tradicionális férfias képzési területeken (műszaki, TTK, informatika) átlagos vagy átlag alatti az önkéntesség. A tradicionális segítő (nőtöbbségű) szakmáknál (óvónő, egészségügyi, orvosi, gyógyszerészeti) viszont átlag feletti az önkéntesség. Azonban korábbi eredményeink szerint nemenként nem volt különbség az önkéntességben. Ennek hátterében az állhat, hogy a „nőtöbbségű” karokon mind a nők, mind a férfiak gyakrabban önkénteskednek (a férfiak „elnőiesednek”, vagy eleve a „nőies” férfiak tanulnak itt), míg a férfítöbbségű karokon tanuló nők is kevésbé önkénteskednek, azaz ebben a vonatkozásban „elférfiasodnak”.

EREDMÉNYEK 2012

2012-es adataink szerint sincs szignifikáns különbség a férfiak és nők között az önkéntességben (a feltett kérdés az volt, hogy volt-e önkéntes az egyetemi tanulmányai során), pedig az elméleti részben láthattuk, hogy a vallásosság növeli az önkéntesség előfordulását és a nők gyakoribb közösségi vallásgyakorlók (lásd az 5. és 6. táblázatot). Ezt a hatást azonban semlegesítheti, hogy a felsőoktatásban tanuló férfiaknak jobb a társadalmi háttere, és általában a jobb hátterű diákok önkénteskednek gyakrabban.⁶

⁶ Érdekes eredmény, hogy a 2012-es magyar almintában az egyetemi tanulmányaik alatt valaha önkéntesek aránya kisebb (20%), mint 2010-ben (akkor a Debreceni Egyetemen az alkalmi és rendszeres önkéntesek együttes aránya 26% volt). Az eredmény hátterében reményeink szerint nem az önkéntesség népszerűségének csökkenése, hanem az eltérő kérdésfeltevés, illetve az állhat, hogy a két lekérdezés során a diákok mit értettek önkéntesség alatt. Ennek kiderítésére kvalitatív interjúk vizsgálatokat tervezünk a továbbiak során.

5. táblázat

Az önkéntesség előfordulása nemek szerint (HERD 2012)

	<i>Férfiak</i>	<i>Nők</i>
Önkéntes volt	20,4%	21%
Nem volt önkéntes	79,6%	79%
Összesen	382	818

Chi-négyzet nem szignifikáns

6. táblázat

A vallásos önbesorolás nemek szerint (HERD 2012)

	<i>Férfiak</i>	<i>Nők</i>
Egyházas	10,4%	13,1%
Maga módján	40,7%	45,8%
Nem tudja	9,9%	8,0%
Nem vallásos	25,0%	27,2%
Explicite nem vall	14,0%	6,0%
Összesen	364	804

Chi-négyzet*** szignifikáns

A továbbiakban az önkéntesség nemi különbségeit vizsgáljuk most már egy regressziós modell keretében, hogy több változó együttes hatását is vizsgálni tudjuk. A függő változó: végzett-e önkéntes tevékenységet a hallgató tanulmányai során, a magyarázó változók pedig a diák neme, a társadalmi háttér (több változó a diák kulturális és anyagi háttérére) és végül a vallásosság (külön az egyházas és a maga módján vallásos változó). A magyarázó változókat négy lépésben vontuk be, hogy láthassuk az interakciós hatásokat is.

7. táblázat

Logisztikus regressziós modellek az önkéntesség előfordulására, lépcsőzetesen bevonva a változókat⁷ (N=1295, HERD 2012)

	<i>Exp(B)</i>	<i>Exp (B)</i>	<i>Exp (B)</i>	<i>Exp (B)</i>
Nem	NS	NS	NS	NS
Apaisk		NS	NS	NS
Anyaisk		NS	NS	NS
Apaolv		NS	NS	NS
Anyaolv		1,64**	1,7**	1,66**
Anyprobl (1 igen)			NS	NS
Szülőindex			NS	NS
Diákindex			NS	NS
Nyarálás			NS	NS
Szubanyagi			NS	NS
Teltp			NS	NS
Egyházas				2,35***
Mmvall				NS
R^2_L	0%	1,1%	2,1%	3,3%

R^2_L jelöli a modell illeszkedését (-2LL csökkenését százalékban). *Exp (B)* értékek mellett tüntettük fel a Wald-statisztika szignifikanciáját. *** jelöli a 0,000 alatti, ** a 0,001 és 0,01 közötti, * jelöli a 0,01 és 0,05 közötti szignifikanciát.

Legfontosabb eredményünk, hogy a diákok neme nem hat az önkéntességre a többi magyarázó változó bevonása előtt és után sem. A sokat olvasó anyák, illetve az egyházas vallásosság viszont növeli az önkéntesség esélyét. Fényes (2010) kutatásaiból tudjuk, hogy a felsőoktatásba a férfiak jobb háttérrel érkeznek, ami éppen körükben növelheti az önkéntesség esélyét, viszont a lányok közt több az egyházasan vallásos (lásd a 6. táblázatot), ami éppen a lányok önkéntességének esélyét növelheti. A magya-

⁷ Függő változó: volt-e önkéntes egyetemi éve alatt, vagy nem. Magyarázó változóink: nem (1: férfi, 0: nő), apaisk és anyaisk (a szülők elvégzett osztályainak száma), apaolv, anyaolv (1: rendszeresen olvas a szülő, 0: nem), anyprobl (1: vannak anyagi problémák a családban, 0: nincsenek), szülőindex, gyerekindex (tartós fogyasztási cikkekkel való rendelkezés indexe a szülők és a diákok körében 1–10), nyarálás (1: jár nyaralni a család, 0: nem), szubanyagi (az adott országban átlagos családhoz mért anyagi helyzet 1–10), teltp (1: város, 0: község), egyházas (1: a vallásos önbesorolás szerint az egyház tanításait követi, 0: nem), mmvall (1: a vallásos önbesorolás szerint maga módján vallásos, 0: nem).

rázó változók lépcsőzetes bevonásával azonban a nem hatása végig nem volt szignifikáns, pedig a társadalmi háttérváltozók bevonása után a lányok előnyére számítottunk, a vallásosság változóinak bevonása után pedig arra, hogy csökkenni fog, vagy el fog tűnni a lányok előnye.

A 2012-es kérdőívben rákérdeztünk arra is, ha volt valaki önkéntes tanulmányai alatt, mi motiválta (6 válaszlehetőség közül választhattak az önkéntesek, és több választ is megjelölhettek). A motivációk alapján klaszterelemzést végeztünk az SPSS program segítségével.

8. táblázat

Klaszter középpontok (K-means clusters) az önkéntesség motivációi alapján (1: igen 2: nem) (csak akik önkénteskedtek a teljes HERD mintában N=775), 2012

	Klaszterek		
	<i>Mix</i>	<i>trad</i>	<i>Mix2</i>
Életrajzba beírható	1,00	1,89	2,00
Munkatapasztalat	1,03	1,65	1,05
Barátok, ismerősök szerzése	1,05	1,81	1,01
Másokon segíteni	1,09	1,22	1,05
Szabadidő hasznos eltöltése	1,24	1,53	1,30
Nyelvtanulás	1,35	1,93	1,46
N	259	220	296

Az első klaszterben az összes felsorolt motiváció fontos volt (mix), a második klaszterben csak a segítsek másokon motiváció, így ez a tradicionális önkéntes csoport, és végül a harmadik klaszterben az életrajzba beírhatóságon kívül az összes motiváció fontos volt (mix2). A három klaszterben az önkéntesek viszonylag egyenletesen helyezkednek el, bár csak 220-an voltak a tisztán tradicionális önkéntesek (a többiek motivációja vegyes volt). Látható az is, hogy a másokon való segítség az összes önkéntesnek fontos volt, tehát tisztán új típusú önkénteseket nem találtunk.

A továbbiakban kíváncsiak voltunk, vajon a lányokra jellemző-e inkább a tisztán tradicionális önkéntesség (2. klaszter), vagy ebben sincs nemi különbség.

9. táblázat

Az önkéntesség motivációinak eltérése a nők és férfiak között, csak a magyar önkéntesek almintája (HERD 2012, N= 250)

	<i>Mix</i>	<i>Trad</i>	<i>Mix2</i>	<i>Összesen</i>
Nők	30,2%	33,1%	36,6%	172
Férfiak	21,8%	34,6%	43,6%	78

Chi-négyzet NS

Adataink szerint a nemek aránya nem tért el szignifikánsan a három klaszterben, sőt a tisztán tradicionális motívumok (2. klaszter) a férfiaknál árnyalatnyit gyakoribbak, hipotézisünk tehát nem igazolódott.

ÖSSZEGZÉS

2005-ös kutatásunk szerint a nőknél szignifikánsan gyakoribb munkamotiváció a társadalmilag hasznos munka végzése és a másokon segítség. A 2010-es Campus-lét kutatás eredményei szerint az is kimutatható, hogy a rendszeres segítő szolgálat (karitatív munka) és önkéntes csoporttagság szignifikánsan gyakoribb a lányoknál. Emellett 2010-ben a tradicionális férfias képzési területeken (műszaki, TTK, informatika) átlagos vagy átlag alatti az önkéntesség, viszont a tradicionális segítő szakmáknál, ahol nő-többség van (óvónő, egészségügyi, orvosi, gyógyszerészeti) átlag feletti az önkéntesség. A szakirodalom és a mi kutatásunk eredményei szerint is azonban az önkéntesség nem gyakoribb a nők körében. 2010-es és 2012-es kutatás logisztikus regressziós modelljeink alapján a nem hatása nem szignifikáns a társadalmi háttér és a vallásosság bevonása előtt és után sem, ami összhangban van hipotézisünkkel. A 2012-es kutatásunkban rákérdeztünk az önkéntesség okaira is. Hipotézisünkkel szemben a nemek aránya nem tért el szignifikánsan az önkéntesség motivációi alapján képzett klaszterekben. A lányokra is inkább a vegyes motivációk voltak a jellemzők, a tisztán tradicionális motiváció (a másokon segítség) mellett más szempontok (pl. a munkatapasztalat-szerzés) is szerepet játszottak önkéntes munkavégzésük során, talán fiatal koruk miatt. Emellett fontos ered-

mény, hogy tisztán új típusú motivációs csoport nem volt a diákok körében (ahol a fiúk túlsúlyát vártuk volna), a másokon való segítés az összes önkéntesnek fontos volt.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- ASTIN, Alexander – SAX, Linda (1998): How Undergraduates Are Affected by Service participation. *Journal of College Student Development* Vol. 39 (3): 251–263.
- BARTAL Anna Mária (2010): Élnek köztünk boldog emberek is... – a magyar önkéntesek és nem-önkéntesek jellemzői a 2008. évi Európai Értékrend Vizsgálat tükrében. In: Rosta Gergely – Tomka Miklós (szerk.): *Mit értékelnek a magyarok? Az Európai Értékrend Vizsgálat 2008. évi magyar eredményei*. Budapest: OCIPE Magyarország, Faludi Ferenc Akadémia. 143–186.
- CNAAN, Ram – AMROFELL, Laura (1994): Mapping Volunteer Activity. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 23 (4): 335–351.
- CZIKE Klára – KUTI Éva (2006): *Önkéntesség, jótékonyosság és társadalmi integráció*. Budapest: Nonprofit Kutatócsoport Egyesület, Önkéntes Központ Alapítvány
- DEKKER, Paul – HALMAN, Loek (2003) (eds.): *The Values of Volunteering. Cross-Cultural Perspectives*, Kluwer Academic/Plenum Publishers, New York, Boston, Dordrecht, London, Moscow
- EYLER, Janet – GILES Dwight – BRAXTON, John (1997). The impact of service-learning on college students. *Michigan Journal of Community Service Learning*, (4): 5–15.
- FÉNYES Hajnalka (2010): *A nemi sajátosságok különbségének vizsgálata az oktatásban. A nők hátrányainak felszámolódása?* Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó
- FÉNYES, Hajnalka – PUSZTAI, Gabriella (2012): Religiosity and Volunteering among Higher Education Students in the Partium Region. In: Györgyi Zoltán – Nagy Zoltán (eds.): *Students in a Cross-Border Region. Higher Education for Regional Social Cohesion*. Nagyvárad (Oradea, Románia): University of Oradea Press. 147–167.
- HANDY, Femida – CNAAN, Ram – HUSTINX, Lesley – KANG, Chulhee – BRUDNEY, Jeffrey – HASKI-LEVENTHAL, Debbie – HOLMES, Kristen – MEUS, Lucas – PESSI, Anne Birgitta – RANADE, Bhagyashree – YAMAUCHI, Naoto – ZRINCSAK, Sinisa

- (2010): A Cross-Cultural Examination of Student Volunteering: Is It All About Résumé Building? *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*. 3: 498–523.
- HESSER, Garry (1995). Faculty assessment of student learning: Outcomes attributed to service-learning and evidence of changes in faculty attitudes about experiential education. *Michigan Journal of Community Service Learning*. 2: 33–42.
- INGLEHART, Ronald (2003): Modernization and Volunteering. In: Dekker, Paul – Halman, Loek (eds.): *The Values of Volunteering. Cross-Cultural Perspectives*. New York, Boston, Dordrecht, London, Moscow, Kluwer Academic/Plenum Publishers. 55–70.
- MABRY, Beth (1998). Pedagogical variations in service learning and student outcomes: How time, contact and reflection matter. *Michigan Journal of Community Service Learning*. 5: 32–47.
- PERPÉK, Éva (2012): Formal and informal Volunteering in Hungary, Similarities and Differences. *Corvinus Journal of Sociology and Social Policy*. 1: 59–80.
- STEFANESCU, Florica – OSVAT, Claudia (2011): Volunteer Landmarks among College Students. *The Yearbook of the „Gh. Zane” Institute of Economic Reserches*. 01/2011. 20 (2): 139–149.
- VOICU, Malina – VOICU, Bodgan (2003): Volunteering in Romania: A Rara Avis, In: Dekker, Paul – Halman, Loek (2003) (eds.): *The Values of Volunteering. Cross-Cultural Perspectives*, Kluwer Academic/Plenum Publishers, New York, Boston, Dordrecht, London, Moscow. 143–160.
- WILSON, John (2000): Volunteering. *Annual Review of Sociology*. 26: 215–240.

Pedagógusjelöltek önkéntes munkájának jellemzői

1. BEVEZETÉS

Kutatásunkban a pedagógus- és nem pedagógushallgatók önkéntességének különbségeit tárjuk fel a HERD adatbázis eredményei alapján a „partiumi” történelmi régióban, három ország határvidékén. Az önkéntesség vizsgálata fontos a felsőoktatásban, hiszen napjainkban a hallgatók körében egyre népszerűbb az önkéntes munka, és a tradicionális önkéntesség mellett megjelent az életrajzba beírható, munkatapasztalat-szerző önkéntesség is (Handy et al. 2010). A nemzetközi és hazai szakirodalomban eddig kevés vizsgálat foglalkozott a felsőoktatási hallgatók önkéntes tevékenységével, illetve a nemzetközi összehasonlító vizsgálatok nem foglalkoznak a közép-európai tendenciákkal (talán mivel az önkéntesség egy viszonylag új jelenség a térségben), ezért különösen fontos a diákok önkéntességének vizsgálata ebben a régióban.

Tanulmányunkban az önkéntesség egyetemi évek alatti előfordulásának a képzés típusa (pedagógus vagy nem pedagógus) szerinti különbségei mellett az önkéntesség típusának (tradicionális vagy új típusú) különbségeit is vizsgáljuk. Kutatási kérdésünk továbbá, hogy a tanulmányok jellege mellett mi hat még az önkéntes tevékenység végzésére és típusára, illetve hogy fennáll-e a képzés jellegének hatása akkor is, ha más magyarázó változókat is bevonunk modellünkbe. Vizsgáljuk a nem, az intézmény országa, a társadalmi háttér (kulturális és anyagi tőkék) és a vallásosság hatását. Az önkéntesség típusait az önkéntesség motivációi mentén különítjük el klaszterelemzés segítségével.

Az önkéntesség vizsgálata fontos a diákok körében azért is, mert az önkéntesség egyben egy felsőoktatási eredményességi mutató. Az önkéntesség egyfajta közbenső változó a felsőoktatási képzés hatása és a diákok kompetenciáinak fejlődése között. Az önkéntesség – akárcsak a felsőoktatás – pozitív hatással van a hallgatók tanulmányi teljesítményeire, fejleszt-

ti a diákok egyéb, az életben szükséges kompetenciáit, és végül fejleszti az állampolgári tudatosságukat és felelősségvállalásukat is. Az önkéntesség emellett munkára szocializál, és főleg az új típusú önkénteseknek később könnyebb az elhelyezkedés (Astin & Sax, 1998; Hesser, 1995; Eyler et al., 1997; Mabry, 1998).

Nemzetközi kvantitatív vizsgálatok szerint az önkéntesség pozitívan hat a diák egyéni kognitív és morális fejlődésére, erősödik a diákok identitása, spirituális és erkölcsi fejlődés következik be az önkéntesség által, fejlődnek a diákok szociális, interperszonális készségei, valamint vezetői és kommunikációs készségei. Társadalmi output lehet a sztereotípiák csökkenése, a kulturális, faji és etnikai csoportok jobb megértése, a társadalmi felelősségvállalás erősödése, az állampolgári készségek fejlődése és végül a későbbi önkéntességre való hajlam erősödése (Eyler et al., 2001).

Az önkéntesség fentiekben felsorolt pozitív hatásai és az önkéntesség által fejlesztett készségek és kompetenciák különösen fontosak lehetnek a leendő pedagógusok számára a szakma segítő, nevelő jellege és a tanárok példaadó szerepe miatt, illetve amiatt is, hogy 2011-ben Magyarországon a középiskolákban az érettségi feltételévé vált az iskolai közösségi szolgálat (egyfajta „kötelező önkéntes munka”), és ebben a leendő tanárok is közreműködnek majd.

2. AZ ÖNKÉNTESSÉG TÍPUSAI ÉS MOTIVÁCIÓI

Az önkéntesség közös jegyei: a nem kötelező jelleg, az, hogy mások (egyének, szervezetek vagy az egész társadalom) érdekében történik, nem fizetett tevékenység és általában szervezett keretek között folyik (Wilson, 2000; Cnaan & Amroffell, 1994; Handy et al., 2010; Dekker & Halman, 2003). Inglehart (2003) eredményei szerint – Putnam (2000) jóslataival szemben – napjainkban nem csökken az önkéntesség, hanem kitágul annak jelentése. Az önkéntesség új típusai jelennek meg, a tradicionális motivációk (a másokon való segítség) mellett a modern motivációk is fontossá válnak (pl. karrierépítés), illetve napjaink fiataljai új, rugalmasabb, kevésbé állandó szervezeti keretek között végeznek önkéntes tevékenységet (főleg karitatív és sport szervezetekben).

Az önkéntesség motivációi tehát lehetnek altruista, instrumentális (egoista) és vegyes motivációk. A tradicionális önkéntesség altruista motivációkra épül (jó másokon segíteni), és fontos a szociális interakció és a közösség is. A modern önkéntesség motivációi elsősorban a karrierépítés, a személyes és szakmai fejlődés, a szabadidő hasznos eltöltése, a kapcsolatépítés és a munkatapasztalat-szerzés. A fiatalok körében gyakoriak a vegyes motivációk is, pl. a karrierépítő önkénteseknek fontos a másokon való segítség is (Czike & Kuti, 2006; Stefanescu & Osvat, 2011). Az életrajzba beírható önkéntesség mellett – mely Handy és munkatársai (2010) vizsgálatában központi szerepet játszik – megjelenik a szabadidős és posztmodern önkéntesség is a fiatalok körében (ahol maga a részvétel a fontos; mert jó másokkal együtt lenni; mert identitást ad, például a zöld- és békeszervezetekben való részvétel).

Szociológusok mellett pszichológusok is vizsgálták az önkéntesség motivációit. A leggyakrabban alkalmazott mérési skálát Clary és munkatársai (1998) dolgozták ki (Volunteer Functions Inventory Scale). Ez a skála 30, az önkéntesség motivációira vonatkozó kérdésből áll, és 6 faktorba rendezték ezeket a szerzők. Magyarországon a felnőtt lakosság körében Bartal és Kmetty (2011) használta a Clary-féle VFI skálát módosított formában (itt 59 kérdés szerepelt az önkéntesség motivációiról és 15 faktort képeztek). Mi a kutatásunkban a fiatalokra koncentrálva csupán hat kérdéssel vizsgáltuk az önkéntességük motivációit (lásd később), de a további kutatásainkban tervezzük egy szélesebb motivációs kérdéssor használatát.

3. MI HAT AZ ÖNKÉNTESSEGRE?

A „társadalmi erőforrás elmélet” szerint a nagyobb gazdasági tőke (pl. a jövedelem), a nagyobb humán tőke (pl. az iskolázottság), illetve a nagyobb társadalmi tőke (pl. a kapcsolatháló kiterjedtsége, a szervezeti tagság, a politikai kötődés, a vallási aktivitás) növeli az önkéntesség valószínűségét (Wilson, 2000). Emellett hatással lehet az önkéntességre a kérdezettek neme, kora és értékrendje is. A nemzetközi kutatások szerint a szocio-demográfiai változók kisebb hatással vannak az önkéntességre, mint a val-

lásosság és az értékrend, illetve a vallásosságon belül a közösségi vallás-gyakorlat (a templomba, vallásos kisközösségbe járás) növeli elsősorban az önkéntesség előfordulását (Voicu & Voicu, 2003). Jelen kutatásunkban csak a felsőoktatásban résztvevőket vizsgáljuk az önkéntesség tekintetében, illetve ezen belül kiemelten vizsgáljuk a képzés jellegének (pedagógus vagy nem) hatását, de vizsgáljuk a szociodemográfiai változók, a vallásosság, valamint az intézmény országa változók hatását is.

Handy és munkatársai (2010) vizsgálták a középiskolai önkéntesség hatásait is a felsőoktatási hallgatók önkéntességére. Magyarországon 2011-ben vezették be a kötelező iskolai közösségi szolgálatot (IKSZ) a középiskolákban, de mivel 2016-ban lesz az első végzős évfolyam, ennek hatását egyelőre még nem tudjuk mérni (az IKSZ-ről lásd Bodó [2014] munkáját). Wilson (2000) emellett vizsgálta a szülők önkéntességének hatását is a megkérdozettek önkéntességére, de sajnos a mi kutatásunkban nem volt erre vonatkozó adat.

4. KUTATÁSI KÉRDÉSEK ÉS HIPOTÉZISEK

Korábbi munkáinkban (pl. Fényes, 2014) részletesen vizsgáltuk a Debreceni Egyetem hallgatóinak önkéntességét. A rendszeres önkéntes munka előfordulása 2-3 százalékról 7 százalékra nőtt 2005 és 2010 között a diákok körében, illetve 2010-ben 26 százalék volt a rendszeres vagy alkalmi önkéntesek aránya a mintában. Feltevésünk szerint a 2012-es adatokban a 2010-es eredményekhez képest további emelkedés tapasztalható ebben az arányban, illetve mivel a jelen kutatásban szerepelnek a környező országok hallgatói is (romániai és ukrainai felsőoktatási intézményekben tanuló diákok), és körükben gyakoribb az önkéntesség (lásd Fényes & Pusztai, 2012), emiatt is nőni fog az önkéntesség előfordulása.

2010-es logisztikus regressziós modellünk eredményei szerint a térségben csak a jobb társadalmi háttérűek (a jobb anyagi helyzetű diákok, a magasabban iskolázott anyák gyermekei) voltak önkéntesek egyetemi éveik alatt, illetve a vallásosság szignifikánsan növelte az önkéntesség gyakoriságát (lásd Fényes, 2014), és erre számítunk jelen kutatásunkban is. Korábbi kutatásunkban nem tudtuk elkülöníteni a pedagógus- és nem

pedagógushallgatókat, így a képzés jellegének e hatását nem tudtuk mérni. Az önkéntesség kari különbségei szerint azonban, korábbi eredményeink (Fényes, 2014) szerint a segítő szakmákra (pl. óvónő, egészségügyi, orvosi, gyógyszerészeti) készülő diákok, de a bölcsészettudományi, zeneművészeti kar hallgatói is többet önkénteskedtek, mint más társaik, így ez alapján azt is feltételezzük, hogy:

1. Mivel a pedagógus segítő szakma, a pedagógushallgatók körében gyakoribb lesz az egyetemi évek alatti önkéntes munkatapasztalat, mint más diákoknál, még akkor is, ha figyelembe vesszünk más változókat, mint a nem, az intézmény országa, a társadalmi háttér és a vallásosság hatását.

2. Másik feltevésünk, hogy a pedagógushallgatók önkéntességének motivációi inkább tradicionálisak (azért önkénteskednek, hogy segítsenek másokon), szintén a szakma segítő jellege miatt, míg a többi diák körében gyakoribbak lesznek a modern motivációk (pl. a karrierépítés).

5. ADATOK, VÁLTOZÓK ÉS MÓDSZEREK

Kutatásunkban a HERD („Higher Education for Social Cohesion Cooperative Research and Development in a Cross-border Area” (HURO/0901/253/2.2.2.) kutatás adatbázisát használtuk fel. A kutatás a „partiumi” régióban folyt 2012-ben. Napjainkban Magyarországon Partium alatt csak a térség romániai részét értik, de itt a történelmi értelmezés szerint három ország határmenti egyetemeit és főiskoláit¹ vontuk be az elemzésbe, magyar és román tannyelvű intézményeket egyaránt. A kutatásban a nappali tagozatos belépő és kilépő BA/BSc és osztatlan képzésben résztvevő hallgatók, valamint az elsőéves MA/MSc hallgatók vettek

¹ A kutatásba bevont intézmények: Debreceni Egyetem (Debrecen, Magyarország), Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola (Debrecen, Magyarország), a Nyíregyházi Főiskola három kara (Nyíregyháza, Magyarország), a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola (Beregszász, Ukrajna), az Ukrán Állami Egyetem Magyar Tannyelvű Bölcsész- és Természettudományi Kara (Ungvár, Ukrajna), a Partiumi Keresztény Egyetem (Nagyvárad, Románia), a Nagyvárad Állami Egyetem (Nagyvárad, Románia), a Babeş-Bolyai Tudományegyetem Szatmárnémeti Kihelyezett Tagozata (Szatmárnémeti, Románia) és az Emanuel Egyetem (Nagyvárad, Románia).

részt (N=2728). A magyarországi és a kárpátaljai minta karonként reprezentatív, a romániai mintában kvótákat képeztünk, és a minta így lett arányos karok, képzési ciklusok és a finanszírozás formája szerint. A csoportos mintavétel során egyes szemináriumi csoportokat kérdeztünk le teljeskörűen, melyeket véletlenszerűen választottunk ki.

A vizsgált függő változók: végzett-e önkéntes tevékenységet a hallgató tanulmányai során, és ha igen, mi motiválta (6 válaszlehetőség közül választhattak az önkéntesek, és több választ is megjelölhettek). A magyarázó változók: a diák neme, pedagógushallgató-e vagy nem, a felsőoktatási intézmény országa (romániai, ukrain vagy magyarországi intézményben tanuló hallgató), a társadalmi háttér (több változó a diák kulturális és anyagi hátterére) és végül a vallásosság (külön az egyházas és a maga módján vallásos változó). Vizsgálatunkban kereszttáblákat, logisztikus regressziót és klaszterelemzést futtatunk az SPSS program segítségével.

6. EREDMÉNYEK

6.1. Az önkéntesség gyakorisága és háttértényezői

Első két táblázatunkból látható, hogy a diákok kb. 30 százaléka volt egyetemi évei alatt önkéntes, ami magasabb, mint a 2010-es eredményünk (26 százalék) a Debreceni Egyetemen, de ezt okozhatja, hogy a mintában határon túli hallgatók is szerepelnek, ahol gyakoribb az önkéntesség (lásd a 2. táblázatot). Ha csak a magyar hallgatókat tekintjük, még valamelyest csökkent is az önkéntesség előfordulása a felsőoktatási hallgatók körében, szemben hipotézisünkkel. A fenti jelenséget okozhatta az eltérő kérdésfeltevés, hiszen 2010-ben arra kérdeztünk rá, hogy milyen gyakran végzett önkéntes tevékenységet (soha, évente, havonta, hetente), míg itt (2012) arra kérdeztünk, hogy végzett-e önkéntes munkát egyáltalán egyetemi tanulmányai során. Felmerül az a probléma is, hogy a két lekérdezés során vajon ugyanazt értették önkéntesség alatt a diákok, illetve, hogy a különböző országokban mit értettek önkéntesség alatt. Sajnos ezekre a lehetséges hatásokra ebben az adatbázisban nincs más magyarázó adatunk, de

későbbi kvalitatív kutatásainkban tervezzük, hogy rákérdezzünk ezekre a tényezőkre is.

1. táblázat

Az önkéntesség gyakorisága a pedagógus- és nem pedagógushallgatók körében (oszlopszázalék)

	<i>Pedagógus-hallgatók</i>	<i>Nem pedagógus-hallgatók</i>	<i>Összesen</i>
Önkéntes volt (%)	35,9	27,8	29,8
Nem volt önkéntes (%)	64,1	72,2	70,2
Összesen (fő)	637	1883	2520

Megjegyzés: Az összefüggés szignifikanciaszintje: $P=0,000$

Forrás: HERD 2012 (N=2728)

2. táblázat

Az önkéntesség gyakorisága az intézmény országa szerinti bontásban (oszlopszázalék)

	<i>Romániai intézményekben tanulók</i>	<i>Magyarországi intézményekben tanulók</i>	<i>Ukrajnai intézményekben tanulók</i>	<i>Összesen</i>
Önkéntes volt (%)	38,8	20,8	31,2	29,8
Nem volt önkéntes (%)	61,2	79,2	68,8	70,2
Összesen (fő)	1242	1246	109	2597

Megjegyzés: Az összefüggés szignifikanciaszintje: $P=0,000$

Forrás: HERD 2012 (N=2728)

Az 1. táblázat alapján az is látszik, hogy a pedagógushallgatók szignifikánsan többen önkénteskedtek egyetemi éveik alatt a vizsgált térségben, ami összhangban áll hipotézisünkkel. Azonban mivel a határon túli mintákban szignifikánsan több pedagógushallgató volt (a keresztábrát most nem mutatjuk be), már itt gyanakodhatunk, hogy az intézmény országa változó is befolyásolhatja, hogy van-e tényleg különbség a pedagógus- és nem pedagógushallgatók önkéntes munkájában. Egy másik – itt nem bemutatott – keresztábra szerint az is látható, hogy a pedagógushallgatók körében szignifikánsan több az egyházas vallásosak aránya, és ez is növelheti az önkéntesség valószínűségét körükben (a vallásosság hatásáról részletesen lásd Fényes és Pusztai [2012] munkáját). A pedagógushallga-

tók nagyobb vallásosságának magyarázata lehet, hogy a szakma segítő jellege miatt eleve a vallásosabb diákok választják ezt a pályát. Pusztai (2012), valamint Pusztai és munkatársai (2014) kimutatták, hogy a pedagógusjelöltek nem csak a vallásos önbesorolás szerint különböznek más diáktársaiktól (több az egyházas, de a maga módján vallásos is), hanem gyakoribb közösségi vallásgyakorlat (pl. templomba, illetve vallásos közösségbe járás) is jellemző rájuk, ami előrevetítheti későbbi nagyobb arányú önkéntes munkájukat is.

Kérdés tehát, hogy a vallás és az intézmény országa változók bevonása után van-e tényleg különbség a pedagógus- és nem pedagógushallgatók önkéntes munkájában. Ennek vizsgálatára nézzük most a regressziós modelleinket, ahol az önkéntességre ható tényezőket együttesen vizsgáljuk.

3. táblázat

Az önkéntességre ható tényezők a logisztikus regressziós modellek eredményei szerint, a független változók lépcsőzetes bevonásával (esélyhányadosok)²

Független változó ³	Exp (B)	Exp (B)	Exp (B)	Exp (B)	Exp (B)	Exp (B)
Nem	NS	NS	NS	NS	NS	NS
Pedagógus-hallgató-e		1,46***	NS	NS	NS	NS
Intézmény országa			2,3***	2,42***	2,41***	1,93***

² A magyarázó változók korrelációja miatt a változók lépcsős bevonásának módszerét választottuk, amely megmutatja az eredeti hatások változását a többi változó fokozatos bevonása után. Első modellünkben csak a nemet, második modellünkben a nemet és a képzés típusát, harmadik modellünkben a nemet, a képzés típusát és a kulturális háttér-változókat, negyedik modellünkben a fentiek mellett az anyagi háttér-változókat, és a végső modellben mindezek mellett a vallásosság változóit vontuk be.

³ Független változó: volt-e önkéntes egyetemi éve alatt, vagy nem. Magyarázó változók: nem (1: férfi, 0: nő), pedagógusjelölt-e (1: pedagógusjelölt, 0: nem), ország (1: romániai vagy ukrain intézményben, 0: magyar intézményben tanuló hallgató), apa és anya iskolázottsága (apa és anya elvégzett osztályainak száma), apa és anya olvasása (1: rendszeresen olvas a szülő, 0: nem), anyagi problémák (1: vannak anyagi problémák a családban, 0: nincsenek), szülőindex, gyerekindex (tartós fogyasztási cikkekkel való rendelkezés indexe a szülő és a diákok körében 1–10), nyaralás (1: jár nyaralni a család, 0: nem), szubjektív anyagi helyzet (az adott országban élő átlagos családhoz mért anyagi helyzet 1–10), településtípus (1: város, 0: község), egyházas (1: a vallásos önbesorolás szerint az egyház tanításait követi, 0: nem), maga módján vallásos (1: a vallásos önbesorolás szerint maga módján vallásos, 0: nem).

<i>Független változók³</i>	<i>Exp (B)</i>	<i>Exp (B)</i>	<i>Exp (B)</i>	<i>Exp (B)</i>	<i>Exp (B)</i>	<i>Exp (B)</i>
Nem	NS	NS	NS	NS	NS	NS
Apa iskolázottsága				NS	NS	NS
Anya iskolázottsága				NS	NS	NS
Apa olvasása				1,25*	1,29*	1,26*
Anya olvasása				1,47**	1,5**	1,43**
Anyagi problémák					1,4*	1,41*
Tartós fogyasztási cikkek – szülőindex					NS	NS
Tartós fogyasztási cikkek – diákindex					NS	NS
Nyiralás					NS	NS
<i>Független változók</i>	<i>Exp (B)</i>	<i>Exp (B)</i>	<i>Exp (B)</i>	<i>Exp (B)</i>	<i>Exp (B)</i>	<i>Exp (B)</i>
Szubjektív anyagi helyzet					NS	NS
Településtípus					NS	NS
Egyházas vallásosság						2,84***
Maga módján vallásos						1,37*
R_L^2 (%)	0	0,5	3	4	4,4	6,7

Megjegyzés: Az Exp (B) értékek mellett tüntettük fel a Wald-statisztika szignifikanciáját (*** $P \leq 0.001$, ** $P \leq 0.01$, * $P \leq 0.05$). R_L^2 jelöli a modell illeszkedését (-2LL csökkenését százalékban).

Forrás: HERD 2012 (N=2728)

Legfontosabb eredményünk, hogy a pedagógushallgatók önkéntességének – a korábbi keresztátlában is kimutatott – nagyobb esélye megszünik az intézmény országa változó bevonása után (a vallásosság is felfele gyengíti a képzés típusának hatását, de a változók bevonási sorrendje miatt ez most nem látszik). A végső modelltől az is látható, hogy a társadalmi háttér hatása ellentmondásos. A szülők magasabb kulturális tőkéje növeli az önkéntesség esélyét, bár nem a magasabb iskolázottságuk, hanem a szülők olvasási szokásai mutatkoztak erős prediktornak, szemben 2010-es eredményeinkkel, ahol az anyák magasabb iskolázottsága növelte

az önkéntesség esélyét (igaz ott nem volt adat a szülők olvasási szokásairól). A család anyagi problémái azonban szintén növelik az önkéntesség esélyét, azaz a jobb anyagi helyzet inkább hátráltató tényező. 2010-es kutatásunkban a diák jobb anyagi helyzete pozitív hatással volt a diákok önkéntességére, itt azonban éppen a gyakori anyagi problémák növelik ezt az esélyt (akkor is, ha csak a magyarországi almintára futtatjuk a regressziót, hiszen 2010-es vizsgálatunkban csak a Debreceni Egyetem hallgatói szerepeltek). A szakirodalom szerint (Wilson, 2000) inkább a jobb társadalmi háttérűek önkénteskednek, azonban a vizsgált térségben a jobb kulturális háttér növelte, a jobb anyagi háttér viszont csökkentette az önkéntesség esélyét. A rosszabb anyagi helyzet pozitív hatása magyarázható lehet azal, hogy a gyakori anyagi problémák miatt nagyobb szolidaritás és segítő szándék alakul ki e diákok körében, és ezért önkénteskednek gyakrabban.

A vallásosság, és különösen az egyházas vallásosság – összhangban eddigi kutatásainkkal (lásd Fényes, 2014; Fényes & Pusztai, 2012) és a nemzetközi szakirodalommal (Voicu & Voicu, 2003) – egyértelműen növeli az önkéntesség esélyét. Legerősebb hatása modellünkben az egyházas vallásosságnak volt. Az egyház tanításait követők majdnem háromszoros eséllyel önkénteskednek, de a maga módján vallásosak is majdnem 1,5-szeres eséllyel. Fontos eredmény még, hogy nem hat az önkéntességre a diákok neme, a szülők iskolai végzettsége, a lakóhelyük településtípusa, illetve az anyagi háttér egyéb mutatói.

Érdekes eredmény, hogy a romániai és ukrainai intézményekben tanuló diákok nagyobb eséllyel önkénteskednek, mint magyar társaik. Az intézmény országa változó hatásának erőssége kissé nő a kulturális háttér bevonása után (a határon túliak szülei kevesebbet olvasnak), és mivel az anyagi problémák gyakrabban fordulnak elő határon túl, az intézmény országa változó hatása minimálisan gyengül az anyagi háttér változóinak bevonása után. Végül az is kimutatható, hogy az intézmény országa változó hatásának erőssége jelentősen csökken a vallásosság változóinak bevonása után (azaz a határon túliak vallásosabbak), azonban ekkor is szignifikáns marad. A határon túli diákok majdnem kétszer akkora eséllyel önkénteskednek, mint magyar társaik. A határon túliak nagyobb önkéntessége a már említett definíciós problémából eredhet, hiszen kiszűrtük, hogy több körükben a vallásos, a pedagógushallgató, illetve a kulturális és anyagi háttér

különbségét is figyelembe vettük. További ok lehet Románia és Ukrajna gazdasági helyzete és az ebből fakadó nagyobb szolidaritás az emberek között. Elképzelhető azonban az is, hogy inkább új típusú önkéntesek vannak a határon túli mintában, míg a magyarországi mintában gyakoribb lehet a tisztán tradicionális motiváció. Ez utóbbi összefüggést a továbbiakban vizsgálni fogjuk.

6.2. Az önkéntesség motivációi

Következő lépésben az önkéntesség motivációit hasonlítjuk össze a pedagógus- és nem pedagógushallgatók körében. Ehhez az önkéntesség hatféle motivációja alapján klaszterelemzést végeztünk⁴ a valaha volt önkéntesek (775 fő) körében. Az elemzés eredményeként a diákok három csoportját tudtuk megkülönböztetni.

4. táblázat
Klaszterközéppontok az önkéntesség motivációi alapján⁵

	<i>Vegyes motivációjú klaszter</i>	<i>Tradicionális motivációjú klaszter</i>	<i>Vegyes, de nem életrajz</i>
Életrajzba beírható	1,0	1,89	2,0
Munkatapasztalat-szerzés	1,03	1,65	1,05
Barátok, ismerősök szerzése	1,05	1,81	1,01
Másokon lehet segíteni	1,09	1,22	1,05
Szabadidő hasznos eltöltése	1,24	1,53	1,3
Nyelvtanulás	1,35	1,93	1,46
N=	259	220	296

Forrás: HERD 2012 (önkéntesek almintája) (N=775)

Az első klaszterben az összes motiváció fontos volt, a második klaszterben csak a másokon való segítség motiváció, így ez a tradicionális önkéntes csoport, és végül a harmadik klaszterben az életrajzba beírhatósá-

⁴ K-means cluster módszer, 3 klaszteres megoldás.

⁵ A kérdőívben adott igen válaszokat 1-es kóddal, a nem válaszokat 2-es kóddal jelöltük.

gon kívül az összes motiváció fontos volt, tehát itt szintén keverték a motivációk. A három klaszterben az önkéntesek viszonylag egyenletesen helyezkednek el, bár csak 220-an voltak a tisztán tradicionális önkéntesek, és a többiek motivációja vegyes volt. Az is kiemelendő, hogy a másokon való segítség az összes önkéntesnek fontos volt, tehát tisztán új típusú önkénteseket nem találtunk.

Hipotézisünkkel szemben a pedagógushallgatók aránya nem különbözött szignifikánsan a három klaszterben, bár a tradicionális önkéntes csoportban valamivel nagyobb volt az arányuk. Mivel országonként is jelentős különbségek lehetnek (és országonként eltért a pedagógushallgatók aránya), megnéztük az önkéntesség motivációinak eltérését e tekintetben is. Eredményeink szerint a határon túliak szignifikánsan többen voltak a két vegyes motivációjú klaszterben (a harmadikban jelentősen több ukrajnai intézményben tanuló hallgató, náluk az álláskeresés során a munkáltatóknak úgy látszik még nem fontos az önkéntes munkatapasztalat). A határon túliak esetén tehát több az új típusú, modern önkéntesség, ennek hátterében az ott tanuló diákok rosszabb anyagi körülményei lehetnek, valószínű, hogy rá vannak szorulva a jobb állások megszerzésére az új típusú önkéntes munka által. Érdekes azonban, hogy eszerint nem feltétlenül a fizetett munkát, hanem a munkatapasztalat-szerző önkéntes munkát választják ezek a diákok.

A magyarországi almintában volt legnagyobb arányú a tradicionális önkéntesség, de itt is csak a diákok 33 százaléka volt tisztán tradicionális önkéntes. Nézzük most ebben az almintában a pedagógus- és nem pedagógushallgatók önkéntességének eltéréseit.

5. táblázat

Az önkéntesség motivációinak eltérése
a pedagógus- és nem pedagógushallgatók között (sorszázalék)

	<i>Vegyes motivációjú klaszter</i>	<i>Tradicionális motivációjú klaszter</i>	<i>Vegyes, de nem életrajz</i>	<i>Összesen (fő, %)</i>
Pedagógushallgatók	22,9	51,4	25,7	35 (100)
Nem pedagógushallgatók	27,8	30,6	41,7	216 (100)

Megjegyzés: Az összefüggés szignifikanciaszintje: $P \leq 0,05$

Forrás: HERD 2012 (magyarországi intézményben tanuló önkéntesek almintája) (N=251)

Mikor csak a magyarországi almintában néztük meg az önkéntesség motivációinak eltérését a képzés jellege szerint, már szignifikáns adatokat kaptunk (5. táblázat). Látható, hogy a magyarországi diákok (akik voltak önkéntesek) között a pedagógushallgatók aránya szignifikánsan magasabb a tisztán tradicionális motivációjú klaszterben (a pedagógushallgatók több mint felét jellemzi), összhangban hipotézisünkkel. Azonban a két másik országban nem volt különbség a pedagógushallgatók és nem pedagógushallgatók között e tekintetben, az ottani pedagógushallgatókat – a többi hallgatóhoz hasonlóan – elsősorban a vegyes motivációk vezérik. A segítő szándék mellett a karrier- és kapcsolatépítés, a szabadidő hasznos eltöltése is fontos volt a romániai és ukrain intézményekben tanuló pedagógusjelölteknek önkéntességük során, talán a két ország rosszabb anyagi helyzete miatt.

7. ÖSSZEGZÉS

Korábbi eredményeink szerint a diákok negyede volt önkéntes valamilyen gyakorisággal egyetemi éve alatt. Mostani eredményeink szerint ez egyharmadra nőtt, de ennek oka, hogy romániai és ukrain diákok is szerepeltek a kutatásban, ahol gyakoribb az önkéntesség. Hipotézisünkkel szemben a képzés jellege (pedagógus vagy nem) nem befolyásolta, hogy a diák volt-e önkéntes vagy nem: az eredeti összefüggés eltűnik, ha bevonjuk az intézmény országa és a vallásosság változókat. Az is látható volt, hogy legerősebb hatása az intézmény országának és a vallásosságnak van az önkéntességre, de a szülők olvasási szokásai és anyagi problémái szintén befolyásolták azt. Érdemes lenne a vallásos közösséghez tartozás hatása mellett az egyéb közösségi kapcsolódások hatását is vizsgálni az önkéntességre. Erre majd egy következő munkánkban kerülhet sor.

Az önkéntesség motivációinak vizsgálata során eredményeink szerint csak a magyarországi almintában mutatható ki, hogy a pedagógushallgatók körében gyakoribb a tiszta tradicionális önkéntes motiváció. Összességében a diákok önkéntességének motivációja inkább vegyes volt, a másokon való segítség célja mellett megjelentek a modern motivációk is (pl. a karrierépítés).

Kutatásunk rámutatott arra, hogy érdemes a pedagógushallgatókat összevetni társaikkal az önkéntesség előfordulása és típusai szerint. Fontos eredmény, hogy ugyan a pedagóguspálya segítő szakma, mégsem önkénteskednek gyakrabban a pedagógushallgatók egyetemi éveik alatt. Azonban az is kimutatható, hogy akik önkénteskedtek, azok motivációja valamivel tradicionálisabb, fontosabb számukra a másokon való segítség. Mindezek alapján véleményünk szerint a pedagógusképzésben sokféle módon lehetne növelni a pedagógusjelöltek önkéntességre való hajlandóságát: például karrierirodák működtetésével, ahol a diákok tájékozódhatnak az önkéntes munkalehetőségekről, illetve esetleg az önkéntesség beépítésével a tananyagba. Különösen fontos ez az Iskolai Közösségi Szolgálat 2011-es bevezetése, valamint az önkéntesség által fejlesztett (az elméleti részben felsorolt) kompetenciák miatt.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- ASTIN, A. W., SAX, L. J. (1998): How Undergraduates Are Affected by Service participation *Journal of College Student Development* Vol. 39 (3): 251–263.
- BARTAL A. M., KMETTY Z. (2011): A Magyar önkéntesek motivációi – A Magyar Önkéntes Motivációs Kérdőív szttenderdizálásának eredményei. *Civil Szemle* 2011. (4): 7–30.
- BODÓ M. (2014): A közösségi szolgálat 2011-es bevezetése és tanulságai. *Új Pedagógiai Szemle* 3–4: 47–68.
- CLARY, E. G., SNYDER, M., RIDGE R. D., COPELAND, J., STUKAS, A., HAUGEN, J., MIENE, P. (1998): Understanding and Assessing the Motivations of Volunteers: A Functional Approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 74 (6): 1516–1530.
- CNAAN, R. A. and AMROFELL, L. M. (1994): Mapping Volunteer Activity. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 23 (4): 335–351.
- CZIKE K., KUTI É. (2006): *Önkéntesség, jótekonyság és társadalmi integráció*. Budapest: Nonprofit Kutatócsoport Egyesület, Önkéntes Központ Alapítvány
- DEKKER, P. and HALMAN, D. (2003) (eds.): *The Values of Volunteering. Cross-Cultural Perspectives*, Kluwer Academic/Plenum Publishers, New York, Boston, Dordrecht, London, Moscow

- EYLER, J., GILES D., BRAXTON, J. (1997). The impact of service-learning on college students. *Michigan Journal of Community Service Learning*. 4: 5–15
- EYLER, J., GILES, D., STENSON, C. and GRAY, C. (2001): *At a Glance: What We Know about The Effects of Service-Learning on College Students, Faculty, Institutions and Communities, 1993–2000*. Vanderbilt University, USA, Third Edition.
- FÉNYES H. (2014): Önkéntesség és új típusú önkéntesség a debreceni egyetemisták körében. In: Fényes Hajnalka – Szabó Ildikó (szerk.): *Campus-lét a Debreceni Egyetemen. Ifjúságszociológiai tanulmányok*. Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó. 85–108.
- FÉNYES, H., PUSZTAI, G. (2012): Religiosity and Volunteering among Higher Education Students in the Partium Region. In: Györgyi Zoltán, Nagy Zoltán (eds.): *Students in a Cross-Border Region. Higher Education for Regional Social Cohesion*. Nagyvárad (Oradea, Románia): University of Oradea Press. 147–167.
- HANDY, F., CNAAN, R. A., HUSTINX, L., KANG, C., BRUDNEY, J. L., HASKI-LEVENTHAL, D., HOLMES, K., MEIJIS, L. C., PESSI, A. B., RANADE, B., YAMAUCHI, N., ZRINSCAK, S. (2010): A Cross-Cultural Examination of Student Volunteering: Is It All About Résumé Building? *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly* 3: 498–523.
- HESSER, G. (1995). Faculty assessment of student learning: Outcomes attributed to service-learning and evidence of changes in faculty attitudes about experiential education. *Michigan Journal of Community Service Learning*. (2): 33–42.
- INGLEHART, R. (2003): Modernization and Volunteering. In: Dekker, P., Halman, D. (eds.): *The Values of Volunteering. Cross-Cultural Perspectives*. New York, Boston, Dordrecht, London, Moscow, Kluwer Academic/Plenum Publishers. 55–70.
- MABRY, J. B. (1998). Pedagogical variations in service learning and student outcomes: How time, contact and reflection matter. *Michigan Journal of Community Service Learning*. (5): 32–47.
- PUSZTAI G. (2012): „Befogad és kitaszít...”? A tanárszakos és más pedagógusjelölt hallgatók felsőoktatási integrációja. In: Pusztai g., Fenyő I., Engler Á. (szerk.): *A tanárok tanárának lenni. Tanulmányok Szabó László Tamás 70. születésnapjára*. Debrecen: CHERD. 86–108.
- PUSZTAI G., KOVÁCS K., KARDOS K. (2014): The role of social networks in the wellbeing of teacher education students. Analysis of the campus contacts of teacher education students from two countries. In: Pusztai G., Engler Á. (eds.): *Comparative Research on Teacher Education*. Ruzomberok, VERBUM. 122–138.

- PUTNAM, R. (2000): *Bowling Alone*. New York, Simon and Schuster
- STEFANESCU, F. and OSVAT, C. (2011): Volunteer Landmarks among College Students. *The Yearbook of the „Gh. Zane” Institute of Economic Researches*. 01/2011, 20 (2): 139–149.
- VOICU, M., VOICU, B. (2003): Volunteering in Romania: A Rara Avis. In: Dekker, P., Halman, D. (eds.): *The Values of Volunteering. Cross-Cultural Perspectives*. New York, Boston, Dordrecht, London, Moscow, Kluwer Academic/Plenum Publishers. 143–160.
- WILSON, J. (2000): Volunteering. *Annual Review of Sociology*. 26: 215–240.

Effect of Religiosity on Volunteering and on the Types of Volunteering among Higher Education Students in a Cross-border Central-Eastern-European Region

INTRODUCTION

Our goal in this paper is to examine the trends of religiosity and volunteering of students in a Central-Eastern-European region called “Partium”, a cross-boarder region between, Romania, Hungary and Ukraine. Volunteering is a quite new activity of higher education students in Central-Eastern Europe, and has been examined only very rarely, so far. In the special literature the cross-cultural examinations of higher education students’ volunteering (for example Handy et al. 2010) have not dealt with Central-Eastern European tendencies yet. Another important fact why volunteering of higher education students should be examined is that volunteering could be a measurement for the efficiency of higher education. Volunteering is an intermediate variable between the effects of higher education on students’ competences. Volunteering – as higher education as well – increases the students’ academic development, other life skill development factors, and finally the civic consciousness and responsibility (see Astin and Sax 1998; Hesser 1995; Eyler et al. 1997; Mabry 1998). Furthermore, it is interesting to examine in this special region students’ new types of volunteering (e.g. those with résumé building motivations) which, besides traditional volunteering (based on altruistic values), is more and more popular among students (Handy et al. 2010).

We intend to reveal specifically the relationship between the different dimensions of religiosity of higher education students and the students’ volunteering. In the theoretical part of our paper we deal with definitions and motivations of volunteering, with the effects of religiosity on volunteering and, finally, with the denominational differences and contextual

effects of religiosity on volunteering. In the empirical part, with the help of logistic regression, we examine what affects volunteering among students. We examine the effect of religiosity, sex and age of the students, the country of higher education institution, the social background of students (cultural and material capital), the place of residence of students at the age of 14, secondary school volunteering and, finally, the effect of students' social capital indicators. We measure religiosity with several measurements based on the literature and on the possibilities of our questionnaire. We want to know if the effect of different dimensions of religiosity still exist (if exists at all). In the second stage of the empirical part we explore the motivation types of students' volunteering with factor analysis, and finally we examine what affects these motives with regression analysis.

VOLUNTEERING AND THE MOTIVATIONS OF VOLUNTEERING

The common elements of volunteering are as follows: it is a non-obligatory activity, it is carried out for the benefit of others (individuals, or specific organizations or society as a whole), it is unpaid and normally it takes place in an organized context (Wilson 2000; Chaan and Amroffell 1994; Handy et al. 2010; Dekker and Halman 2003). The traditional motivations of volunteering are based on altruistic values (e.g., being useful for the society, doing something for others) and on the importance of social interactions and community. The modern motivations include career development, personal growth, work experience, professional improvement, gaining information, developing and practicing skills, getting a job more easily, enlarging human capital, making friends, meeting people with similar interest, useful leisure activity (learning and practicing sports and cultural activities). Among the young generation the mixed motivation type is also frequent: e.g., helping others is also important for the students with modern motivations (Perpék 2012; Czike and Kuti 2006; Stefanescu and Osvat 2011; Handy et al. 2010). Inglehart (2003) showed that volunteering has not decreased these days in developed countries and only the traditional type of volunteering is less frequent. Based on Handy et al. (2010), the young generation today participates in new types of volunteering, in which

their motivation is not dominantly altruistic (usually the traditional and new motives are mixed among students).

Beside sociologists, social psychologists explore the motivations of volunteering as well. Clary et al. (1998) made a Volunteer Functions Inventory (VFI) scale based on the motivations of volunteering with 30 items, and made 6 factors from the items. In Hungary, Bartal and Kmetty (2011) used a modified scale in an adult sample (59 items, 15 factors). Their results are more or less similar to that of the researchers gained in developed countries, but the effect of social values was larger and the effect of social norms and religiosity were smaller on volunteering in the Hungarian sample.

EFFECTS ON VOLUNTEERING

According to human resource theory the larger economic capital (e.g., income), the larger human capital (e.g., education) and also the larger social capital (e.g., larger range of networks, wider range of memberships in organizations, political attachment, religious activities) increase the probability of participation in voluntary work (Wilson 2000). It is also demonstrated that social capital variables are stronger predictors of volunteering than socio-demographic factors (Perpék 2012). The cross-national analysis of Hodgkinson (2003) showed that among the social capital effects on volunteering, active engagement in religious institutions, membership in voluntary organizations, and extended social network (family and friends) increased the probability of volunteering. According to the results of Voicu and Voicu (2003) in Romania, there is no particular connection between strong attachments such as relatives and close friendships and voluntary activity; rather weak attachments, such as having acquaintances, colleagues at workplace, ties beyond social classes and trust in each other contribute to voluntary work. Volunteering is influenced by gender, age and value preferences of the respondents as well, but all in all the effects of socio-demographic variables are smaller than the effect of values and religiosity.

Wilson (2000) investigated the effects of parents' volunteering on children's volunteering (if the parents did voluntary activity or not, and they liked it or not), but unfortunately we do not have data in our database about this factor. Handy et al (2010) examined also the effect of community service in high schools on higher education students' volunteering. In Hungary it will be in 2016 that the first group will complete high school with community service practice, so its effect cannot be measured in this paper.

DIMENSIONS OF RELIGIOSITY AND ITS EFFECTS ON VOLUNTEERING

Religiosity is a multidimensional phenomenon, this is why its detailed investigation is highly important. Based on Stark and Glock (1968) the following five dimensions of religiosity can be differentiated: practice, ideology, knowledge, experience and consequences. Furthermore, the types of religiosity can be classified according to personal and community factors. In Tienen et al. (2011) work the collective aspects of religiosity are denominational membership and religious attendance (not just the respondents', but their partner's and parents' denominational membership and religious attendance), and individual aspects are praying, religious worldview, spirituality and salience. We can also differentiate between devotional dimension and affiliation dimension of religiosity (Prouteau and Sardinha 2015).

According to the literature, religiosity and especially churchgoing increases volunteering (e.g., Voicu and Voicu 2003; Ruiter and De Graaf 2006; Wilson and Musick 1997; Becker and Dhingra 2001; Tienen et al. 2011). Those who participate in religious communities volunteer more frequently than those who are not part of those communities. The other finding of the literature is that religiosity in general enlarges the chance of volunteering, the importance of helping others is more popular among religious people, and these value preferences are more compatible with volunteering than others. Furthermore, early religious socialization, measured

by parental religious attendance has a positive effect on volunteering (Wilson and Janoski 1995).

Religiosity can be a social capital indicator (i.e. produces networks which help in volunteering), can be a human capital indicator (it creates skills which needs in volunteering) and can be a cultural capital indicator (religious values as cultural capital). Based on Wilson and Musick (1997), the ethically guided behaviour supports volunteering. This type of cultural capital was measured by personal religiosity and helping attitudes/values (Musick et al. 2000).

It is an important research question why religious people volunteer more. The structural theory says that churchgoing increases social integration which increases volunteering. The cultural theory formed by Son and Wilson (2011) demonstrates that generativity (a desire to leave a legacy by providing for welfare of others) mediates the influence of religiosity and volunteering. Religious people and frequent churchgoers have a subjective disposition to volunteering. It is a moral duty for them to help others and also they think that it is in their power to do so. Son and Wilson (2012) created a normative theory of volunteering. People volunteer because of the effect of social norms, which support volunteering. In this sense, we can differentiate between altruistic and civic obligations.

Concerning the relation of religiosity and volunteering two main theories exist: the social network theory and content of the religious belief theory. Based on the literature, both personal and collective religiosity increase volunteering, but the social network effect is stronger. The other finding is that effect of religiosity is stronger if the above mentioned two factors interact (Monsma 2007).

Concerning the effect of personal (subjective) religiosity on volunteering there are contradictory findings. Based on Paxton et al. (2014) results, individual religious practice (for example regular praying) has a positive effect on volunteering. Contrary to these finding, Tienen et al. (2011) found no influence of individual religious characteristics on volunteering in the Netherlands. Such finding seems to be interesting, because collective religiosity (for example churchgoing) has decreased in Netherland nowadays, but volunteering has not declined, so they supposed that individual aspects of religiosity could effect volunteering in a positive way.

The effect of personal religiosity was not significant if active church membership was also included into the model. The only significant correlation was in Prouteau and Sardinha's (2015) work: if somebody is an active prayer, he/she does religious volunteering more frequently than secular volunteering.

The findings about the effect of collective religiosity are more consistent. Church attendance and participation in various religious groups increase the probability of volunteering. There are several explanations as to why these effects exist. The first is that church members are likely to have skills which can be used in volunteering, so church attendance seems to be developing human capital. The second explanation is that active church membership reinforces those norms and values which promote volunteering. The third explanation underlines the network and social capital effect. Congregation connections create social capital, i.e., both "bonding" and "bridging" social capital Putnam (2000). Churchgoing produces social interactions which help to get information about volunteering opportunities and increases the probability of being asked to volunteer (Wilson 2000). In addition, social networks can promote social trust and increase openness to the needs of people and to civic engagement (Prouteau and Sardinha 2015; Paxton et al. 2014). Church involvement increases volunteering because religious institutions offer values that encourage charitable concern for community members and because they can get information in the church about concrete volunteering opportunities (Mattis et al. 2000). Furthermore churchgoing sustains social capital (Yeung 2004). Much of the church effect on volunteering works through friendship networks. Those who have close friends in congregation are much more likely to volunteer and especially religious type of volunteering is more frequent among them (Becker and Dhingra 2001).

Brown and Ferris (2007) have shown that the effect of religiosity on volunteering decreases if social capital indicators are involved (social capital is measured by indicators of people's associational networks and of trust in others and in their community). This could mean that religiosity is fostering associational networks and norms of trust and cooperation (Brown and Ferris 2007).

Church attendance has an indirect effect, as well. If somebody is a regular churchgoer, he/she can join groups which are conducive to volunteer work, but there is also a so-called 'spill over effect', as regular churchgoers do secular volunteering also more frequently than others. Spill over effect is the strongest among Catholics (Ruiter and De Graaf 2006; Tienen et al. 2011). Social networks in the congregation contributes to the competition between church and other institutions for volunteers (Becker and Dhingra 2001). Some scholars did not demonstrate the 'spill over effect' (see Prouteau and Sardinha 2015), perhaps due to the different samples and countries which were examined.

There is interaction effect of personal and collective religiosity as well. The stronger a person's individual religiosity, the more religious attendance increases the frequency of volunteering (Tienen et al. 2011). Paxton et al. (2014) showed a vice versa effect between personal and collective religiosity, as both seem to increase the effect of each other concerning volunteering.

DENOMINATIONAL DIFFERENCES AND CONTEXTUAL EFFECTS

The results show that Protestants volunteer more than Catholics and Catholics more than Orthodox (see Ruiter and De Graaf 2006; Prouteau and Sardinha 2015). Protestants (especially liberal Protestants) are more likely than Catholics to be involved in charitable and other social service activities. Another finding is that in the US, conservative Protestants, who attend church regularly are less likely to do secular volunteering than religious volunteering (Wilson and Janoski 1995).

The influence of individual and collective religiosity on volunteering differ by denomination membership. Based on Paxton et al. (2014), collective religiosity has stronger effect on volunteering in the case of Protestants than in the case of Catholics. Contrary to this finding, the research of Wilson and Janoski (1995) showed that among Catholics the relation between church attendance and volunteering is very strong.

Another interesting research result is that religious pluralism increases the quality of social networks and there is a greater probability of volun-

teering as well. There is an indirect effect, namely religious pluralism increases choice and competition, and increases church attendance, so it also promotes volunteering. But religious pluralism can also increase secularization and can lead to lower level of religious participation and volunteering. Based on the results in the US, high level of religious pluralism is not associated with more active religiosity. However, high level of religious pluralism is positively related to religious type of volunteering. The findings of Borgonovi (2008) show that there is no minority effect, whether people live in regions where their religious group represents a majority or minority, individuals are equally likely to volunteer for secular and religious causes (Borgonovi 2008).

Taniguchi and Thomas (2011) examined the influence of religious attitudes on volunteering. The attitudes were measured by religious exclusiveness or inclusiveness and openness to other religious faiths. They have found that exclusiveness promotes only religious volunteering but religious inclusiveness and openness to other religious faiths promotes both secular and religious volunteering (Taniguchi and Thomas 2011).

Concerning the contextual effects of religiosity on volunteering there are inconsistent results. Ruiter and De Graaf (2006) found that in devout countries volunteering is also higher. On the other hand, Prouteau and Sardinha (2015) found negative correlation between macro-contextual religiosity and volunteering, where they examined 27 EU countries, and Borgonovi (2008) found no correlation in the case of the US. The reason for inconsistent results can be that the last two investigations were established in the EU and in US, but Ruiter and De Graaf (2006) made their research in more global cultural context. In the US religion is much more a matter of personal choice. The reason for negative correlation in the EU can be that high income countries are more secular, but volunteering is more common there. Based on Inglehart's (2003) modernization theory, there is a shift from survival values to self expression values, and in modern countries there is a higher level of civic activism and volunteering, even that secularization in these countries is in case. As Prouteau and Sardinha (2015) found, in the EU secularism is positively associated with volunteering.

HYPOTHESES

Based on a 2008 research among adult volunteers in Hungary, Bartal (2010) showed that religious people are overrepresented among volunteers. Our previous results showed as well that among students of the University of Debrecen religiosity increased volunteering. 28.4% of students, who were religious in their own way, did voluntary work, which is higher than the average, and regular churchgoers volunteered even at a higher rate (45%) (Fényes and Kiss 2011a,b). Based on the results in the Partium region (our present investigated region, which is a cross-border region between Hungary, Ukraine and Romania) religiosity increased students' volunteering as well, especially if someone follows the teaching of the church (Bocsi and Fényes 2012).

It is an important phenomenon that young people practice their religion rather in small communities than in the large community (Fényes 2014; Pusztai 2009). Religion-based voluntary membership is the most popular organized activity among young people, even more popular than sport activities. 12.3% of students are participating in religious groups at the University of Debrecen, which can involve various voluntary activities, such as accompanying and managing, providing food and drink on the occasion of social gatherings of young people, helping the homeless in e.g., ecumenical organizations. (A qualitative analysis of volunteering among higher education students can be seen in Fényes' et al. [2012] work).

In 2012, we have already examined the relation of the students' religiosity and values and students' volunteering in the Partium region (Bocsi and Fényes 2012; Fényes and Pusztai 2012). We found that personal religious practice is less important concerning volunteering than churchgoing and it was also proved that religiosity in general enlarges the possibility of volunteering in line with the literature. The data showed as well, that the value background of voluntary work is mixed. The values of those who did volunteering are more material (the hedonistic intellectual value factor has significant connection with volunteering) and also the conservative value factor is related positively to volunteering.

H1. Our first hypothesis is that religiosity of students' positively effects volunteering, even allowing for the effects of other explanatory variables.

Based on the literature we differentiate between the effects of various indicators of religiosity, such as personal and collective religiosity, their interaction effect, the effect of early religious socialization and denominational effects.

Our previous results (Fényes and Pusztai 2012) showed that in the Romanian and Ukrainian part of the examined Partium region the students volunteered more than in the Hungarian part, and the reason for this could be that these regions are multiethnic and multi-confessional and, consequently, religiosity is stronger where confessional affiliation functions as a central component of identity. According to the supply-side theory, confessional pluralism stimulates religiosity and volunteering could be more common there as well. Furthermore, based on Pusztai (2011) the ethnic Hungarian minority students in the Partium region are practicing religiosity more than the home-country students. It is also well known that Romania is the most religious country in Europe as it is a multiethnic and multi-confessional state (Fényes and Pusztai 2012).

H2. Our second hypothesis is that volunteering is more frequent among students from Romanian and Ukrainian higher education institutions in the investigated region than among students from Hungarian institutions, and the reason could be the larger religious attendance.

The international literature examines mostly the traditional type of volunteering, based on altruistic values, and does not deal with new type of volunteering, which is more popular among the young generation. Furthermore, there are only few studies about higher education students' volunteering and about their motives. Psychologists showed that altruism and religiosity are positively correlated with volunteering among students, but helping attitude (altruism) is more important predictor of volunteering than solely religiosity (Eubanks 2008). Moore et al. (2014) showed in a small sample that altruistic motives are the most popular among the examined students concerning volunteering, and the second strongest motive was to volunteer for the opportunity for learning new experiences.

Sociologists (Handy et al. 2010) showed also in a comparative study, that students volunteered more based on altruistic, value-driven reasons than based on résumé building motives. Résumé building motives are highest in the US, Canada and England, where volunteering is a more

positive signal for employers, when someone is searching for job. Their results showed as well that motives of volunteering are mixed among students, i. e. new and traditional motives are combined.

In the literature, the effects of socio-demographic factors and religiosity on motivations of students' volunteering have been examined very rarely, so we try to examine this in our work as well. In our previous work (Fényes and Pusztai 2012) we found that religious students are not over-represented in traditional type of volunteering. We made cluster analysis based on the motivation of volunteering of students, and we did not find significant relationships between different dimensions of religiosity and cluster memberships. This could be due to the fact that helping others was important not just for religious students but for explicitly non-religious students.

H3. Our third research question is what volunteering-motivation types exist among students and what are these motives affected by. Concerning the effect of religiosity our hypothesis is that religiosity increases especially the probability of the traditional type of volunteering among higher education students.

DATABASES, METHODS AND EXAMINED VARIABLES

Quantitative method is applied to examine our research questions. We use the databases of TESSCEE research (II. Teacher Education Students Survey in Central and Eastern Europe) and IESA research (Institutional Effect on Students' Achievement in Higher Education) in the frame of the SZAK-TÁRNET project (TÁMOP-4.1.2.B.2-13/1-2013-0009). In the research 1,792 questionnaires were filled in the Partium region in 2014 among second year full time BA and BSc students and among first year MA and MSc students.

The historical Partium region is a cross-border region of Hungary, Romania and the Ukraine. The region includes to counties of Hungary (Hajdu-Bihar and Szabolcs-Szatmár-Bereg), Subcarpathia from Ukraine and the western part of Romania, which is called Partium nowadays. We asked students proportionately at different faculties of the region, and we

have made cluster sampling; we asked all the students at the chosen seminar groups which were selected at random. We used factor analysis to examine the motivations of volunteering of and regression models to explore what affects volunteering and three motivation-type factors of volunteering by the means of SPSS program.

To measure the motivations of volunteering we use a 20-item Likert scale based on the special literature. We modified the standard VFI scale (founded by Clary et al. 1998) because of the special sample (students), and we also reduced the number of the items because of the limitations of the length of the questionnaire.

In our first regression model, our dependent variable was if the student has done voluntary work during university studies or not, and in the second stage our dependent variables were the three volunteering-motivation factors. The first group of independent variables in regression models included the various dimensions of religiosity, such as the confessional composition, early religious socialization measured by fathers' and mothers' churchgoing frequency, membership in religious youth groups, the personal religious practice (praying habits), participation in the religious communities (churchgoing) and, finally, the interaction effect of praying and churchgoing.

The further independent variables were gender and age of the students and the country of higher education institution. The social background variables – measured by cultural and material capital of students – were: the education of father and mother; parents' and students' index of the possession of durable consumer goods; subjective financial situation, i. e. financial situation compared to an average family from the country; regular financial problems in the family. The further independent variables were the place of residence of students at the age of 14; secondary school volunteering and, finally, four social capital indicators (the connection with parents, friends and teachers, and a group membership index). The social capital effects are not included in the case of motivation factors regression models.

Table 1
Frequencies and means of the most important dependent
and independent variables

Short name	Longer name	Frequencies, means
Dependent	Did volunteering during university studies or not	1: yes 37% 0: no 63%
Independent Catholic	Denomination: catholic	1: yes 38.3% 0: no 61.7%
Reform	Denomination: reformed church	1: yes 35.8% 0: no 64.2%
Churchfather	Fathers' churchgoing activity	1: regular 21.6% 0: not: 78.4%
Churchmother	Mothers' churchgoing activity	1: regular 32.1% 0: not:67.9%
Relig_youth	Member of religious youth group	1: yes 35.9% 0: no 64.1%
Praying	Praying habits	1: regular 32.4% 0: not: 67.6%
Churchgoing	Churchgoing habits	1: regular 33.2% 0: not: 66.8%
Pray_Church	The interaction effect of praying and churchgoing	1: both regular 21.7% 0: not: 78.3%
Sex	Sex of the students	1: male 27% 0: female 73%
Age	Age of the student	mean: 21.2 variance: 2.87
RO_UKR	the country of the higher education institution	1: Romania or Ukraine 31.8% 0: Hungary 68.2%
Fathered	the fathers' number of completed years of school	Mean: 12.6 variance: 2.4 (6-20)
Mother Ed	the mothers' number of completed years of school	Mean: 13 variance: 2.4 (6-20)
OBmaterial	Durable consumer goods in the family, index	Mean: 5.7 variance: 2.2 (0-10)
SUBmaterial	financial situation compared to an average family from the country	Mean: 5.1 variance: 1.2 (1-9)
Fin problems	There are regular financial problems in the family or not	1: regular 11.1% 0: not 88.9%
Urban_rural	The place of residence at the age of 14	1: urban 62.3% 0: rural 37.7%

Second_vol	Secondary school volunteering	1: yes 40.6% 0: no 59.4%
Par_index	Social capital indicators: the connection with parents 0-12 item mean 7.4 variance 3.1	1: higher than the average 56.3% 0: lower than the average: 43.8%
Friends_index	The connection with friends 0-33 item mean 22.8 variance 8.2	1: higher than the average 56% 0: lower than the average: 44%
Teacher_ind	The connection with teachers 0-8 item mean 2.7 variance 2.5	1: higher than the average 47% 0: lower than the average: 53%
Groupmemb	Group membership index 0-10 item mean 1.4 variance 2.1	1: higher than the average 30.5% 0: lower than the average: 69.5%

RESULTS

Our first hypothesis dealt with the effect of religiosity on volunteering among students. Contrary to the literature, churchgoing has only small effect on volunteering, and it only exists if the negative and not significant interaction effect of churchgoing and praying is separated. Furthermore, if the effect of the country of the higher education institution is included, the positive effect of churchgoing disappears (the students from Romania and Ukraine are more active churchgoers than the students from Hungary). It is an interesting result that the effect of praying on volunteering is larger than the effect of churchgoing, but after allowing for the social background of students this effect is disappearing as well (we may suppose those who have financial problems are more active prayers). Our further result is that the interaction effect of praying and churchgoing is not significant, regular churchgoers and prayers do not volunteer more than others contrary to the literature. (Table 2)

Table 2
Logistic regression models on students' higher education volunteering

	<i>Model 1 exp(B)</i>	<i>Model 2 exp(B)</i>	<i>Model 3 exp(B)</i>	<i>Model 4 Exp(B)</i>	<i>Model 5 exp(B)</i>	<i>Model 6 exp(B)</i>
Catholic	Ns	Ns	Ns	Ns	Ns	Ns
Reform	Ns	Ns	Ns	Ns	Ns	Ns
Churchfather	Ns	Ns	Ns	Ns	Ns	Ns
Churchmother	Ns	Ns	Ns	Ns	Ns	Ns
Relig_youth	1.54**	1.52**	1.5**	1.65**	Ns	Ns
Praying	1.59**	1.89**	1.57*	Ns	Ns	Ns
Churchgoing	Ns	1.59*	Ns	Ns	Ns	Ns
Pray_Church		Ns (-)	Ns	Ns	Ns	Ns
Sex			Ns	Ns	Ns	0.69*
Age			1.08**	1.1**	1.17***	1.15***
RO_UKR			2.08***	2.4***	1.92***	1.51*
Fathered				Ns	Ns	Ns
Mother Ed				Ns	Ns	Ns
OBmaterial				Ns	Ns	Ns
SUBmaterial				Ns	Ns	Ns
Fin problems				1.83**	1.93*	1.63 (*)
Urban_rural				1.35*	Ns	1.47*
Second_vol					9.0***	8.25***
Par_index						0.59**
Friends_index						Ns
Teacher_ind						1.59**
Groupmemb						3.8***
R_L^2	4.3%	4.5%	6.5%	8.3%	23.8%	29.8%

In the 6 models the groups of independent variables were included step by step, as it can be seen in the table.

The significance of Wald statistics is displayed along Exp (B) values. *** marks significance below 0.000; ** marks significance between 0.001 and 0.01; * marks significance between 0.01 and 0.05.

R_L^2 marks the fit of the model (the decrease of -2LL in percentages).

The large positive effect of praying on volunteering among students is quite surprising. The reason for this could be that among the young generation, personal religious practice is becoming more important. More and more students are religious in their own way, and do not attend religious communities regularly. Volunteering is more popular among religious stu-

dents than among others, and probably it is not just the traditional type of volunteering, but the new type of volunteering is getting more popular (this will be examined later). The large effect of regular praying on volunteering is compatible with the cultural theory (see Wilson's and Son's theory in the first part of this article) and with the content of the religious belief theory.

The minor effect of churchgoing can be due to the fact that students practice their religion rather in small religious youth groups than in large communities. As we can see in our models this youth religious group membership has a large and positive effect on volunteering. This result is in accordance with the literature about higher education students' religiosity in the investigated region (Fényes 2014; Pusztai 2009). It can be seen as well, that after allowing for the positive effect of secondary school volunteering this effect is disappearing as well. The reason for this could be that students volunteer in their secondary school years in religious church groups.

All in all, participating in religious youth groups has the largest effect on students' volunteering among religiosity measurements, but we can see that in the last two models when secondary school volunteering and the social capital indicators are included the effects of all religiosity variables on volunteering are not significant. It is also an interesting result, that denomination and the early religious socialization (measured by the churchgoing of parents) have no effect on students' volunteering at all.

Concerning the effect of socio-demographic variables, not surprisingly older students volunteered more as they studied for a longer period of time in higher education. Women volunteered more as well, but only if the effect of social capital indicators are included (males have more social capital). It is interesting that education of parents had no effect on volunteering and regular financial problems in the family increased volunteering. Our previous results (Fényes 2014; Bocsi and Fényes 2012) showed a positive cultural capital effect (better educated parents and mothers' regular reading increased volunteering) and a positive material capital effect (better financial situation of students increased volunteering) in accordance with the literature. But in the present investigation, there is no cultural capital effect, and regular financial problems did not decrease, but increase volun-

teering. The reason for this could be that due to regular financial problems there is a greater solidarity and the greater intention to help others among students, and due to this they do voluntary work more frequently. Further result is that if the place of residence at the age of 14 is urban (town) the students volunteer more due to more possibilities available for volunteering in their home towns.

The largest effect in our models is the positive effect of secondary school volunteering on higher education volunteering, which has been detected in Handy's et al. (2010) work as well among students of developed countries. Concerning social capital effects, better contact with parents has a negative effect on volunteering, but better contact with teachers has a positive effect. So if the students are more independent from their parents they volunteer more frequently and probably the new type (résumé building) of volunteering is more popular among them. The positive effect of teachers can be due to the fact, that teachers can help students to find voluntary work, especially to find voluntary activities, which are in accordance with their field of study. Finally, among social capital effects, more active group membership largely increased volunteering, a finding which is in accordance with the literature.

In accordance with our second hypothesis, students from Romanian and Ukrainian higher education institutions volunteered more (the chance of volunteering is 1.5-2 times greater than in Hungary). But contrary to our hypothesis the effect remained strong even if the more active religiosity and worse financial background of these students is taken into consideration. In our previous paper (Fényes and Pusztai 2012) we explained the greater volunteering of Romanian and Ukrainian students with the facts that this part of the Partium region is a multiethnic region; Hungarian minority students are more active churchgoers; there is a more active religiosity as it is a multi-confessional region and, all in all, due to the more active churchgoing there is a more active volunteering. However, in the present investigation, after allowing for the effect of religiosity indicators the positive effect of the country of the institution is still in case, so we have to find other explanations. In Ukraine and Romania the civil sector is underdeveloped, and this could be the reason for larger volunteering activity (for example in Ukraine the parents of the students paint the building of

the school in summer, the students collect rubbish in the weekends, etc.). Another reason could be that in different countries, the students defined voluntary activity differently (the definition problems can be examined by a qualitative analysis among students). The third explanation can be that in Ukraine and Romania the economic situation is worse than in Hungary, which may induce solidarity and volunteering among people.

In the second part of our empirical work we examine the motivations of students' volunteering (motivations are measured by a 20-item Likert scale). In Table 3 we can see the factor analysis results based on the motives of volunteering among students who volunteered during their higher education studies.

Table 3
Volunteering motivation factors, factor scores higher than 0.4

<i>Motivations (Licert-scale 1-4)</i>	<i>Factor 1</i>	<i>Factor 2</i>	<i>Factor 3</i>
To spend free time usefully	0.522		
To get new knowledge, professional development	0.845		
To feel better	0.528	0.439	
To practice my skills	0.716		
To help others	0.533		
To get new friends and relationships	0.621		
To gain professional relationships	0.687		
To get work experience	0.751		
To learn languages			0.645
To get to know new cultures			0.693
I wanted to make changes in the world because my friends, relatives have done voluntary work		0.427	
To put it in the CV			0.462
To make myself useful		0.660	
To get through my problems		0.661	
To gain recognition somewhere		0.487	
To see the world differently due to volunteering		0.629	
To get to know and understand others		0.499	
To save the environment, to solve global problems			0.476
To save the traditions, to save cultural values			0.512

Extraction Method: Alpha Factoring. Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization
The table refers only on those students who volunteered during their university studies.

The first factor can be called the “new type of volunteering with helping attitude” factor. The new motivations beside the helping others motive are: spending free time usefully; getting new knowledge; professional development; practicing someone’s skills; getting new friends and relationships; gaining professional relationships and getting work experience. This means that among students there is no clear-cut traditional motivation type where helping others is the most important motive and there is no clear-cut new type of volunteering, as helping others is important for new-type volunteers as well.

The second factor can be called the “personal psychological improvement volunteering” factor, where the motives of volunteering are: to feel better; to make changes in the world; to make myself useful; to get through my problems; to gain recognition somewhere; to see the world differently due to volunteering and to get to know and understand others.

The third factor can be called the “postmodern volunteering” factor. The motives included in this factor are learning languages; to get to know new cultures; because my friends, relatives have done voluntary work; to put it in the CV; to save the environment; to solve global problems and finally to save the traditions and cultural values.

In Table 4 and 5 we examine the effects of religiosity and socio-demographic variables on these motivation factors.

Table 4
Linear regression models on
“New type of volunteering with helping attitude” factor

	<i>Model 1 (betas)</i>	<i>Model 2 (betas)</i>	<i>Model 3 (betas)</i>
Praying	Ns	Ns	Ns
Churchgoing	-0.21*	-0.24*	-0.24*
Pray_church	Ns	Ns	Ns
Churchfather	Ns	Ns	Ns
Churchmother	Ns	Ns	Ns
Relig_youth	Ns	Ns	Ns
Reform	Ns	Ns	Ns
Catholic	0.16*	0.14*	0.13*
Sex		-0.16**	-0.14**
Age		0.14**	0.13*

	<i>Model 1 (betas)</i>	<i>Model 2 (betas)</i>	<i>Model 3 (betas)</i>
RO_UKR		0.13*	0.13*
Fathered			Ns
Mother Ed			Ns
OBmaterial			Ns
SUBmaterial			-0.13*
Fin problems			Ns
Urban_rural			0.12*
Adjusted R square	0.016	0.061	0.07

In the 3 models the groups of independent variables are included step by step, as it can be seen in the table.

*** marks significance below 0.000; ** marks significance between 0.001 and 0.01; * marks significance between 0.01 and 0.05.

As shown in Table 4, churchgoing has a negative effect on “new type of volunteering with helping attitude” motive. Based on the literature, the reason could be that active churchgoing students can find voluntary work possibilities especially not in accordance with their field of studies but they can find mostly traditional type of volunteering, so the new motives of volunteering – which are dominant in this factor – are not so important for them. But it is an interesting result that Catholic students do this type of volunteering more frequently than others. The reason could be that Catholic students are overrepresented in helping professions, so their traditional type volunteering is more compatible with their future profession and beside the helping attitude they volunteer for career building motives as well.

Our further result is that this mixed (traditional and also new) motivation type is more popular among women and among older students. For older students the career building aspects are more important and that is why this motive is more popular among them. Moreover this mixed motive is more popular among students from Romania and Ukraine. In the Romanian and Ukrainian part of our investigated region the résumé building motives can be more important due to the worse financial situation of these countries. Our further result is that students who estimate their financial situation worse than the average family from the country are overrepresented concerning this motivation factor. Finally students from urban

background volunteer more based on these motives, may be due to more possibilities in their home towns for career building volunteering.

Concerning the “personal psychological improvement volunteering” factor, in the linear regression models there is only one significant effect, which is the sex of the students. Not surprisingly women are overrepresented concerning this motive (the detailed regression output is not shown here).

Table 5
Linear regression models on “postmodern volunteering” factor

	<i>Model 1 (betas)</i>	<i>Model 2 (betas)</i>	<i>Model 3 (betas)</i>
Praying	Ns	Ns	Ns
Churchgoing	Ns	Ns	Ns
Pray_church	-0.23*	Ns	Ns
Churchfather	Ns	Ns	Ns
Churchmother	Ns	Ns	Ns
Relig_youth	0.13*	Ns	Ns
Reform	Ns	Ns	Ns
Catholic	Ns	Ns	Ns
Sex		Ns	Ns
Age		-0.12**	-0.12*
RO_UKR		0.19**	0.19**
Fathered			Ns
Mother Ed			Ns
OBmaterial			Ns
SUBmaterial			Ns
Fin problems			Ns
Urban_rural			Ns
Adjusted R square	0.013	0.049	0.05

In the 3 models the groups of independent variables are included step by step, as it can be seen in the table.

*** marks significance below 0.000; ** marks significance between 0.001 and 0.01; * marks significance between 0.01 and 0.05.

As we can see in Table 5, on “postmodern volunteering”, the negative churchgoing and praying interaction effect and positive religious youth group membership effect is disappearing when socio-demographic variables are included. It can be seen as well that more young students are

postmodern volunteers, as saving the environment and solving global problems can be more important for them, and career building motives (see Factor 1) do not seem to be so important for them yet. It can also be seen that students from Ukraine and Romania are overrepresented concerning this motive.

All in all, our third hypothesis that religious students are doing more traditional type of volunteering is not supported. The reason could be that we could not detect clear-cut traditional and clear-cut new motivation types, as helping others was important for new type of volunteers as well. Among all students, but also among religious students traditional and new motives are mixed. For religious students the rational motives are also important beside the helping attitude. To get work experience due to volunteering is also important for them. The other reason for that religious students are not overrepresented in traditional volunteering could be that there are more religious students in the helping professions (there are more religious students in the trainings of teachers, social workers and medical professions etc). In this case the traditional type of volunteering is more compatible with “getting work experience” motive, i. e. they can help and they can get work experience at the same time, which helps them in getting job in the future.

CONCLUSIONS

The literature and our previous results showed that value preference and religiosity affect volunteering to a larger extent than someone’s social background or gender. Based on the literature we supposed that religiosity of students (measured by several measurements) positively affects volunteering, even after allowing for the effects of other explanatory variables. The results showed concerning volunteering that among religiosity measurements, the effect of regular praying is more important than the effect of churchgoing. This finding is contrary to the literature. The reason for this could be that participating in small religious youth groups is the most popular activity among students and it has the largest positive effect on volunteering. It has been shown as well that if the social capital indicators are

included in the regression models, the effect of religiosity is disappearing in accordance with the literature.

Our second hypothesis was that volunteering is more frequent among students from Romania and Ukraine due to their larger religious attendance. It has been proved that students from Romania and Ukraine volunteer more than students from Hungary, but the reason for this can be not just their larger religious attendance, but other factors as well. The effect of the country on volunteering still exists, even after including students' religiosity measurements. The reasons could be the following: in Ukraine and Romania the civil sector is relatively underdeveloped; that in different countries, the students defined voluntary activity differently and that in Ukraine and Romania the economic situation is worse than in Hungary, which may induce solidarity and volunteering among people.

Our third hypothesis was that religiosity increases especially the probability of the traditional type of volunteering (where helping others is the most important motive) among higher education students. We examined what volunteering-motivation types exist and what affects these motives. Based on the motivations we created three factors, but we could not support that religious students are doing mostly traditional type of volunteering. There was no clear-cut traditional (based on altruistic values) or clear-cut new (career building) volunteering factors. The motivation background of religious students was mixed, as it applies to all students' motivations.

REFERENCES

- ASTIN, Alexander W. and SAX, Linda J. (1998): How Undergraduates Are Affected by Service participation *Journal of College Student Development* Vol. 39, No 3: 251–263.
- BARTAL Anna Mária (2010): Élnek köztünk boldog emberek is... – a magyar önkéntesek és nem-önkéntesek jellemzői a 2008. évi Európai Értékvizsgálat tükrében [There are Happy People among us, as well... – the Characteristics of Volunteers and Non-Volunteers based on the Results of European Values Survey 2008] In: Rosta Gergely and Tomka Miklós (ed.): *Mit értékelnek a magyarok? Az Európai Értékvizsgálat 2008. évi magyar eredményei* [Val-

- ues preferred by Hungarians. The Hungarian results of European Value Survey 2008.] OCIFE Magyarország, Budapest: Faludi Ferenc Akadémia. 143–186.
- BARTAL Anna Mária and KMETTY Zoltán (2011): A magyar önkéntesek motivációi – A Magyar Önkéntes Motivációs Kérdőív sztenderdizálásának eredményei. [The Motivations of Hungarian Volunteers – The results based on Standardized Hungarian Voluntary Motivation Questionnaire] *Civil Szemle* 2011 (4): 7–30.
- BECKER, Penny E. and DHINGRA Pawan H. (2001): Religious Involvement and Volunteering: Implications for Civil Society. *Sociology of Religion*, Vol. 62, No. 3: 315–335.
- BOCSI Veronika and FÉNYES Hajnalka (2012): Values and the Motivations of Higher Education Students' Volunteering in a Borderland Central Eastern European Region. In: Pusztai Gabriella, Hatos Adrian, Ceglédi Tímea (eds.): *Third Mission of Higher Education in a Cross-Border Region*. Debrecen, Center for Higher Education Research and Development – Hungary, University of Debrecen. 160–178.
- BORGONOV, Francesca (2008): Divided We Stand, United We Fall: Religious Pluralism, Giving, and Volunteering, *American Sociological Review*, Vol. 73, No 1: 105–128.
- BROWN, Eleanor, FERRIS, James M. (2007): Social Capital and Philanthropy: An Analysis of the Impact of Social Capital in Individual Giving and Volunteering. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, vol. 36, no.1: 85–99.
- CLARY, E. Gil, SNYDER, Mark, RIDGE Robert D., COPELAND, John, STUKAS, Arthur, HAUGEN, Julie, and MIENE, Peter (1998): Understanding and Assessing the Motivations of Volunteers: A Functional Approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 74, No. 6: 1516–1530.
- CNAAN, Ram A. and AMROFELL, Laura M. (1994): Mapping Volunteer Activity. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 23 (4): 335–351.
- CZIKE Klára and KUTI Éva (2006): *Önkéntesség, jótekonyság és társadalmi integráció*, [Volunteering, Charity and Social Integration] Budapest: Nonprofit Kutatócsoport Egyesület, Kutatócsoport és Önkéntes Központ Alapítvány
- DEKKER, Paul, HALMAN, Loek (2003) (ed.): *The Values of Volunteering. Cross-Cultural Perspectives*, Kluwer Academic/Plenum Publishers, New York, Boston, Dordrecht, London, Moscow
- EUBANKS, Alecia C. (2008): *To what extent it is Altruism? An Examination of How Dimensions of Religiosity Predict Volunteer Motivation amongst College Students*. PhD dissertation, Southern Illinois University at Carbondale

- EYLER, Janet, GILES Jr., DWIGHT E., BRAXTON, John (1997): The impact of service-learning on college students. *Michigan Journal of Community Service Learning*, 4: 5–15.
- FÉNYES Hajnalka (2014): Önkéntesség és új típusú önkéntesség a debreceni egyetemisták körében. [Volunteering and the new type of Volunteering among the Students of the University of Debrecen] In: Fényes Hajnalka and Szabó Ildikó (eds.): *Campus-lét a Debreceni Egyetemen. Ifjúságszociológiai tanulmányok*. [Campus-life at the University of Debrecen, Youth Sociology Papers] Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó. 85–108.
- FÉNYES Hajnalka, KISS Gabriella (2011a): 2011 – az Önkéntesség Európai Éve. Az önkéntesség társadalmi jelensége és jelentősége. [2011 The European Year of Volunteering. The Social Phenomenon and Importance of Volunteering] *Debreceni Szemle* I. rész XIX. évfolyam (4): 360–368.
- FÉNYES Hajnalka, KISS Gabriella (2011b): Az önkéntesség szociológiája. [Sociology of Volunteering] *Kultúra és Közösség* IV. folyam II. évfolyam. (1): 35–48.
- FÉNYES Hajnalka, PUSZTAI Gabriella (2012): Religiosity and Volunteering among Higher Education Students in the Partium Region. In: Györgyi Zoltán, Nagy Zoltán (eds.): *Students in a Cross-Border Region. Higher Education for Regional Social Cohesion*. Nagyvárad (Oradea, Románia) University of Oradea Press. 147–167.
- FÉNYES Hajnalka, LIPCEI László, SZEDER Dóra Valéria (2012): Önkéntesség a Debreceni Egyetem hallgatói táborában [Volunteering among Students of the University of Debrecen]. In: Dusa Ágnes, Kovács Klára, Márkus Zsuzsanna, Nyüsti Szilvia, Sörös Anett (ed.): *Egyetemi élethelyzetek. Ifjúságszociológiai tanulmányok II.* [Ways of Life at the University, Studies on Youth Sociology] Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó. 99–120.
- HANDY, Femida, CNAAN, Ram A., HUSTINX, Lesley, KANG, Chulhee, BRUDNEY, Jeffrey. L., HASKI-LEVENTHAL, Debbie, HOLMES, Kirsten, MEIJS, Lucas C., PESSI, Anne Birgitta, RANADE, Bhagyashree, YAMAUCHI, Naoto and ZRINCSAK, Sinisa (2010): A Cross-Cultural Examination of Student Volunteering: Is It All About Résumé Building? *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly* (3): 498–523.
- HESSER, Garry (1995). Faculty assessment of student learning: Outcomes attributed to service-learning and evidence of changes in faculty attitudes about experiential education. *Michigan Journal of Community Service Learning*, (2): 33–42.
- HODGKINSON, Virginia (2003): Volunteering in Global Perspective. In: Dekker, Paul, Halman, Loek (eds.): *The Values of Volunteering. Cross-Cultural Perspectives*. New York, Boston, Dordrecht, London, Moscow, Kluwer Academic/Plenum Publishers. 35–54.

- INGLEHART, Ronald (2003): Modernization and Volunteering. In: Dekker, Paul, Halman, Loek (eds.): *The Values of Volunteering. Cross-Cultural Perspectives*. New York, Boston, Dordrecht, London, Moscow, Kluwer Academic/Plenum Publishers. 55–70.
- MABRY, Beth J. (1998). Pedagogical variations in service learning and student outcomes: How time, contact and reflection matter. *Michigan Journal of Community Service Learning*. (5): 32–47.
- MATTIS, Jacqueline S., JAGERS, Robert J., HATCHER, Carrie A., LAWHON, G. Dawn, MURPHY, Eleanor J., MURRAY, Yohance F (2000): Religiosity, Volunteerism, and Community Involvement among African Men: An Explanatory Analysis. *Journal of Community Psychology*, Vol. 28 (4): 391–406.
- MONSMA, Stephen V. (2007): Religion and Philanthropic Giving and Volunteering: Building Blocks for Civic Responsibility. *Interdisciplinary Journal of Research on Religion*, Vol. 3, Article (1): 1–28.
- MOORE, Erin W., WARTA Samantha, ERICHSEN, Kristen 2014: College Students' Volunteering: Factors Related to Current Volunteering, Volunteer settings, and Motives for Volunteering. *College Student Journal* 48 (3): 386–396.
- MUSICK, Marc A., WILSON, John and BYNUM, William B. (2000): Race and Formal Volunteering? The Differential Effects of Class and Religion, *Social Forces*, vol. 78, no. (4): 1539–1571.
- PAXTON, Pamela, REITH, Nicolas E. and GLANVILLE, Jennifer L. (2014): Volunteering and the Dimensions of Religiosity: A Cross-National Analysis. *Rev Relig Res*, 2014. (56): 597–625.
- PERPÉK, Éva (2012): Formal and informal Volunteering in Hungary, Similarities and Differences. *Corvinus Journal of Sociology and Social Policy*. (1): 59–80.
- PROUTEAU, Lionel and SARDINHA, Boguslawa (2015): Volunteering and Country-Level Religiosity: Evidence from the European Union, *Voluntas* (2015) 26: 242–266.
- PUSZTAI Gabriella (2009): *A társadalmi tőke és az iskola*. [Social Capital and Education] Budapest: Új Mandátum Kiadó
- PUSZTAI Gabriella (2011): *A láthatatlan kéztől a baráti kezekig. Hallgatói értelmező közösségek a felsőoktatásban*. [From Invisible Hand to the Hands of Friends. Student Interpreting Communities in Higher education] Budapest, Új Mandátum Kiadó
- PUTNAM, Robert (2000): *Bowling Alone*. New York, Simon and Schuster
- RUITER, Stijn and DE GRAAF, Nan Dirk (2006): National Context. Religiosity, and Volunteering: Results from 53 Countries, *American Sociological Review*, Vol. 71, No. (2): 191–210

- SON, Joonmo and WILSON, John (2011): Generativity and Volunteering. *Sociological Forum*, Vol. 26. (3): 644–667.
- SON, Joonmo, WILSON, John (2012): Using Normative Theory to Explain the Effect of Religion and Education on Volunteering. *Sociological Perspectives*, Vol. 55. Issue (3): 473–499.
- STARK, Rodney, GLOCK, Charles Y. (1968): *Patterns of Religious Commitment; I American Piety: The Nature of Religious Commitment*. Los Angeles, Berkeley: University of Carolina Press; London: Cambridge University Press.
- STEFANESCU, Florica and OSVAT, Claudia (2011): Volunteer Landmarks among College Students. *The Yearbook of the „Gh. Zane” Institute of Economic Researches*. 01/2011, 20 (2): 139–149.
- TANIGUCHI, Hiromi and THOMAS, Leonard D. (2011): The Influences of Religious Attitudes on Volunteering. *Voluntas* (22): 335–355.
- TIENEN, Marike van, SCHEEPERS, Peer, REITSMA Jan and SCHILDERMAN, Hans (2011): The Role of Religiosity for Formal and Informal Volunteering in the Netherlands. *Voluntas* (2011) (22): 365–389.
- VOICU, Malina, VOICU, Bogdan (2003): Volunteering in Romania: A Rara Avis. In: Dekker, P., Halman, L. (eds.): *The Values of Volunteering. Cross-Cultural Perspectives*. New York, Boston, Dordrecht, London, Moscow, Kluwer Academic/Plenum Publishers. 143–160.
- WILSON, John (2000): Volunteering. *Annual Review of Sociology*. (26): 215–240.
- WILSON, John and JANOSKI, Thomas (1995): The Contribution of Religion to Volunteer Work. *Sociology of Religion*, Vol. 56. (2): 137–152.
- WILSON, John, MUSICK, Marc (1997): Who Cares? Toward an Integrated Theory of Volunteer Work, *American Sociological Review*, Vol. 62. (5): 694–713.
- YEUNG, Anne Brigitta (2004): An Intricate Triangle – Religiosity, Volunteering, and Social Capital: The European Perspective, the Case of Finland. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, vol. 33. (3): 401–422.

A tanulmányok megjelenésének helyei

- FÉNYES Hajnalka (2014): Önkéntesség és új típusú önkéntesség a debreceni egyetemisták körében. In: Fényes Hajnalka – Szabó Ildikó (2014) (szerk.): *Campus-lét a Debreceni Egyetemen. Ifjúságszociológiai tanulmányok*. Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó. 85–108.
- FÉNYES Hajnalka – LIPCSEI László – SZEDER Dóra Valéria (2012): Önkéntesség a Debreceni Egyetem hallgatói táborában. In: Dusa Ágnes, Kovács Klára, Márkus Zsuzsanna, Nyüsti Szilvia, Sörös Anett (szerk.): *Egyetemi élethelyzetek. Ifjúságszociológiai tanulmányok II*. Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó. 99–120.
- FÉNYES, Hajnalka – PUSZTAI, Gabriella (2012): Religiosity and Volunteering among Higher Education Students in the Partium Region. In: Györgyi Zoltán, Nagy Zoltán (eds.): *Students in a Cross-Border Region. Higher Education for Regional Social Cohesion*. Nagyvárad (Oradea, Románia): University of Oradea Press. 147–167.
- BOCSI, Veronika – FÉNYES, Hajnalka (2012): Values and the Motivations of Higher Education Students' Volunteering in a Borderland Central Eastern European Region. In: Pusztai, Gabriella, Hatos, Adrian, Ceglédi, Tímea (eds.): *Third mission of Higher Education in a Cross-Border Region*. Debrecen: CHERD-Hungary, University of Debrecen. 160–179.
- FÉNYES Hajnalka (2015): Nemi különbségek a felsőoktatási hallgatók önkéntes munkájában. *Metszetek* Vol. 4. (2): 68–78.
- FÉNYES Hajnalka (2015): Pedagógusjelöltek önkéntes munkájának jellemzői. In: Pusztai Gabriella, Ceglédi Tímea (szerk.): *Szakmai szocializáció a felsőoktatásban. A pedagógusképzés kihívásai a Kárpát-medén-*

cében. Nagyváradi – Budapest: Partium PPS – Új Mandátum Kiadó. 199–210.

FÉNYES Hajnalka (2015): Effect of Religiosity on Volunteering and on the types of Volunteering among Higher Education Students in a cross-border Central-Eastern-European Region. *Acta Universitatis Sapientiae* 2015 No. 2. (being published)